

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Стратегія розвитку банківської системи України

Студентки 2 курсу 5м групи,
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Банківська справа»

Коваль Анастасії
Миколаївни

Науковий керівник
канд. екон. наук,
доцент

Бадзим Олександр
Сергійович

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук,
професор

Шульга Наталія
Петрівна

Київ-2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	6
1.1. Економічна сутність розвитку банківської системи України.....	6
1.2. Нормативно-правове забезпечення функціонування банківської системи..	15
1.3. Макроекономічні аспекти розвитку банківської системи України.....	20
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ І ПРАКТИКА РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	29
2.1. Показники та особливості розвитку банківської системи України.....	29
2.2. Аналіз діяльності НБУ з розвитку банківської системи України	36
2.3. Особливості реформування державних банків відповідно до нормативно-правової бази НБУ	43
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	53
3.1. Трансформація діяльності НБУ у стратегії розвитку банківської системи..	53
3.2. Удосконалення нормативно-правової бази розвитку банківської системи..	57
3.3. Впровадження зарубіжного досвіду у розвитку банківської системи України.....	60
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність роботи. В останні роки ми можемо спостерігати чітку тенденцію до посилення економічної та політичної нестабільності на національному, регіональному та глобальному рівнях. Банківські системи, які поєднують в собі політичні, макроекономічні та інституційні ризики, перебувають у найбільш несприятливій ситуації в умовах зростання нестабільності. Феномен прямої нестабільності в банківському секторі зумовлює негативні наслідки економічного розвитку в цілому і в деяких випадках провокує соціально-політичну кризу.

Внутрішні банки проходять серйозний тест часу в умовах постійної економічної трансформації. Швидка зміна умов експлуатації, вплив зовнішнього середовища, необхідність внутрішньої трансформації будуть визначати постійне вдосконалення банківської системи.

Економічний розвиток країни багато в чому визначається функціонуванням національних банків. Якісна діяльність банківської системи є передумовою для розвитку ринкових відносин в Україні, яка об'єктивно відіграє провідну роль банківського регулювання центрального банку. НБУ докладає зусиль для реалізації головної мети стратегічного визначення закону для забезпечення стабільності національної валюти шляхом вимушеної грошово-кредитної політики, направленої на макроекономічну стабілізацію та контроль інфляції.

Проблемам банківської системи присвячено ряд наукових робіт вітчизняних та зарубіжних вчених, а саме: О. Вовчак [5], О. Дзюблюк [10,11], О. Затварська [17], К. Івченко [20], О. Любунь [32,33], В. Масленніков [69], Р. Шихахмедов [70] та багато інших.

У той же час слід зазначити, що недавня світова фінансова криза вимагає змін у підході щодо розвитку та функціонування національної банківської системи.

На сьогодні банківський сектор України перебуває у край важкому становищі. Запропонована Національним банком України програма

реформування та оздоровлення банківської системи України призвела до серйозного скорочення кількості банків та до радикальних змін у функціонуванні головних системних комерційних банків.

Викладене обумовило вибір, актуальність та практичну значимість теми випускної кваліфікаційної роботи.

Мета роботи полягає у дослідженні нинішнього стану банківської системи України, визначенні проблем та перспектив її розвитку.

В зв'язку з цим перед нами до вирішення постають наступні завдання:

- розкрити суть банківської системи;
- ознайомитися з нормативно – правовою основою функціонування національної банківської системи;
- дослідити макроекономічні аспекти розвитку вітчизняної банківської системи та дати аналітичну оцінку показникам та особливостям розвитку банківської системи України;
- оцінити діяльність НБУ щодо розвитку банківської системи України;
- вказати на особливості реформування державних банків;
- запропонувати шляхи удосконалення діяльності національної банківської системи з урахуванням досвіду зарубіжних країн;
- провести узагальнення результатів наукових досліджень.

Об'єктом дослідження є організація діяльності національної банківської системи, а **предметом дослідження** – механізми функціонування банків в Україні та їх трансформація в сучасних умовах розвитку банківської системи.

Методи дослідження. Нами були використані загальнонаукові методи емпіричного та теоретичного дослідження, зокрема: аналізу і синтезу - для деталізації предмету дослідження та вивчення його функціональних і структурних складових; логічного узагальнення - для обґрунтування необхідності застосування нових наукових понять і підходів до визначення сутності банківської системи; системного аналізу - для вивчення механізму функціонування банків як сукупності елементів, що утворюють систему; монографічного - для вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду діяльності

банків в нинішніх умовах; метод наукової абстракції - для визначення особливостей і проблем формування банківської системи; статистичного аналізу - для оцінки показників діяльності банків та їхнього впливу на макроекономічну ситуацію в Україні.

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі та нормативні акти Верховної Ради України і Національного банку України, офіційні матеріали Міністерства фінансів, Державного комітету статистики України, монографії та науково-аналітичні статті вітчизняних та зарубіжних авторів, матеріали міжнародних та всеукраїнських наукових та науково-практичних конференцій. Для безпосереднього аналізу результатів функціонування банків використано дані офіційних періодичних видань Національного банку України, Асоціації українських банків.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані у роботі теоретичні положення, висновки і методичні рекомендації можуть бути використані Національним банком України при формуванні та визначенні подальшого розвитку стратегії банківської системи України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному: отримала подальший розвиток концепція регулювання банківської системи України шляхом прийняття Банківського кодексу України.

Особистий внесок магістра. Випускна кваліфікаційна робота є самостійним завершеним дослідженням автора.

Публікації. Окремі результати дослідження знайшли відображення в науковій статті: Коваль А. М. Стратегія розвитку банківської системи України //Стратегії розвитку фінансового ринку України: зб. наук. ст. студ. заоч. форми навч. / відп. ред. Н.П. Шульга. – Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. – Ч.1. - 402 с. (С.32-39).

Обсяг та структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається із вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи – 77 сторінок, включає 15 таблиць, 22 ілюстрації, 26 додатків і список використаних джерел із 71 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

1.1. Економічна сутність розвитку банківської системи

Банківська система є однією з головних сфер національної економіки будь-якої розвиненої держави. Створення ефективної банківської інфраструктури – одне з основних завдань економічної стабільності не лише в країнах з розвинутою економікою, але й у країнах, що перебувають на етапі становлення й розвитку ринкових відносин. Ефективне функціонування банківської системи, яка активно кредитує підприємства різних форм власності та галузей економіки та має довіру вкладників, сприяє економічному зростанню в країні.

Банківська система України, як і будь-який інший системний об'єкт має свою структуру. Слід відзначити, що банківська система та її структура – поняття, які тісно взаємопов'язані, однак їх не можна ототожнювати. Якщо структура – це сукупність банків, система зв'язків та взаємовідносин між ними, то система є цілісним об'єктом, що виконує свої функції, має закономірності розвитку, функціонує у відповідному правовому полі та економічному середовищі.

Перш ніж перейти до розгляду поняття «банківська система», слід дослідити значення самої категорії «система». В літературі зустрічається багато тлумачень цього поняття. Так, угорський вчений Мароші М. виділяє три групи підходів до трактування системи: у першій групі система визначається як певний клас математичних моделей; друга група охоплює визначення, що використовують такі поняття, як «елемент», «відношення», «взаємозв'язок», «цілісність», «повнота», визначення третьої групи включають такі поняття як «вхід», «вихід», «обробка інформації», «управління» [68, с.22].

Крім того, в науковій та енциклопедичній літературі знаходимо визначення, які узагальнено нами у додатку А.

Як бачимо з наведених визначень та характеристик, поняття «система» означає певну цілісність, сукупність частин, складових чи елементів, між якими спостерігається зв'язок та взаємодія і які із зовнішнім середовищем взаємодіють як єдине ціле. Це складне поняття, яке має свої характерні риси. Таким чином, можемо виділити такі системо-утворюючі ознаки (Рис.1.1).

Рис.1.1. Ознаки поняття «система»*

*Примітка: складено автором за джерелом [11]

Вище зазначене ми будемо застосовувати для визначення категорії «банківська система». Вона потребує поглибленого вивчення, оскільки «...ефективне функціонування банків можливе лише за умов певного рівня єдності, що відображає координацію їхніх дій і тісні взаємозв'язки в рамках єдиного механізму контролю і нагляду. Сукупність таких взаємозв'язків виражає конкретну форму діяльності банків і практичної організації банківської справи у кожній країні - банківську систему» [11, с.79].

В статті 4 Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. [47] виділено складові банківської системи України, проте не визначено її сутності. В сучасній економічній науковій літературі також не

існує єдиного поняття «банківська система». З цього приводу проведемо узагальнення щодо визначення сутності поняття «банківська система» в додатку Б.

Поняття "банківська система" слід розглядати у вузькому і широкому розуміннях. Банківська система у вузькому розумінні становить сукупність різних за організаційно-правовою формою та спеціалізацією банківських установ, взаємопов'язаних, об'єднаних загальною метою та функціями, основою діяльності яких є акумулювання та розміщення коштів на основі повернення, платності і строковості, при постійному банківському контролі і нагляді за їх діяльністю з боку державних органів [47].

У цьому зв'язку елементний склад банківської системи, закріплений у статті 4 Закону України "Про банки і банківську діяльність" представляється логічним, оскільки в цьому випадку банківська система містить у собі Національний банк, інші банки, а також філії іноземних банків створені і діючі на території України [47].

Однак, визначення «банківської системи» зазначене в статті вище згаданого Закону України, зводиться до перерахування тільки банківських установ, що є елементами банківської системи, що на наш погляд, є занадто вузьким і не цілком адекватним. Більш адекватним є широкий підхід, що припускає віднесення до системи не тільки тих утворень, що здійснюють визначений вид діяльності, але й організацій, що складають інфраструктуру цієї діяльності, забезпечують основну функцію системи [47].

На нашу думку, широкий підхід має більше прихильників, адже дозволяє реально оцінювати стан справ і виробляти форми взаємодії всіх елементів банківської системи.

За структурною побудовою розрізняють однорівневу та дворівневу банківські системи. Дворівнева банківська система, властива для більшості розвинених країн з ринковим укладом економіки. Однорівнева банківська система передбачає переважно горизонтальні зв'язки між банками, універсалізацію їх операцій і функцій.

Банківська система в сучасній Україні, на зразок банківських систем високорозвинених країн світу, є дворівневою структурою і складається, по-перше, з Національного банку України, по-друге – з комерційних банків різних форм власності, спеціалізації та сфери діяльності (Додаток В).

Національний банк України у банківській системі є банком верхнього рівня та виконує функції типові для центральних банків розвинутих європейських держав, виступає емісійним та розрахунковим центром, наглядовим органом, банком банків і банком уряду України.

Комерційні банки як банки другого рівня складають основу банківської системи України. Їх задача – обслуговування юридичних і фізичних осіб, надання їм різноманітних видів послуг.

Хоча банківська система як організаційна структура відіграє важливу роль в країні, але вона не може існувати автономно, оскільки вона є складовою більш широкої системи – економічної. І тому без сильної економіки неможливо мати сильні банки, і навпаки: для розвитку економіки необхідна кредитна та інвестиційна підтримка банків [20].

Банківська система – це специфічна організаційно-правова структура, що забезпечує функціонування грошового ринку та економіки в цілому. В зв'язку з тим вона покликана виконувати такі функції:

- трансформаційна;
- створення платіжних засобів;
- регулювання грошової маси в обігу;
- стабілізаційна.

Трансформаційна функція ґрунтується на аналогічній функції окремих банків. Але це не тільки сума від механічного складання подібних функцій усіх банків, які входять у систему. Зокрема, у трансформаційний процес включається центральний банк. Використовуючи механізми рефінансування, шляхом проведення кредитних аукціонів, тендерів, кредитування через «облікове вікно», прямого надання кредитів, центральний банк трансформує ресурси грошового ринку і за строками, і за розмірами, і за ризиками в

регіональному аспекті у більших масштабах, ніж окремі комерційні банки. Він закінчує трансформаційні процеси усього грошового ринку, які було розпочато комерційними банками.

Банківська система істотно підвищує трансформаційний потенціал вузькоспеціалізованих банків. Саме тому спеціалізовані банки можуть виконувати цю функцію в кооперації з універсальними банками. Наприклад, «Ощадбанк» України спеціалізується на депозитних операціях, у межах банківської системи має можливість запропонувати мобілізовані кошти банкам, які здійснюють кредитні операції, тому спільно ці банки можуть забезпечувати увесь комплекс трансформації грошового капіталу на ринку.

Отже, трансформаційна функція є актуальною в Україні за умов фінансової кризи, оскільки велика кількість банків має недостатню ресурсну базу для здійснення активних операцій. [61].

Функція створення платіжних засобів (емісійна), полягає у випуску платіжних інструментів. У процесі її реалізації беруть участь усі ланки банківської системи — центральний банк, котрий здійснює готівкову емісію через монопольне право на її випуск, а також банки другого рівня, які випускають кредитні платіжні інструменти.

Потрібно зазначити, що дана функція нерозривно пов'язана з функцією регулювання грошового обороту, сутність якої полягає в тому, що банківська система оперативно змінює масу грошей в обігу відповідно до зміни попиту на гроші. Банківська система здатна керувати пропозицією грошей залежно від потреб економіки.

Особливо актуальною ця функція є в сучасних умовах, оскільки одним із завдань нинішнього періоду є недопущення різкого збільшення грошової маси в обігу з метою утримування темпів інфляції. Тому зменшується кредитна емісія банків другого рівня, в той час як Національний банк проводить рефінансування в основному проблемних банків.

Стабілізаційна функція виникає з надзвичайно високих ризиків у банківській діяльності. Існує загроза, що наслідком дестабілізації даної

діяльності є розбалансування грошового ринку, що провокує загальноекономічну кризу. Як посередники - банки функціонують переважно за рахунок акціонерного капіталу, коштів залучених від вкладників та позичок від інших банків. Тому вони перебувають під постійним контролем і тиском з боку великої кількості клієнтів та акціонерів, дії яких визначаються не тільки економічними розрахунками, а й чутками, очікуваннями, припущеннями.

Банки виступають посередниками на грошовому ринку, тому вони повинні брати на себе відповідальність за економічні ризики своїх позичальників перед інвесторами. Завдяки широкомасштабним межах своєї діяльності, банки потенційно можуть диверсифікувати дані ризики і максимально пом'якшити їх для своїх інвесторів. Однак успіху в даному процесі можна досягнути лише завдяки спільному зусиллю усієї банківської системи. Тільки в межах банківської системи можна створити дійсно дієвий механізм страхування банківських ризиків та банківських депозитів [30].

Стабілізаційна функція здійснюється шляхом прийняття певних законів та деяких нормативних актів, що регламентують діяльність усіх ланок банківської системи — від центрального банку до вузькоспеціалізованих комерційних банків, а також створення дієвого механізму контролю і нагляду за дотриманням цих законів і діяльністю банків у цілому [61].

Основними недоліками, які притаманні банківській системі сучасної України є:

- невеликий розмір власного капіталу в більшості українських банків та його незадовільна якість;
- висока централізація банківського капіталу за недостатньої його концентрації і нерозвиненості регіональної банківської системи;
- незбалансованість структури активів і низька ефективність управління ними, а також низька якість пасивів [5].

Станом на 1 квітня 2018 р. в Україні функціонує 82 банки, що мають право здійснювати банківські операції.

При цьому банківська система України головним чином представлена малими і середніми банками зі статутним фондом до 5 млн. євро. Проте рівень концентрації банківських резервів помітно зріс: частка 20 найбільших банків у сукупному капіталі банківської системи України становить близько 90,7 % [61].

Отже, ми можемо сказати, що банківська система - це цілісний механізм, що взаємодіє з іншими структурами фінансового ринку. Якщо порівнювати банківську систему з іншими, можна викрити в ній спільні риси всіх систем, що підтверджують її системний характер, а також специфічні риси, що підкреслюють банківську специфіку.

До загальних рис банківської системи можна віднести:

1) поєднання декількох однотипних елементів. Такими елементами є окремі банки, основною метою діяльності кожного з них є отримання прибутку, окрім Національного банку України;

2) динамічність системи. Банківська система постійно розвивається, адаптується до зміни економічної ситуації в країні, вдосконалюється в міру нових вимог ринкової економіки;

3) закритість системи. Банківська система є системою закритого типу, її суб'єкти концентруються переважно на специфічній діяльності, яка пов'язана з грошовою сферою та виконанням банками тільки банківських операцій. Великий обсяг банківської інформації згідно з законодавством є банківською таємницею і не може розголошуватися чи бути переданою в інші системи;

4) саморегуляція системи. Банківська система здатна до саморегулювання, тобто під час банкрутства одного з банків інші банки займають його місце. Якщо змінюється економічна ситуація в країні, банки негайно адекватно змінюють свої методи діяльності.

До специфічних рис банківської системи України належать:

1. Дворівнева структура. Згідно цього принципу банківська система складається з двох рівнів: на першому рівні перебуває один банк, який має статус центрального (в Україні він представлений Національним банком), на другому рівні — всі інші банки;

2. Централізоване регулювання діяльності кожного банку окремо і банківської діяльності в цілому;

3. Гнучке поєднання високого рівня централізованої керованості банківської системи та відповідальності за результати своєї діяльності кожного банку системи;

4. Наявність загальносистемної інфраструктури, яка забезпечує ефективне функціонування як окремого банку, так і взаємодію банків. Прикладом є система кореспондентських відносин з використанням новітніх технологій між банками[61].

Ефективна діяльність банківської системи забезпечується на законодавчому рівні. У розвинених країнах світу існує дві найпоширеніші моделі організаційної структури банківських систем, які визначаються особливостями функцій, які вони виконують.

Перша модель відображає, що центральний банк країни проводить грошово-кредитну політику, яка є частиною інструментарію, якою органи влади регулюють економіку країни. При цьому грошово-кредитна політика використовується для виконання економічних і соціальних завдань уряду та пов'язана із структурною, бюджетною, кон'юктурною політиками. Зазначена модель організації центральних банків характерна для таких країн, як Франція, Великобританія, Японія.

Відповідно до другої моделі головною метою центрального банку є підтримка стабільності цін за допомогою інструментів грошово-кредитної політики, які не залежать від уряду.

У рамках цієї моделі, яка притаманна Німеччині та Нідерландам, центральний банк є незалежним, але при цьому виконує чітко визначені завдання [30].

Банківська система України почала формуватися ще в 1991 р. після проголошення незалежності. Основним завданням Національного банку, який перебуває на першому рівні, є підтримання стабільності національної грошової одиниці — гривні. Однак, внаслідок фінансової кризи, другим основним

завданням є стримування темпів інфляції. Але при цьому грошово-кредитна політика має бути узгодженою з урядом. Отже, можна стверджувати, що в Україні діє специфічна модель організаційної побудови банківської системи.

Аналізуючи вище викладене, ми вважаємо за доцільне, виокремити основні принципи банківської діяльності:

- 1) економічна самостійність банків;
- 2) невтручання органів влади в банківську діяльність, за винятком окремих випадків, установлених законодавством;
- 3) виокремлення відповідальності між банками та державою;
- 4) обов'язковість отримання банківських ліцензій (дозволів) на здійснення операцій, передбачених законодавством;
- 5) обов'язкове дотримання банками встановлених Національним банком України економічних нормативів для підтримання стабільної банківської діяльності країни та захисту інтересу клієнтів;
- 6) закріплення за банками права оперативної самостійності у відборі клієнтів та видів операцій, за якими він буде спеціалізуватися;
- 7) забезпечення фізичним та юридичним особам права вільного вибору банку;
- 8) забезпечення виконання банком взятих на себе майнових зобов'язань перед клієнтами та третіми особами, в першу чергу — повернення грошових коштів вкладникам банків.

Отже, банківська діяльність має складну правову природу, що пояснюється метою та завданнями, які ставлять перед собою банківські установи і Національний банк України як центральний банк держави. Вона носить підприємницький характер, однак є виключною та професійною, характеризується специфічними режимами правового регулювання і супроводжується зовнішніми й внутрішніми банківськими ризиками, що створює додаткові підстави для підвищеного нагляду з боку держави в особі уповноважених органів.

1.2. Нормативно-правове забезпечення функціонування банківської системи

З огляду на те, що банківська сфера виконує важливу для суспільства функцію щодо забезпечення сталого економічного розвитку, акумуляції фінансових ресурсів, ця сфера потребує особливого контролю та регулювання з боку держави. Держава в особі Національного банку України здійснює регулювання банківської діяльності шляхом прийняття відповідних нормативно-правових актів.

Нормативно-правове поле регулювання банківської справи в Україні почало створюватися з часу проголошення України незалежною державою. Зважаючи на вагомість банківського регулювання у забезпеченні стабільності у розвитку економіки, в Україні існує спеціально створене банківське законодавство.

Основою банківського законодавства України є Конституція [27]. Всі законодавчі та нормативно-правові акти повинні прийматися з урахуванням принципів та положень Основного Закону держави. Саме ці документи започатковують адекватну правову інфраструктуру у державі, в якій існує верховенство закону.

Банківська сфера отримує своє правове відображення в банківському законодавстві – в системі нормативних актів, що видаються відповідними органами держави. Правові норми, що регулюють банківські відносини, містяться як у загальних (наприклад, Конституція України), так і у спеціальних, присвячених регулюванню тільки банківської сфери, нормативних актах [6].

Державне регулювання банківської діяльності спирається на такі законодавчі акти: Цивільний та Господарський кодекси України [58,7]; у разі порушення порядку зайняття банківською діяльністю передбачена кримінальна відповідальність за здійснення банківської діяльності чи банківських операцій без державної реєстрації або без спеціального дозволу, або з порушенням умов ліцензування (Табл. 1.1).

Акти загального державного регулювання банківської діяльності в Україні*

Назва документу	Сфера застосування
Цивільний кодекс [Закон від 16.01.2003 № 435-IV (Редакція станом на 17.06.2018)]	Врегульовує такі питання, пов'язані з діяльністю банків на території України: порядок створення, організаційно-правові форми, державну реєстрацію юридичної особи, що започатковує свою діяльність (ст. 80–94); поняття філії та представництва, відповідальність, припинення, перетворення, ліквідацію юридичних осіб (ст. 95–112); діяльність, пов'язану з випуском та обігом цінних паперів (ст. 194–198), підстави виникнення та виконання зобов'язань боржниками (ст. 509–545), здійснення розрахунків (ст. 1087–1106), відкриття та ведення банківських рахунків, договору банківського вкладу (ст. 1058–1076), кредитна діяльність (ст. 1046–1057) та особливості використання забезпечення для виконання зобов'язань (ст. 546–597) та ін.
Господарський кодекс України [Закон від 16.01.2003 № 436-IV (Редакція станом на 17.06.2018)].	Розкриває основні засади господарювання в Україні та регулювання господарських відносин, які виникають у процесі організації та здійснення діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання. Визначив особливості правового регулювання фінансової діяльності, зокрема: правовий статус, організаційно-правові форми банків; зазначено, що БС України складається з НБУ, банків і ФІБ (ст. 334); стисло викладено положення щодо основних видів банківських операцій зокрема депозитних, розрахункових, кредитних, лізингових (ст. 339–351) тощо. Діяльність іноземних інвесторів врегульовує глава 38 Господарського кодексу, де визначено: поняття, види, форми іноземних інвестицій (ст. 390–393), їхній правовий режим і державну реєстрацію, загальні засади діяльності суб'єктів господарювання з іноземними інвестиціями в Україні (ст. 394–396), гарантії здійснення іноземних інвестицій (ст. 397–400) тощо. Він обумовлює низку питань, які стосуються державного регулювання іноземного інвестування та банківської діяльності в Україні: основні напрями економічної політики держави (ст. 10), серед яких інвестиційна політика (спрямована на створення необхідних умов для залучення і концентрації коштів на потреби галузей економіки), антимонопольно-конкурентна політика (спрямована на створення оптимального конкурентного середовища діяльності суб'єктів господарювання), податкова політика (спрямована на забезпечення економічно обґрунтованого податкового навантаження), зовнішньоекономічна політика (спрямована на регулювання державою відносин суб'єктів господарювання з іноземними суб'єктами господарювання і захист національного ринку і вітчизняного товаровиробника) та інші; порядок діяльності іноземних підприємств в Україні (ст. 50); права підприємства з іноземними інвестиціями бути засновниками дочірніх підприємств, філій і представництв в Україні і за її межами з додержанням вимог законодавства України та відповідних держав (ст. 116); особливості статусу іноземних суб'єктів господарювання (ст. 129).

Продовження табл. 1.1

Назва документу	Сфера застосування
Кримінальний кодекс України [Закон від 05.04.2001 № 2341-III (Редакція станом на 14.06.2018)].	визначає кримінальну відповідальність за порушення банківського законодавства та вчинення злочинної діяльності у БС. Передбачено відповідальність і покарання за: виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну підробленої національної валюти України, іноземної валюти (ст. 199); підробку документів на переказ, платіжних карток чи інших засобів доступу до банківських рахунків, електронних грошей, неправомірний випуск або використання електронних грошей (ст. 200); легалізація (відмивання) злочинних доходів (ст.209), шахрайство з фінансовими ресурсами (ст. 222); підроблення документів, які подають для реєстрації випуску цінних паперів (ст. 223–1); розголошення комерційної або банківської таємниці (ст. 232); незаконний вплив на Голову НБУ (ст. 344) та ін.
Цивільний процесуальний кодекс України [Закон від 18.03.2004 № 1618-IV (Редакція станом на 10.06.2018)].	Розкриває низку питань стосовно регулювання банківської діяльності. Визначено таке: не допускається забезпечення позову шляхом зупинення тимчасової адміністрації або ліквідації банку, заборони або визначення обов'язку вчиняти певні дії ФГВФО при здійсненні тимчасової адміністрації чи ліквідації банку (ст. 152); суд розглядає в порядку окремого провадження справи про розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних і фізичних осіб (ст. 234); питання про звернення стягнення на грошові кошти, які є на рахунках у банках (ст. 377); іноземці, іноземні юридичні особи, іноземні держави (їхні органи та посадові особи) та міжнародні організації мають право звертатися до судів України для захисту своїх прав, свобод чи інтересів (ст. 410) тощо.

*Примітка: розроблено автором за джерелами [58; 7; 29; 59]

Національний банк України здійснює нагляд за дотриманням банківського законодавства, у тому числі нормативно-правових актів НБУ, банками, їх підрозділами, афілійованими та спорідненими особами банків на території України та за кордоном, установами іноземних банків в Україні, а також іншими юридичними та фізичними особами, які відповідно до законодавства України охоплюються наглядовою діяльністю НБУ.

Основними законодавчими актами, що регулюють діяльність банківської сфери, є:

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» [47]. Цим законом визначено структуру банківської системи, економічні, організаційні і правові засади створення, діяльності, реорганізації і ліквідації банків. Розділ 4 цього

закону присвячено банківському регулюванню та нагляду, у цьому розділі визначено форми регулювання банківської діяльності, мета та підстави нагляду.

2. Закон України «Про Національний банк України» [49]. У цьому законі визначено, що НБУ у межах своїх повноважень сприяє стабільності банківської системи, встановлює для банків правила проведення банківських операцій, бухгалтерського обліку і звітності, захисту інформації, коштів та майна; здійснює банківське регулювання та нагляд; здійснює погодження статутів банків і змін до них, ліцензування банківської діяльності та виконує інші функції щодо регулювання діяльності банків.

3. Інші Закони України [40]: «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»; «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців»; «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»; «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму»; «Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб»; «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні»; «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні»; «Про захист персональних даних»; «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» та інші.

4. Інші нормативно-правові документи [40]: Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю»; Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження методик проведення аналізу впливу та відстеження регуляторного акта НБУ» та інші.

5. Нормативно-правові акти НБУ, що видаються і затверджуються у формі постанов правління НБУ. Ці акти обов'язково реєструються у Міністерстві юстиції України. Перелік нормативно-правових актів НБУ з питань банківського регулювання та нагляду наведено нами у табл. 1.2.

Перелік нормативно-правових актів НБУ з питань банківського регулювання та нагляду*

Сфера застосування	Назва нормативно-правового акту
з питань створення та реєстрації банків, ліцензування	Положення про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів
	Положення про порядок ідентифікації та визнання банківських груп
	Положення про порядок ведення банками реєстраційної кодифікації власних підрозділів
з питань регулювання банківської діяльності	Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні
	Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями
	Положення про порядок формування та використання банками резервного фонду
з питань контролю за діяльністю банків	Про створення єдиної інформаційної системи обліку позичальників (боржників)
	Положення про порядок здійснення Національним банком України наглядових функцій щодо банків, діяльність яких пов'язана з державною таємницею
	Правила реєстрації кореспондентських рахунків банків НБУ
	Правила надання банками України інформації споживачу про умови кредитування та сукупну вартість кредиту
	Методичні рекомендації щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України
	Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України
	Методичні рекомендації щодо планування в банках України заходів на випадок виникнення непередбачених обставин
з питань інспектування банків	Положення про планування та порядок проведення інспекційних перевірок
	Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків»
з питань аудиту	Положення про Комітет з питань аудиту банків
	Положення про порядок подання банками до НБУ аудиторських звітів за результатами щорічної перевірки фінансової звітності
	Положення про порядок ведення Реєстру аудиторських фірм, які мають право на проведення аудиторських перевірок банків
	Методичні вказівки щодо застосування стандартів внутрішнього аудиту в банках України
з питань застосування заходів впливу	Положення про застосування НБУ заходів впливу за порушення банківського законодавства
	Положення про особливості реорганізації банку за рішенням його власників

*Примітка: розроблено автором за джерелом [43]

Таким чином, НБУ здійснює регулювання ринку банківських послуг через затвердження системи норм, яка визначає загальні принципи функціонування банків, порядок забезпечення контролю за їх діяльністю та відповідальність за порушення банківського законодавства [56].

Отже, вітчизняному банківському законодавству характерно: багаторівневий характер правового регулювання банківської діяльності та наявності значної кількості підзаконних нормативних актів; відсутність єдиного кодифікованого акту з банківської діяльності; динамічність норм банківського права, постійне внесення змін і доповнень до нормативних актів; суперечність та складність багатьох нормативних актів, їх неузгодженість з актами, що стосуються ринкового господарювання.

1.3. Макроекономічні аспекти розвитку банківської системи України

Одним із найважливіших чинників зростання економіки є надійна і потужна банківська система, від стану та ефективності функціонування якої залежить інвестиційна активність і темпи економічного зростання держави. Банківський капітал є фундаментальною основою діяльності банківських установ, яка забезпечує їх можливість здійснювати значний позитивний вплив на економіку, розширювати банківські послуги, розвивати та генерувати вхідні грошові потоки, не допускаючи при цьому значних ризиків і відповідно зберігаючи надійність банків. Крім того, капітал формує достатній рівень конкурентоспроможності як узагальнюючого показника стійкості та дієздатності кожного банку і банківської системи взагалі, а також забезпечує впевненість позичальників у тому, що банк спроможний задовольнити їх потреби в кредитах, навіть якщо економіка переживатиме спад. Усе це зумовлює необхідність накопичення банками додаткових обсягів капіталу, адекватних потребам відновлювальної у посткризовий період економіки.

Для банківської системи України, яка має гострий дефіцит капіталу, у розв'язанні цієї проблеми першочерговими є питання оцінки величини

банківського капіталу, його структури та адекватності, а проблема нарощення обсягів банківського капіталу країни в міру зростання її економічного потенціалу завжди була і є актуальною для ринкової економіки.

Нині для вирішення питання підвищення ефективності банківської системи України необхідно насамперед забезпечити системну стабільність, зменшити вразливість банківської системи як до зовнішніх, так і до внутрішніх факторів. Як правило, під факторами впливу на ефективність банківської системи розуміють певні рушійні сили, що сприяють її безпеці та стабільному розвитку або, навпаки, виступають причинами проблемності. Фактори впливу на ефективність банківської системи розмежовують на зовнішні та внутрішні. Умовно і зовнішні, і внутрішні фактори впливу можна згрупувати за такими напрямками: економічні; правові; соціальні; політичні; техніко-технологічні.

До економічних чинників належать: загальний економічний стан країни (ВВП, рівень інфляції, розвиток виробництва за секторами економіки, інвестиції, стан платіжної дисципліни); стан та динаміка грошового, фондового та валютного ринку; стан ринку кредитів та депозитів; стан та динаміка страхового ринку; стан світової економіки.

Правовими факторами впливу на ефективність банківської системи можуть бути: законодавство, його несуперечність, достатність, повнота, дієвість; дієздатність судової системи при відстоюванні інтересів банків; наявність, компетентність, дієздатність органів державного регулювання та контролю за діяльністю банків.

Соціальні фактори формують такі напрями: довіра суспільства до банків; імідж банку; стан освіти; демографічна ситуація. Вагоме місце у групі макроекономічних чинників займають політичні фактори, а саме: політична система країни; корумпованість чиновників; рівень внутрішньої політичної стабільності країни; рівень політичної стабільності у світовому масштабі; імідж країни на світовій арені.

До основних техніко-технологічних чинників макроекономічного спрямування відносять: новації та відкриття; пріоритетні напрями розвитку

науки та техніки; техногенні катастрофи. Окрім того, МВФ виділяє наступні групи макроекономічних індикаторів, зміна яких має суттєвий вплив на стан фінансової системи в цілому і банківської системи зокрема: індикатори економічного зростання; індикатори стану платіжного балансу; індекси цін на споживчі товари; індикатори коливання валютних курсів і відсоткових ставок; індикатори зростання обсягів кредитування та цін на активи; індикатори поширення кризових явищ, інші індикатори.

В частині дослідження груп макроекономічних індикаторів ми можемо спостерігати такі основні тенденції.

Майже вперше за останні роки (після кризи 2014–2015 рр.) на банківському ринку України склалися позитивні тенденції розвитку й оптимістичні очікування. Банківська система стала більш капіталізованою та стійкішою. Банки демонструють чистий прибуток, стабільно фондуються та відновлюють кредитування населення та суб'єктів господарювання. Ключові загальносистемні ризики знаходяться на доволі низькому рівні [19].

Друге півріччя 2017 року демонструвало ті ж макроекономічні тенденції, що і на початку року. Відновлення як інвестиційного, так і споживчого попиту дозволило розраховувати на економічне зростання за результатами року. Водночас основними стримувальними факторами подальшого відновлення економіки та банківського сектору стала чимала волатильність обмінного курсу та перевищення задекларованого НБУ інфляційного таргету його фактичним рівнем. Це значно ускладнює розвиток середньо - та довгострокового кредитування, через те, що неконтрольована інфляція унеможливорює ефективне ціноутворення за довгостроковими банківськими активами і зобов'язаннями. І хоча НБУ очікує уповільнення темпів інфляції у 2018 році, він також визнає появу нових інфляційних ризиків. Така ситуація загалом повторює тенденції попередніх років, коли прогноз НБУ за основними економічними показниками справджувався лише частково (Додаток Г).

Протягом 2017 року намітилася тенденція щодо поступового зростання споживчих витрат завдяки високій інвестиційній активності в корпоративному

секторі, а також підвищенню соціальних стандартів і заробітних плат у секторі домогосподарств. НБУ з оптимізмом розглядає подальше збереження цього тренду як основи для прискорення зростання ВВП у 2018 році. Крім того, такий ситуації сприятиме пом'якшення фіскальної політики. На 2019–2020 роки передбачається певне уповільнення зростання ВВП до 2,9% річних [19]. Ми вважаємо, що причинами цього стануть вичерпання фіскальної лібералізації та жорсткість монетарної політики з метою стабілізації рівня інфляції. Стримувальний ефект також, на нашу думку, матиме повільний темп здійснення структурних реформ. Сприятливі умови торгівлі та доступ на зовнішні ринки сприятимуть посиленню потенціалу українських експортерів. Цей тренд підтримуватиме відновлення виробництва в тих галузях, які у 2016–2017 роках мали збитки через відсутність доступу до потужностей на тимчасово неконтрольованих територіях [19]. Водночас триватиме зростання обсягу імпорту на фоні активізації споживчого попиту на внутрішньому ринку.

Відповідно до попередніх оцінок у I кварталі 2018 року реальний ВВП виріс на 3,1%. До кінця року очікується прискорення його зростання завдяки ефекту бази порівняння: на результатах II – IV кварталів минулого року позначилося припинення торгівлі з тимчасово неконтрольованими територіями. Тому НБУ прогнозує, що у 2018 році економіка України зросте на 3,4% (Рис.1.2, Рис.1.3).

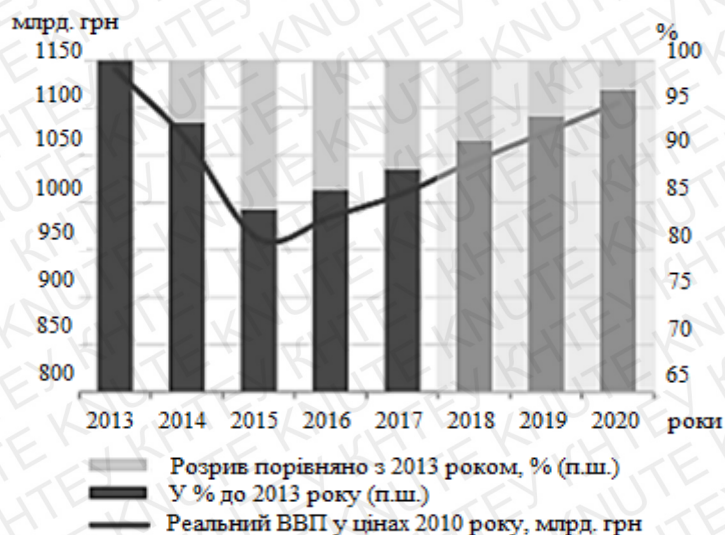

Рис.1.2. Зміна реального ВВП у 2013 – 2020 рр., млрд. грн.*

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерела [43]

Рис.1.3. ВВП за розподільчим методом, % *

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерела [43]

Суттєву підтримку економічному зростанню забезпечило підвищення соціальних стандартів, передусім значне збільшення мінімальної заробітної плати у 2017 – 2018 роках. Але надалі позаплановий перегляд соціальних виплат, зокрема мінімальної заробітної плати, малоімовірний з огляду на те, що бюджетні ресурси обмежені. Рівень зарплат стрімко зростає, що приводить до збільшення частки оплати праці найманих працівників у структурі ВВП за доходами. Після різкого скорочення до історично низького рівня 36,6% у 2016 році, частка оплати праці зросла до 38,9% у 2017 році [43].

Завдяки стабілізації інфляційних коливань і зростанню мінімального рівня заробітних плат, зображених в додатку Д, ми маємо можливість простежити відновлення реальних доходів домогосподарств. Це своєю чергою покращує інтерес останніх до споживчого кредитування, що також є вагомим фактором економічного зростання. Національний банк свідчить, що завдяки росту загального рівня заробітних плат посилюється конкуренція на ринку праці, між товаровиробниками чи підприємцями за самих працівників [19]. На нашу думку, конкуренція може також зростати внаслідок підвищення попиту на робочу силу на внутрішньому ринку та через підвищення її мобільності та доступності можливостей працевлаштування за кордоном.

У 2018 році доходи населення продовжать зростати завдяки дедалі жорсткішій конкуренції за працівників на ринку праці. Поточні й очікувані темпи зростання ВВП занадто низькі, особливо якщо врахувати суттєве падіння виробництва в попередніх періодах. Прогноз на поточний рік для України нижчий, ніж показники багатьох східноєвропейських країн (близько 4% у середньому) та країн, що розвиваються (4.9%) (Додаток Е).

Темпи економічного зростання можуть залишатися невисокими ще довго. Щоб економіка зростала високими темпами, потрібно проводити структурні реформи, які б усунули бар'єри для припливу інвестицій та забезпечили сприятливішу ситуацію на ринку праці, зокрема географічну та міжгалузеву мобільність робітників [43].

Приватні грошові перекази із-за кордону – важливе джерело надходження валюти в Україну. Вони забезпечують стійкість внутрішнього валютного ринку, підтримують споживання та заощадження. НБУ здійснив переоцінку обсягів переказів на основі нових даних про кількість громадян України, які працюють за кордоном, та рівень їхніх доходів [41].

Оцінки обсягів переказів в Україну у 2015 – 2017 роках зросли на 1.8 – 2.1 млрд. дол. (до 9.3 млрд. дол., або 8.3% ВВП у 2017 році). Однак у довгостроковому періоді масова трудова міграція створює високі ризики. Вона призводить до зниження потенційного ВВП та надмірного тиску на державні фінанси, адже трудові мігранти рідко сплачують податки та соціальні внески.

В Україні вже є передумови для того, щоб відійти від практики регулювання мінімальної заробітної плати як базового соціального стандарту та перейти до регулювання рівня середньої заробітної плати, але – обов'язково у «прив'язці» з рівнем економічного розвитку, рівнем продуктивності та необхідністю підвищення рівня зайнятості населення. Однак зростання доходів населення в майбутньому потенційно може стати основою для активізації споживчих настроїв, підвищення рівня прибутковості підприємств, і, як наслідок, споживчого і корпоративного кредитування з боку банківського сектору. На нашу думку, обов'язковою передумовою є формування

платоспроможного попиту, зменшення заборгованості за попередніми банківськими кредитами, збільшення депозитної бази банків і вивільнення від необхідності витрачати попередньо сформовані заощадження.

На ринку кредитування вже намітилися певні зміни, які, на жаль, поки що важко назвати позитивними. Першим почало відносно відновлюватись роздрібне кредитування: гривневий споживчий портфель українських банків протягом 2016–2017 років загалом зріс у річному обчисленні на 46% [19], що видається цілком логічним на фоні кредитної «тиші» протягом попереднього періоду. Водночас на рівні системи споживчі кредити забезпечили лише 20% від сукупного приросту роздрібного кредитного портфелю всієї банківської системи за цей же період. Поки що менше 10% дієздатних осіб доросліше 18 років мають поточні кредити, тому регулятор розраховує на подальшу активізацію кредитування впродовж 2018 року, насамперед, саме за споживчими кредитами. Чисті гривневі кредити населенню зросли на 39% станом на кінець квітня 2018 року.

Аналіз даних щодо корпоративного кредитування свідчить про те, що нові кредити банки майже не видавали з початку кризи у 2014 році. Ситуація почала змінюватися лише у другому півріччі 2017 року.

Чисті корпоративні кредити залишилися практично незмінними, як гривневі (-0,4% р/р), так і валютні (-0,3% р/р) у доларовому еквіваленті). При цьому зростання валових кредитів якісним позичальникам у платоспроможних банках було досить динамічним – гривневі зросли на 26% р/р, валютні у доларовому еквіваленті – на 20,8% р/р.

Зокрема, обсяги нових кредитів почали перевищувати списання, продаж і погашення старої заборгованості [19]. Хоча кредити були переважно короткостроковими і за раніше відкритими кредитними лініями, позитивним є те, що вони були надані суб'єктам господарювання, які не входять у 40 найбільших бізнес-груп.

Одночасно з кредитуванням у національній валюті поживляється надання позик в іноземній валюті, переважно – у доларах США. Причини такої

ситуації схожі з до кризовими: по-перше, суттєва різниця між ставками у гривні й іноземній валюті; по-друге, стримані очікування населення щодо ризику стрімкої девальвації гривні в майбутньому.

Вагомим фактором на користь саме валютного кредитування у 2017 році також стало те, що Національний банк України скасував норму щодо нестачі або відсутності валютної виручки у позичальника, який бажає отримати валютний кредит. Відповідно до цієї норми в такій ситуації банк був зобов'язаний визначити клас ризику позичальника як підвищений.

Аналіз макроекономічних умов не можна вважати повним без детального розгляду платіжного балансу України. Вже четвертий рік поспіль дефіцит його поточного рахунку не виходить за межі 4 % ВВП та за прогнозами буде зберігатися на тому ж рівні протягом 2018–2019 років.

У 2017 році платіжний баланс був компенсований завдяки чистому припливу фінансових ресурсів (готівкової іноземної валюти) з-поза банківського сектору, а також надходженню прямих іноземних інвестицій на загальну суму понад 2 млрд. дол. США. Такі результати розглядаються регулятором, як загалом прийнятні: збереження помірного дефіциту зберігатиметься, проте нівелюватиметься подальшим припливом коштів за фінансовими рахунками. В абсолютному вимірі його значення складатиме близько 4 млрд. дол. США. З цього випливає, що станом на сьогодні перспективний прогноз НБУ щодо платіжного балансу є правильним, адже за попередніми результатами 2017 року його дефіцит становив 3,5% [44].

На сучасному етапі розвитку України, однією з головних передумов макроекономічної стабільності є продовження співпраці з провідними міжнародними організаціями, насамперед, із Міжнародним валютним фондом. Міжнародні фінансові організації за останні 2 роки надали Україні фінансової допомоги на загальну суму 3,84 млрд. дол. США (Додаток Ж).

Дані додатку Ж свідчать, що найбільша частка у зовнішній підтримці України належить Міжнародному валютному фонду. З 2015 року Україна отримала 4 транші на загальну суму 8,7 млрд. дол. США, а останній – ще у

квітні 2017 року. З того часу і дотепер Україна так і не змогла реалізувати прийняті зобов'язання для завершення чергового перегляду програми Міжнародним валютним фондом.

Оскільки припинення кредитування може суттєво вплинути на макроекономічний сценарій розвитку України в бік справдження негативних та небажаних прогнозів, Кабінет Міністрів України, керівництво Національного банку України та Міністерство фінансів України прикладають максимум зусиль задля продовження плідної співпраці з Міжнародним валютним фондом. Це сприятиме подальшому нарощуванню рівня міжнародних резервів. Загалом у 2018 році НБУ планує одержати кредитних ресурсів на загальну суму 3,5 млрд. дол. США. Додатково планують залучення 0,5 млрд. дол. США фінансування від Світового банку [19].

Неотримання наступного траншу від МВФ найближчим часом може призвести до суттєвих змін у макроекономічному сценарії розвитку України. Зокрема, недостатність фінансової допомоги стане каталізатором подальшої девальвації гривні, розкручування інфляційної спіралі, зниження загальних темпів зростання ВВП.

Найбільш вагомими макроекономічними чинниками, котрі перешкоджають діяльності банківської системи, знижують ефективність її функціонування, нині залишається економічна нестабільність в країні, недосконалість податкового законодавства і нормативно-правового регулювання банківської діяльності.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ І ПРАКТИКА РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

2.1. Показники та особливості розвитку банківської системи України

У розвинутих країнах банківська система виступає джерелом економічного зростання. На жаль, в умовах України вона ризикує стати тягарем для українських платників податків та інструментом виведення коштів. Нещодавні новини щодо збільшення кількості непрацюючих кредитів та відповідні повідомлення НБУ лише підтверджують ці побоювання. Тим часом уряд намагається вплинути на ситуацію, але поки що недостатньо ефективно. За 26 років незалежності України банківська система пережила мінімум п'ять великих криз (1994, 1998, 2004, 2008-2009, 2014-2015), але остання була найглибшою і найболючішою для економіки. Попри певне покращення макроекономічної ситуації в Україні в 2016 році та її подальше поліпшення в 2017 році, ризик банківської системи України залишається одним із найвищих у світі. Ключовими чинниками високих фінансових та операційних ризиків для українських банків є: напружена ситуація на Сході, політична нестабільність, високий борговий тягар, за яким у 2018 році має бути здійснено суттєві виплати за зовнішнім боргом, і високого рівня боргового навантаження корпоративного сектора, у якого близько 80% боргу в іноземній валюті

Аналіз функціонування банківської системи України ми вважаємо за доцільне, почати із загальних показників роботи. За підсумком 2017 року доходи банків України, у порівнянні з результатом минулого року, зменшилися на 6,53% і становили 178,23 млрд. грн. Скорочення витрат відбулося на 42,1% – до 202,59 млрд. грн. Фінансовий результат діяльності банківської системи України за підсумком 2017 року був негативним та становив -24,36 млрд. грн.[37] (Додаток II).

Відмічаємо від'ємний результат діяльності, що на нашу думку, зумовлений в основному високими відрахуваннями в резерви 4 великими

банками. За 2017 рік кількість банків, які показали негативний фінансовий результат скоротилася з 29 одиниць на початок року до 18 на кінець.

У 2017 році обсяги чистого операційного доходу від основної діяльності збільшилися на 11,3 млрд. грн. (+14,73%). Загальна сума чистого операційного доходу станом на 01.01.2018 р. склала 87,8 млрд. грн. (за підсумком 2016 р. – 75,6 млрд. грн.).

Збільшення доходів протягом 2017 року пов'язане, в першу чергу, зі зменшенням відрахувань в резерви, обсяг яких скоротився на 149,6 млрд. грн., та станом на 01.01.2018 р. відповідав 48,7 млрд. грн., а також зростанням чистого процентного й чистого комісійного доходу. Високий показник відрахувань в резерви на 01.01.2017 р. пояснюється резервуванням кредитного портфеля «Приватбанку» після переходу у державну власність.

Результати діяльності банківської системи України наведені на рис. 2.1.

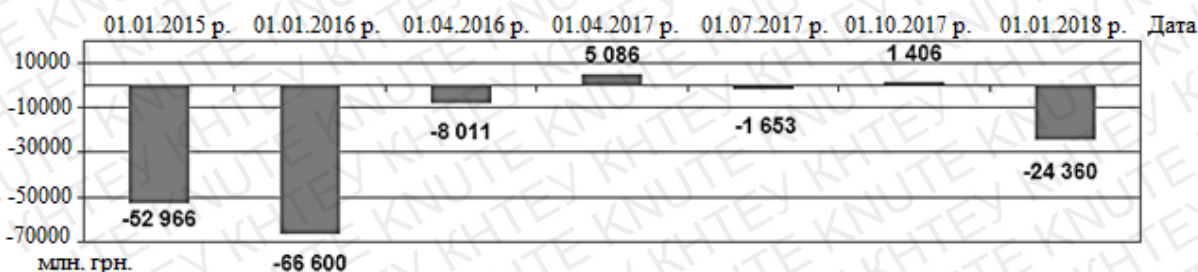

Рис. 2.1. Результат діяльності банківської системи України, млн. грн.*

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерела [37]

За підсумком 2017 р. 18 із 82 функціонуючих банків отримали збитки на загальну суму 40,28 млрд. грн. Інші банківські установи, що завершили звітний період з додатнім результатом діяльності, отримали сукупно 15,92 млрд. грн. прибутку. Найбільш збитковими за результатами 2017 р. стали «Приватбанк», а також 2 банки з російським капіталом: «Промінвестбанк» та «ВТБ банк».

Серед найбільш прибуткових за підсумком 2017 року були: «Райффайзен Банк Аваль», «Укрсиббанк» та «КредіАгріколь Банк». На топ-3 найбільш прибуткових банків за підсумком 2017 року припадало 44,2% загального обсягу

прибутку, отриманого БСУ. Слід зауважити, що в топ-10 прибуткових банків входять 2 державних банки, проте їхні доходи є досить умовними, оскільки протягом 2017 року «Ощадбанк» і «Укрексімбанк» були докапіталізовані на загальну суму 14,7 млрд. грн. та 7,7 млрд. грн. відповідно[37]. Вважаємо за доцільне провести детальний аналіз банківської системи України. Станом на 01 січня 2018 року ліцензію НБУ мали 82 банківські установи. Кількість платоспроможних банків скоротилася на 14, з них 8 установ було виведено з ринку через недотримання вимог до капіталу, 1 – через непрозору структуру власності, 4 – припинили діяльність без ліквідації юридичної особи, 1 банк було приєднано до іншого (Додаток К).

Загалом, станом на 01.01.2018р., з початку 2014 року, внаслідок погіршення платоспроможності, до 87 банківських установ було запроваджено тимчасову адміністрацію. В двох установах тимчасова адміністрація продовжує працювати.

Постановою Правління НБУ від 16 червня 2017 року №56 «Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України» [43], НБУ визначив процедуру спрощеної капіталізації банку та порядок припинення банківської діяльності без ліквідації юридичної особи. Банки, які не можуть виконати вимоги НБУ щодо капіталізації, отримали можливість залишити банківський ринок без навантаження на Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. З початку 2017 року за такою процедурою 4 банки припинили діяльність без ліквідації юридичної особи: ПАТ «Апекс-Банк», ПАТ «КБ «Фінансовий партнер», ПАТ «Кредит Оптима Банк» та ПАТ «Промислово-фінансовий банк».

Окрім того, 2 банка виконали злиття – ПАТ «АКБ «Індустріалбанк» став правонаступником ПАТ «АБ "Експрес-Банк"». Це перші банки в Україні, які провели таку реорганізацію за спрощеною процедурою.

Тривають юридичні процедури завершення перевірки або вжиття заходів для усунення порушень вимог щодо прозорості структури власності.

Внаслідок значних обсягів докапіталізації державних банків протягом року в структурі власності банківської системи України відбувались

перегрупування. Станом на 01 січня 2018 року структура власності активів банківської системи України була представлена наступним чином: банки з приватним українським капіталом складають близько 13%, банки іноземних банківських груп – 32%, державні банки – 55% (рис. 2.2).

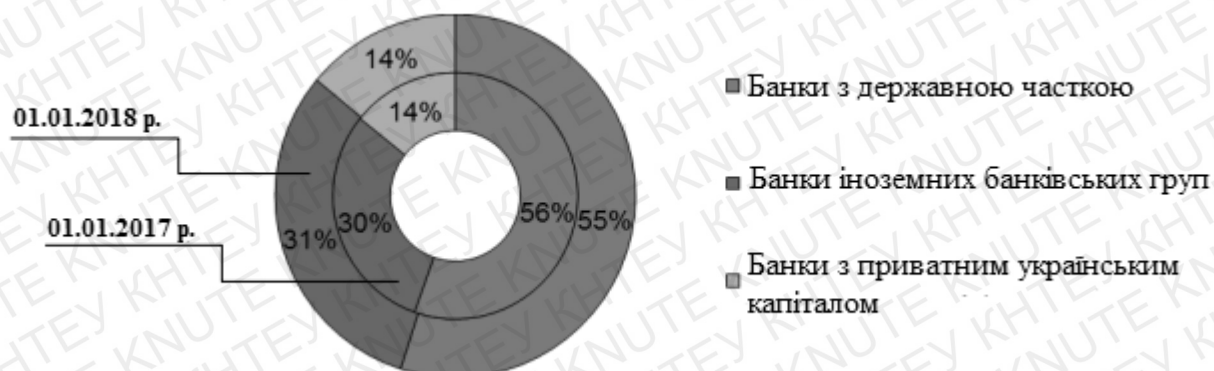

Рис. 2.2. Структура власності активів банківської системи України*

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерела [43]

З огляду на значні обсяги докапіталізації ряду банківських установ та виключення банків, що визнано неплатоспроможними, обсяг власного капіталу банківської системи України протягом 2017 року збільшився на 39,8 млрд. грн. та станом на 01.01.2018 р. складав 163,6 млрд. грн. Адекватність регулятивного капіталу станом на 01.01.2018 р. є вищою за граничний мінімум (10%) та складає 16,1% (Додаток Л).

Заслуговує на увагу той факт, що протягом 2017 року 50 банківських установ збільшили статутний капітал на загальну суму 191,46 млрд. грн. (Додаток М).

Акціонери усіх груп збільшували статутний капітал переважно з метою підтримки власного бізнесу. При цьому, найбільший обсяг зміни статутного капіталу припадає на ПАТ КБ «Приватбанк» - 155,36 млрд. грн. Держава в особі Міністерства фінансів в обмін на випущені облігації брала участь у додатковій капіталізації «Приватбанку» шляхом придбання акцій додаткової емісії банку в сумі до 38,57 млрд. грн.

Наприкінці 2017 року НБУ пом'якшив графік збільшення мінімального розміру статутного та регулятивного капіталу банків [43]. Оновлено графік поступового приведення статутного капіталу у відповідність до вимог законодавства, а саме до розміру, не меншого, ніж:

- 300 мільйонів гривень – до 11 липня 2020 року;
- 400 мільйонів гривень – до 11 липня 2022 року;
- 500 мільйонів гривень – до 11 липня 2024 року.

За підсумком 2017 року кількість банківських установ, обсяг статутного капіталу яких був меншим за 200 млн. грн. складає 2, а станом на 01.01.2018 р. 39 банківських установ мали статутний капітал менший за 300 млн. грн. Ми вважаємо, що не всі з цих банківських установ зможуть виконати графік підвищення обсягу статутного капіталу.

Водночас ключовим чинником зміни структури статутного капіталу банківської системи в цілому залишається докапіталізація державних банків шляхом випуску облігацій внутрішньої державної позики та обміну їх на акції нової емісії.

Сукупний обсяг зобов'язань українських банків протягом 2017 року зріс на 3,6% до 1172,8 млрд. грн. Динаміку та структуру зобов'язань банківської системи України представлено на додатку Н.

Протягом 2017 року сукупний обсяг клієнтського портфелю БСУ збільшився на 6,4% та станом на 01.01.2018 р. відповідав 858,4 млрд. грн. На наш погляд, незважаючи на визнання неплатоспроможними ряду банківських установ, їх вплив на загальний обсяг зобов'язань був незначним, оскільки депозитний портфель цих установ був дуже малим.

За строковим характером в клієнтському портфелі переважають короткострокові депозитні вклади строком до 1 року. Заслуговує уваги те, що в 2017 році депозитний ринок почав демонструвати ознаки відновлення, обсяг залучених депозитів в цьому році вперше за останні декілька років показує зростання (Додаток П).

З початку 2017 року встановилася тенденція до зростання обсягу вкладів на вимогу. Станом на 01.01.2018 р. їх сума відповідає 438,3 млрд. грн., що дорівнює 47% сукупного портфелю коштів клієнтів (43% на початок 2017 року). Слід зауважити, що частка коштів, залучених на строк 1-2 роки, поступово зростає, проте загальний їх вклад у сукупний показник є незначним. Частка довгострокових депозитів протягом досліджуваного періоду зросла та станом на 01.01.2018 р. складала 21,1% (20,2% на початок 2017 року) в загальному обсязі зобов'язань банків [43].

За результатами роботи банківського сектору 2016 р. було зафіксовано самий високий збиток за всю історію функціонування банківської системи України — 159,4 млрд. грн. Такий негативний результат отримано за рахунок того, що в кінці 2016 р. ПАТ КБ «Приватбанк» отримав 135,3 млрд. грн. збитку та згенерував доформування резервів за кредитними операціями [12].

На наш погляд, визначальну роль у діяльності комерційних банків відіграють депозитні, кредитні та розрахункові операції, які банк здійснює в сукупності. У діяльності банку важливими моментами є не тільки формування ресурсів, але й ефективне їх розміщення, тому одним з основних напрямів аналізу банківської діяльності є аналіз його активних операцій.

У 2017 році чисті активи платоспроможних банків зросли на 6,4% до 1,34 трлн. грн. (Додаток Р).

Як бачимо, протягом аналізованого періоду спостерігається ріст чистих активів банківських установ на 1,48% і станом на 01.01.2018 року вони становили 1336,36 млрд. грн. (Додаток С). Проте, відмічаємо зменшення активів у 2015-2017рр. Це є наслідком скорочення кількості банків у 2014 році і відтоком капіталу від банківського сектору.

Як видно з додатку С, найбільшу частку у активах банків займають кредити надані, адже кредитування фізичних і юридичних осіб є головною специфікою банківського сектора. Станом на початок 2018 року кредитний портфель дорівнював 1042,80 млрд. грн., його ріст за вказаний період становить 3,62% (Додаток Т).

Кредитна активність банківських установ протягом 2017 року зросла. Дані НБУ свідчать, що на 01.01.2018 р. середня відсоткова ставка за кредитами в національній валюті відповідала 21,16%, а для кредитів в іноземній валюті показник відповідав 7,32% (8,2% станом на 01.01.2017 р.). Зменшенню середньої відсоткової ставки по кредитам у 2017 році сприяло пом'якшення Національним банком монетарної політики.

Заслуговує на увагу той факт, що у 2017 році Національний банк облікову ставку змінював чотири рази. Її зниження паралельно супроводжувалося поступовим зниженням на внутрішньому ринку вартості кредитного ресурсу. Але на кінець 2017 року, НБУ прийняв курс на підвищення облікової ставки з метою проведення більш жорсткої монетарної політики, що сприятиме збільшенню привабливості національної валюти для банків.

Курсові коливання виступають основним чинником коливання сукупного обсягу кредитного портфелю протягом року, оскільки близько половини виданих кредитів номіновані в іноземній валюті (46,2% станом на 01.01.2018 р.). Водночас, їхня частка на 01.01.2017 р. відповідала 50,7 % від обсягу виданих кредитів.

Безпосередньо протягом IV кв. 2017 року обсяг клієнтського кредитного портфелю збільшився на 4,4% внаслідок відносного зростання вартості валютних кредитів.

Заслуговує на увагу те, що згідно з рейтингом глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму за 2015-2017 рр. вітчизняна банківська система зайняла останні позиції серед країн світу за показником «міцність банків», незначне покращення спостерігається тільки у 2017-2018 рр. (135 місце серед 138 країн) [45].

Таким чином, протягом 2015-2017 рр. банківський сектор України зіткнувся з комплексом проблем, основна частина яких носить загальноекономічний характер, а частина – породжена не виваженою політикою Національного банку України.

2.2. Аналіз діяльності НБУ з розвитку банківської системи України

Суттєве погіршення фінансово-економічної ситуації в Україні в 2014-2015 рр. виявило системні проблеми в банківському секторі економіки, що частково виникли у зв'язку з недосконалістю банківського законодавства. Слабка інституційна спроможність НБУ, зокрема слабка функціональна та фінансова незалежність центрального банку, недостатня ефективність банківського нагляду, відсутність у структурі НБУ органів, які б здійснювали ефективний нагляд за системою внутрішнього контролю, відсутність у НБУ доступу до державних реєстрів, відсутність стратегії капіталізації банків призводило до того, що більшість проблем, з якими зіткнувся банківський сектор в 2014-2015 рр., не були виявлені та попереджені заздалегідь.

З 2014 р. розпочинається активна робота з удосконалення банківського законодавства та нормативно-правових актів Національного банку України і їх приведення у відповідність до міжнародних стандартів.

Так, 28.12.2014 року Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про заходи, спрямовані на сприяння капіталізації та реструктуризації банків» № 78-VIII [40]. Законом передбачено проведення банками на вимогу НБУ діагностичного обстеження з метою визначення потреби банку в капіталізації, реструктуризації та/або реорганізації. Також ВР України прийняла Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності пов'язаних із банком осіб» від 02.03.2015 № 218-VIII, що посилив вимоги до розкриття структури власності банків [40].

На початку літа 2015 р. Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розбудови інституційної спроможності Національного банку України» від 18.06.2015 № 541-VIII [40]. З метою посилення функціональної та фінансової незалежності НБУ змінено порядок перерахування прибутку НБУ. Новий порядок передбачає першочергове спрямування прибутку на формування загальних і додаткових резервів регулятора та заборону на авансове перерахування прибутку до Державного бюджету України.

Паралельно НБУ активізував роботу з приведення до міжнародних стандартів власної нормативно-правової бази. Так, у травні 2015 р. були запроваджені вимоги щодо діяльності системно важливих банків, зокрема щодо дотримання спеціальних значень економічних нормативів, формування буферу системної важливості, розроблення плану відновлення діяльності банку. Відповідні положення набудуть чинності в 2019-2020 рр. та спрямовані на виконання «Загальних вимог до регулювання та нагляду за діяльністю внутрішньодержавних системно важливих банків», прийнятих Базельським комітетом в 2012 р. [43].

Постановою Правління Національного банку України від 30.06.2016 затверджено Положення «Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями», що встановлює мінімальні вимоги до банків стосовно визначення розміру очікуваних втрат (збитків) за активними банківськими операціями внаслідок реалізації кредитного ризику та спрямоване на виконання принципу 18 «Проблемні активи, відрахування та резерви» [43].

Внесено зміни до Закону України «Про банки та банківську діяльність» [40], відповідно до яких передбачений інший розмір та терміни приведення статутного капіталу банків у відповідність; запроваджені нові правила корпоративного управління банків, визначення ключових учасників банку та ін.

З 2014 по 2016 роки були прийняті:

- «Положення про організацію внутрішнього контролю в банках України» (Постанова Правління НБУ від 29 грудня 2014 року № 867);
- «Положення про визначення пов'язаних з банком осіб» (Постанова Правління НБУ від 12 травня 2015 року № 315);
- «Положення про порядок подання відомостей про структуру власності банку» (Постанова Правління НБУ від 21 травня 2015 року № 328);
- «Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» (Постанова Правління НБУ від 30 червня 2016 року № 351) [43].

10 червня 2017 року набрав чинності Закон України «Про споживче кредитування»[40], покликаний на законодавчому рівні закріпити механізм споживчого кредитування, що максимально захистить права та інтереси як споживачів фінансових послуг, так і кредиторів.

На сучасному етапі НБУ підтримує розроблений групою фахівців під керівництвом консультанта Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) проект Закону України «Про діяльність з управління заборгованістю». Метою цього законопроекту є правове забезпечення діяльності компаній з управління заборгованістю в Україні, створення належного конкурентного середовища на вторинному ринку кредитів в Україні та удосконалення правового регулювання передачі прав вимоги за заборгованістю [43;40].

На підґрунті процесів виведення проблемних банків з ринку та націоналізації ПАТ КБ «Приватбанк» було реалізовано кілька принципових трансформацій банківського регулювання. А саме: змінено підходи до визначення величини банківського капіталу на основі стрес-тестування; змінено процедуру оцінки кредитних ризиків, що істотно змінило банківську практику в цьому напрямі; трансформовано норматив, що регулює обмеження на операції з пов'язаними особами; змінено методику визначення непрацюючих кредитів/непрацюючих активів.

Паралельно з цим зазнала змін практика банківського регулювання в аспекті інтеграції макро- та мікропруденційних підходів. Систематичне проведення стрес-тестування, розроблення, підготовка до запровадження та апробація нового інструменту регулювання банківської ліквідності (LCR), розроблення нових вимог до структури банківського капіталу на основі вимог Базеля III тощо, істотно наблизили методологічні витoki та інструменти банківського регулювання до світової практики.

Також упродовж останніх двох років НБУ удосконалив підходи щодо:

- оцінки стійкості банків і банківської системи України до несприятливих змін у макроекономічному середовищі на підставі здійснення Національним банком оцінки якості активних банківських операцій, достатності

(адекватності) регулятивного капіталу, достатності основного капіталу для покриття кредитного ризику;

- аналізу бізнес-моделей банків. Такий аналіз спрямовується на оцінку спроможності банків генерувати прийнятні доходи з огляду на показники ефективності, структури фінансування, виду бізнес-моделі та ризик-апетиту (схильності до ризику), з використанням розрахункової моделі (Viability Sustainability Model) на підставі аналізу фактичних і прогнозних даних балансу банку, звіту про прибутки та збитки, операцій з пов'язаними з банком особами, складових регулятивного капіталу відповідно до затверджених стратегії розвитку банку та бізнес-плану розвитку банку;

- оцінки якості внутрішнього контролю та корпоративного управління в банках та ефективності управління ризиками, з використанням Анкети самооцінки банку (Опитувальник), розробленої з урахуванням вимог Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах, затвердженого постановою Правління НБУ від 11.06.2018р. № 64[43];

- оцінки ризиків ліквідності і фінансування та якості управління банками цими ризиками відповідно до Процедури оцінки НБУ ризиків ліквідності і фінансування банків та якості управління цими ризиками, схваленої рішенням Правління НБУ від 16.08.2018р. №568-рш [43];

- моніторингу фінансового стану банків та показників діяльності банків з урахуванням ризик-орієнтованого підходу щодо здійснення банківського нагляду.

Також Національний банк докладав зусилля в напрямі вирішення питання з непрацюючими кредитами. Зокрема, НБУ разом з ЄБРР розробив проект Закону України «Про діяльність з управління заборгованістю» [43;40].

Слід зазначити, що стан банківського сектору нормалізувався протягом 2017 року: майже всі ключові показники роботи фінансових установ мали позитивну динаміку.

Споживче кредитування почало стрімко зростати від початку року, корпоративне гривневе кредитування почало відновлюватися у 2-му півріччі (без ПАТ КБ «Приватбанк»). У 2018 році НБУ очікує прискорення корпоративного кредитування. База фондування залишалася стабільною, хоча відсоткові ставки за депозитами знижувалися. Зниження ставок уповільнилося лише наприкінці року через посилення інфляційних очікувань та спричинене цим підвищення облікової ставки НБУ. Фінансовий результат банків залишився від'ємним, проте його зумовили значні збитки лише чотирьох банків.

Ключові ризики розвитку сектору – суттєва присутність держави та висока частка непрацюючих кредитів на балансах банків. Додатковий ризик на 2018 рік – можливе погіршення очікувань бізнесу та населення в разі відсутності співпраці з міжнародними фінансовими організаціями (МФО).

Протягом 2017 року з ринку пішло 14 банків, на які на початок року припадало 1,7% чистих активів (Додаток У).

Частка державних фінансових установ у чистих активах зросла на 3,6 % до 54,9%. Частка банків з приватним капіталом зросла завдяки активному кредитуванню та купівлі кількох банків у іноземних власників. Рівень концентрації помірно зріс: на 20 найбільших фінансових установ припадає 90,7% чистих активів системи (+1,3% р/р).

За рік чисті активи банків зросли на 6,4% до 1336 млрд. грн., найвідчутніше – у IV кварталі (+4.3%) (Додаток Ф).

Унаслідок докапіталізації держбанків портфель облігацій внутрішньої державної позики по системі збільшився на 107 млрд. грн. Водночас обсяги міжбанківських кредитів та коштів у НБУ знизилися на 27 млрд. грн. Чисті кредити, скориговані на резерви, практично не змінилися.

Портфель валютних кредитів помітно зменшився внаслідок списань та реструктуризації, але зростання гривневого кредитування компенсувало це скорочення.

У 2017 році чисті гривневі кредити корпораціям найпомітніше зросли в іноземних та державних банках: +17,5% та +12,8% відповідно.

Чисті гривневі кредити ПАТ КБ «Приватбанк» скоротилися на 79,5% р/р через формування резервів за кредитами компаніям попередніх акціонерів. Приріст кредитування корпорацій в основному забезпечили держмонополії, підприємства торгівлі та сільського господарства (Додаток Х).

Реструктуризація валютних позик забезпечила близько чверті приросту гривневого кредитного портфеля. Суттєво зросло кредитування населення: приріст чистих кредитів у гривні склав 42% (Додаток Ц).

Найвищі темпи були у ПАТ КБ «Приватбанк» та приватних банків – понад 60% р/р. Драйвером зростання були споживчі позики. Хоча іпотечне кредитування також прискорилося, але списання старих позик призвело до скорочення частки іпотеки у структурі портфеля фізичних осіб.

Нове кредитування дозволило всім групам банків, крім «Приватбанку», підвищити якість кредитного портфеля за рахунок статистичних ефектів. За II півріччя частка непрацюючих кредитів за системою знизилася на 3,2% до 54,5%. Без держбанків та банків з російським капіталом їх частка склала 28,4%.

За 2017 рік депозити населення у гривні зросли на 22,4%, у валюті – не змінилися. Приплив коштів був найбільшим у II кварталі та грудні. «Приватбанк» найактивніше залучав гривневі кошти населення, «Ощадбанк» – валютні, в іноземних банках валютні кошти фізичних осіб суттєво скоротилися.

Депозити корпорацій у гривні зросли за рік на 13,6%, зокрема у грудні – на 11,1%, що пов'язано зі зростанням бюджетних видатків наприкінці року. Валютні кошти бізнесу скоротилися на 10% у доларовому еквіваленті. У 2017 році ставки за річними гривневими депозитами знизилися на 3,2% до 14,3% річних. Проте останні рішення НБУ підвищити облікову ставку призвели до збільшення вартості короткострокових (до 6 місяців) гривневих депозитів на 0,2-0,4% з часу першого підвищення ставки. Вартість річних валютних депозитів населення зберігається на історично низькому рівні 3,7%.

Ставки за гривневими кредитами бізнесу та населенню за рік практично не змінилися. Операційний дохід сектору за рік збільшився на 10% р/р, але адміністративні витрати зростали швидше, тож операційний прибуток до

формування резервів виріс на 8% до 40,7 млрд. грн. Через значні відрахування у резерви сектор завершив рік зі збитком 21,4 млрд. грн. (Додаток Ш).

Його сформували в основному чотири банки, зокрема ПАТ КБ «Приватбанк» та два банки з державним російським капіталом. Кількість збиткових фінансових установ скоротилася з 33 у 2016 році до 18 торік, а тих, які мають операційний збиток до відрахувань у резерви, – з 23 до 14.

У 2018 році ризики роботи банківського сектору, серед іншого, пов'язані з відсутністю співпраці з МФО. Це впливатиме на темпи кредитування та банківську політику ціноутворення на пасиви та активи.

Протягом року триватиме стрімке зростання споживчого кредитування. Обсяги іпотечного кредитування збільшаться, проте його частка у портфелі нових кредитів залишатиметься незначною. НБУ очікує прискорення гривневого кредитування бізнесу з огляду на покращення фінансового стану реального сектору. Операційна прибутковість банків майже не зміниться.

Ключовими викликами для банківського сектору лишається висока частка непрацюючих кредитів, переважно у державних банках. Банкам слід швидше визначитися з планами скорочення їхнього обсягу протягом року.

Відмічаємо, що у 2018 році ризики роботи банківського сектору, серед іншого, пов'язані з відсутністю співпраці з МФО та, як наслідок, можливим погіршенням економічних очікувань бізнесу та населення. Це впливатиме на темпи кредитування та банківську політику ціноутворення на пасиви та активи.

Методика розрахунку та нормативне значення економічних нормативів регулювання діяльності банків дійсна станом на 01.01.2017 р. представлена в додатку Ш.

Виконання економічних показників в цілому по системі банків України подано в додатку Ю. Протягом 2018 р. норматив достатності регулятивного капіталу був вищим за нормативне значення у 10%, протягом року відбулося його зростання з 16,10% до 17,06%. Значно перевищує нормативне значення норматив Н4 і зріс з 55,55% до 59,53%. Норматив Н5 є значно вищим за нормативне значення і протягом поточного року його значення знизилося з

108,08% до 102,46%. Проте значне перевищення встановленого порогу підтверджує надійний стан платоспроможності, так як оборотними активами можна покрити поточні зобов'язання. Норматив Н6 у 2018 році був вищим за 90% при нормативному значенні 60%, що свідчить про здатність банку виконувати прийняті ним короткострокові зобов'язання за рахунок ліквідних активів. Протягом поточного року норматив Н7 не перевищує норму і коливається від 20,01% до 21,04%. Норматив Н8 за 2018 рік має тенденцію до зменшення на з 208,31% до 175,12% і не перевищує 8-кратного розміру регулятивного капіталу. Норматив Н9 протягом року не перевищує 25% та має тенденцію до скорочення з 17,89% до 14,52%, що свідчить про зниження кредитного ризику в банківській системі України. Норматив Н11 має майже нульове значення протягом аналізованого періоду. Норматив Н12 має низьке значення та спостерігається тенденція до його зниження з 0,22% до 0,16%. На це вплинула нестабільність фінансової системи України, яка стримує комерційні банки до здійснення інвестиційної політики.

Проведене нами порівняння фактичних нормативів інвестування з граничними дозволяє зробити висновок про низьку інвестиційну активність банківської системи України. Банки не зацікавлені в здійсненні прямих інвестицій в компанії[46].

2.3. Особливості реформування державних банків відповідно до нормативно-правової бази НБУ

Упродовж останніх років банківська система країни перебуває під впливом численних зовнішніх та внутрішніх шоків. Не оговтавшись до кінця від впливу світової фінансової кризи, фінансові установи зазнали нових потрясінь внаслідок суспільно-політичної нестабільності, що призвело до втрати активів на анексованих територіях та у зоні воєнних дій, подальшої девальвації національної грошової одиниці, зuboжіння населення, банкрутства підприємств та стрімкого зростання проблемної заборгованості у банківському секторі. Одночасно з цим Національний банк України приступив до реалізації

низки радикальних заходів на фінансовому ринку, посиливши його розбалансованість та кризу недовіри.

Нами виділено найбільш вагомі тенденцій розвитку банківського сектору:

- значне скорочення кількості банківських установ країни та скорочення кількості банків з іноземним капіталом;
- зростання частки державних банків в структурі активів банківської системи України;
- зростання недовіри до діяльності банківських установ;
- відтік депозитів в іноземній валюті;
- тенденція до здешевлення кредитних ресурсів в Україні;
- збільшення мінімального обсягу статутного капіталу банків.

Зазначене доводить існування значних проблем у розвитку банківського сектору країни, зокрема з ліквідністю та прибутковістю, що негативно впливає на забезпечення реального сектору економіки необхідними фінансами.

На сьогодні основним документом, покладеним в основу стратегічних орієнтирів Національного банку України щодо реформування банківської системи є затверджена постановою Правління НБУ від 18.06.2015 № 391 «Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року» [26] (Додаток Я).

У даному документі у якості основної мети реформ фінансового сектору визначено «створення фінансової системи, що здатна забезпечувати сталий економічний розвиток за рахунок ефективного перерозподілу фінансових ресурсів в економіці на основі розбудови повноцінного ринкового конкурентоспроможного середовища згідно зі стандартами ЄС»[26]. Зазначається, що це дозволить у майбутньому створити умови для залучення інвестиційних ресурсів та інтегруватися у європейський фінансовий простір, зберігши внутрішню цілісність фінансового ринку України.

Для реалізації даних цілей передбачено три етапи: очищення фінансового сектору, перезавантаження та створення передумов для довгострокового сталого розвитку. Згідно до задекларованих намірів результатом першого етапу

очищення банківської системи, який фактично тривав протягом 2014 – 2016 рр., повинно було стати вирішення проблем минулого, виведення із ринку недобросовісних гравців та розкриття інформації про кінцевих власників. Другий етап має на меті забезпечення прозорості та рівноправності у відносинах власників, менеджерів та клієнтів банків, а також підвищення капіталізації учасників фінансового сектору, посилення захисту прав позичальників, кредиторів та інвесторів на тлі скасування запроваджених під час кризи адміністративних обмежень. І насамкінець третій етап повинен створити передумови для довгострокового сталого розвитку фінансового сектору шляхом забезпечення його стійкості та надійності згідно до рекомендацій Базельського комітету нагляду

Стратегія розрахована до 2022 року включно. Виходячи з документу, у найближчі 5 років держава зосередиться на досягненні в банківському секторі низки ключових показників ефективності (Key Performance Indicators, KPI).

Перше. Держава хоче встановити фінансову стабільність через контроль за інфляцією, ризиками, ліквідністю та капіталом. KPI — покращення регуляторного середовища, ринок капіталу, дотримання вимог "Базель III" — понад 10% у системі, рівень інфляції — менше 6% до 2020 року.

Друге. Підвищення доступності фінансування для пріоритетних галузей економіки. Йдеться про кредитування довгострокових інфраструктурних проектів, підтримку малого і середнього бізнесу в галузях з високим адміністративним навантаженням, кредитування експорту та торгівлі. KPI — рівень проникнення кредитування малого та середнього бізнесу — 4% ВВП, залучення кредитів у довгострокові інфраструктурні проекти.

Третє. Поширення фінансових сервісів, доступ до банківських послуг для жителів сіл. KPI - підвищення рівня проникнення банківського сектору до 65%.

Четверте. Скорочення обігу готівки задля мінімізації тіньової економіки. KPI — обіг готівки в економіці нижче 10%.

П'яте. Створення умов для окупності інвестицій. KPI — продати 20% акцій щонайменше трьох банків приватному інвестору, забезпечити

рентабельність капіталу згідно з бізнес-планами держбанків (вище 12% до 2022 року).

Шосте. Розвинуте корпоративне управління. Впровадження принципів управління Організації економічного співробітництва та розвитку до 2019 року.

Сьоме. Прибрати тиск проблемних активів на банківські баланси. KPI - частка проблемних позик у кредитному портфелі - менше 10%.

Восьме. Мінімізувати вплив держави як акціонера на банківський сектор. KPI — держава контролює менше 20% банківських активів до 2022 року.

Дев'яте. Забезпечити конкурентні умови роботи державних банків. KPI — зниження вартості депозитів до 1 п. п. вище рівня інфляції.

Загалом за наступні чотири роки держава планує вирішити два ключові завдання: знизити частку проблемних активів і вибудувати нову модель управління ними.

Боротьба з поганими активами. На держбанки припадає 57% Non-performing loan (NPL) — прострочених кредитів — у банківському секторі, 93% з яких — корпоративні. Ця цифра збігається з оцінками Нацбанку. Він заявив, що банківська система України у 2017 році встановила світовий рекорд за розміром проблемних кредитів[43].

Стратегія передбачає запровадження так званих NPL instrument solution — інструментів, які знизять частку проблемної заборгованості.

Мінфін розглядав кілька можливих опцій. Наразі він схиляється до варіанта, за якого погані активи залишатимуться на балансі банків і будуть управлятися незалежним комітетом.

Управління держбанками. Модель управління держбанками базується на чотирьох ключових принципах.

Перший — принцип незалежності. Він передбачає створення незалежних наглядових рад у держбанках. Зараз вони є у «Приватбанку» та «Укргазбанку».

Другий передбачає підписання контрактів з досвідченими управлінцями, які вибудовують операційну діяльність банків, вдосконалять інфраструктуру та забезпечать вихід держави з банків не пізніше 2022 року.

Третій — строгий контроль за виконанням поставлених цілей.

Четвертий — створення спецпідрозділу з управління та нагляду за державними активами. Субординація така: Кабмін — Мінфін — спецпідрозділ з управління державними банківськими активами — банки [26].

Майбутнє КБ «Приватбанк», за стратегією, виглядає прогнозовано. Продаж банку можливий не раніше 2022 року. Банку пропонується зосередитися на розвитку роздрібного сегмента із значною підтримкою малого та середнього бізнесу. Також КБ «Приватбанк» може працювати у корпоративному сегменті, однак цей напрямок буде менш пріоритетним.

Стратегія ПАТ КБ «Приватбанк» базується на підтримці росту роздрібного напрямку — частку ринку потрібно зберегти на поточному рівні. Банк також повинен скоротити пасиви.

Попереду у КБ «Приватбанк» — активізація роботи з малим та середнім бізнесом, що передбачає оновлення функцій продажу та розробки продуктів для малого і середнього бізнесу та розвиток роботи із середнім бізнесом.

Серед завдань установи — управління ризиками та простроченими кредитами, що повинно відновити вартість останніх, а також управління та оптимізація операційних витрат, яка передбачає чітке сегментування бізнесу.

Ключові параметри банку у 2022 році: чистий дохід — 8,4 млрд. грн., RoE (коефіцієнт рентабельності власного капіталу) — 25%, C/I (cost/income, співвідношення витрат до доходів) — 48%, TRS (total return swap, свопи на сукупний дохід) — 81 млрд. грн.

АТ «Ощадбанк» залишиться універсальним банком з удосконаленими операційними процесами та оптимізованою мережею. Мінфін планує вихід «Ощадбанку» на первинне публічне розміщення акцій (IPO) наприкінці 2021 р. Банк також має залишитися лідером у корпоративному сегменті, підтримуючи на поточному рівні корпоративне кредитування, і нарощувати пасиви юридичних осіб. «Ощадбанк» у майбутньому — лідер на ринку іпотеки.

У планах — скорочення його філіалів з 3 300 до 1900-2100. На філіали, що залишаються, чекає зміна розташування та ребрендинг.

Один з пріоритетів — напрямок ІТ: розробка централізованої системи підтримки, поліпшення цифрових каналів, підвищення ІТ-безпеки.

Операційна модель банку — централізувати функції підтримки та вдосконалити бізнес-процеси. Ризиковані та прострочені кредити пропонується тримати на низькому рівні.

Ключові параметри АТ «Ощадбанк» у 2022 році: чистий дохід — 4,7 млрд. грн., RoE — 15%, C/I — 63%, TRS — 43 млрд. грн.

АБ «Укргазбанк» планується приватизувати швидше за інші. До кінця 2018 року держава готова продати його міноритарний пакет. Пропонується закріпити нинішній бренд банку — «Екобанк» — та забезпечити фінансування 30% проектів у сфері енергоефективності.

На АБ «Укргазбанк» чекає впровадження корпоративного управління, що передбачає структурування корпоративної ієрархії за міжнародними стандартами. Додаткові цілі — удосконалення ліквідності та платоспроможності банку, підтримка клієнтського кредитного портфелю.

Ключові параметри АБ «Укргазбанк» у 2022 році: чистий дохід — 0,3 млрд. грн., RoE — 6%, C/I — 82%, TRS — 6 млрд. грн.

Щодо АТ «Укрексімбанк» можливі дві опції. Перша передбачає, що банк сфокусується на експортно-імпортних операціях та розвитку не кредитних продуктів, а можливо, експортних гарантій.

Також банк зменшить обсяг неорієнтованих на експорт кредитів, зосередившись на підтримці стратегічних галузей, наприклад, оборони.

Перевага такого варіанту — розвиток клієнтської бази, сприяння розвитку економіки. У той же час він передбачає більш низький рівень ефективності установи порівняно з іншими банками і вищу частку поганих кредитів.

Ключові параметри АТ «Укрексімбанк» у 2022 році: чистий дохід — 2 млрд. грн., RoE — 14%, TRS — 23 млрд. грн., додатковий чистий дохід, створений експортерами у 2018-2022 роках, — 9 млрд. грн.

Друга опція передбачає, що банк продовжить працювати за чинною бізнес-моделлю і поступово готуватиметься до продажу. "Плюс" такого

варіанта — підвищення ефективності банку. "Мінус" — банк не буде фокусуватися на добробуті населення та зростанні економіки.

Ключові параметри АТ «Укрексімбанк» у 2022 році: чистий дохід — 2,7 млрд. грн., RoE — 19%, TRS — 29 млрд. грн.

НБУ протягом 2014-2017 років в зв'язку з приходом фінансової кризи вилучив із ринку 88 банків (майже 50%), з яких: 14 - за недотримання юридичних норм щодо фінансового моніторингу; 7 - шляхом реєстрації та роботи в зоні АТО; 5 - за незалежним рішенням акціонерів банку; 6 - за сумнівну структуру власності; 66 – у зв'язку з неплатоспроможністю.

В умовах фінансової кризи за рахунок банків виведених з ринку, збільшення недовіри населення та підприємств фактично перетворило ринок на масовий розвал фінансових пірамід із нанесенням значних депозитних втрат.

Вважаємо, що пасивність Антимонопольного комітету в банківському секторі зумовила концентрацію ризиків у «Приватбанку». Втрата ліквідності цього банку зумовила небезпеку в рівновазі всієї фінансової системи країни.

У той же час, як ми спостерігаємо, зусилля НБУ в напрямку покращення банківського сектора методом закриття банків за останні три роки не виправляють ситуацію. Втрата ресурсів у банках позичальниками призвела до впливу "доміно" в обслуговуванні залучених коштів. Невтішні статистичні дані показують, що розмір проблемних кредитів станом на 1 січня 2017 року становив 276 млрд. грн., або 26,7% загального кредитного портфеля української банківської сфери, або 11,6% від ВВП країни.

Крім того, регулятор ввів нові вимоги до капіталу для нових банків, зареєстрованих як за обсягом (500 мільйонів гривень), так і через прозорість власності, необхідні для виходу на ринок, і фактично перекрили доступ на ринок нових учасників. НБУ також запровадив нові правила підрахунку резервів відповідно до вимог стандарту 9 «Міжнародних стандартів обліку операцій на фінансових ринках»[43].

Завдяки таким заходам НБУ має важливий вплив на розквіт банківського підприємництва. Вирішальний штрих - націоналізація ПАТ КБ

«Приватбанк», що кардинально змінила будову банківської системи другого рівня. У руках Міністерства фінансів змінилися пріоритети керування фінансовими ринками, яких ніколи не було в НБУ.

Протягом двох років глибокої фінансової кризи на ринках банківських операцій банки з західними капіталами втратили свою частку через зменшення обсягу операцій, а також через продаж їх українських дочірніх підприємств за рахунок материнських структур.

Приватні банки з національним капіталом втратили свою частку, так як певна кількість була вилучена НБУ з ринку, а також через націоналізацію КБ «Приватбанк». Банки з російським капіталом наростили частку за рахунок розміщення активів в більшій мірі в іноземній валюті, а не через ріст обсягу операцій, а також через те, що власники ПАТ «Альфа-банк» купили ПАТ «Укрсоцбанк», який належить банківській системі Італії. Банки за участю держави нарощували свою частку на ринку за рахунок розміщення нових ресурсів.

Нині історично зумовлено, що ринок банківських послуг фактично контролюється двома регулюючими органами, і Мінфін має безпосередній ресурсний та адміністративний вплив на ринок банківських продуктів. Маючи контроль над 60% ринку депозитів населення, Мінфін спроможний гармонізувати процентні ставки на основних ресурсних ринках: ОВДП зі ставкою дисконтування НБУ та ринковими ставками за депозитами для населення та підприємств.

Якщо політика таргетування інфляції, оголошена Нацбанком, відбивається на коливанні ставки дисконту, то відсоткова ставка кредитів спроможна стрімко наблизитись до історичних мінімальних значень, зони опору яких Нацбанк ніколи не міг самостійно подолати. Проте ймовірність ризику існує.

Вільна ліквідність банків, розташованих у депозитних сертифікатах Національного банку, може поступати на валютний ринок та створити додатковий тиск на обмінний курс української гривні. Незважаючи на те, що

заборгованість банків серед нерезидентів протягом останніх років знизилася з 40 млрд. до 10 млрд. дол., порівняно з обсягами валютних резервів НБУ, це значна сума. Провівши аналіз тенденцій, це здається неймовірним, але банківська сфера протягом кризи 2008-2016 років зменшила борг перед нерезидентами більш ніж на 30 мільярдів доларів.

Зосередивши в своїх руках монополію на ринку карткових продуктів та здійснення платежів за картками, Мінфін через свої банки має можливість замінити стереотип тарифної політики, роботи з розрахунками в національній економіці. Зараз населенню, відповідно до чинних тарифів, доцільніше платити за комунальні послуги готівкою. Необхідна добре виважена політика щодо зміни тарифів, щоб платежі для населення від карткових рахунків стали дешевшими, ніж грошові виплати.

Одним із очікуваних моментів націоналізації КБ «Приватбанк» є те, що один із найбільших гравців залишив ринок, який застосовував практику одержувати прибуток на коливанні курсу національної валюти. Саме тому, коливання обмінного курсу в 2018 році буде більш передбачуваним.

Політика НБУ щодо "очищення" банківської галузі в 2016 році показала всі ознаки невдалої інституційної спроможності. З 435 мільярдів гривень активів, наявних у розпорядженні ФГВФО з банків, переданих під їх керівництво, за 2016 року отримали доходи: від процентів за поточними кредитами - 3,2 мільярда гривень, активи реалізовано на 3,1 мільярда гривень, а від оренди майна надійшло 0,1 млрд. грн. Ще 3,3 млрд. грн. - банки платили внески до Фонду. Цих ресурсів недостатньо для обслуговування ставок за кредитами, отриманими від Мінфіну та НБУ, для виплати страхових депозитів населенню й для обслуговування самого Фонду.

Зазначаємо, загальний аналіз поточної ситуації щодо здійснення реформ у банківській сфері свідчить про інтенсивне виштовхування приватних банків з українським капіталом та фактичну монополізацію національної банківської системи вітчизняними й зарубіжними банками. Схиляємось до думки, що зазначені наслідки реформ не відповідають заявленим цілям програми розвитку

конкурентного середовища на фінансовому ринку. Це створює системний ризик не тільки в банківському секторі, але також викликає суттєві негативні макроекономічні наслідки для всієї економіки.

Ми вважаємо, негативні результати першого етапу підняття банківського сектору можуть бути пов'язані з:

- посиленням недовіри до банківської системи через значну втрату коштів населення та підприємств;
- погіршенням якості та обмеженням доступності фінансових послуг через монополізацію ринку та знищення інфраструктури в банківському секторі;
- різким скороченням робочих місць;
- створенням значного тягара для державних фінансів, щоб компенсувати кошти вкладникам неплатоспроможних банків;
- позбавлення економіки кредитів та зростаючою загрозою економічній безпеці держави внаслідок збільшення частки іноземного капіталу в вітчизняній банківській системі.

Хочемо зауважити, що питома вага зарубіжного капіталу в вітчизняному банківському секторі майже досягла критичних меж, визначених в рекомендованих принципах розрахунку економічної безпеки України на рівні 60%. Передбачається, що перевищення цього співвідношення у розмірі 40% небезпечно для стабільності банківської системи. Крім того, затверджені показники фінансової безпеки вважаються небезпечним перевищенням 50% частки п'яти найбільших банків у загальних активах банківського сектору, а критичний рівень для цього показника становить 60%. Аналіз, представлений по фінансовій звітності банків НБУ України дозволяє розрахувати частку 5 найбільших банків за активами, яка досягла 56,3%. Це майже привело показник до критичної точки та свідчить про досягнення фінансово небезпечного рівня концентрації в банківській системі України.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

3.1. Трансформація діяльності НБУ у стратегії розвитку банківської системи

Процес трансформації - це зміна параметрів, елементів, пропорцій і відносин економічної системи при переході до нового якісного стану під впливом навколишнього середовища. Процес трансформації є динамічним і виступає як процес і результат, що призводить до змін у системі аналізу процесу та оцінки якості його стану. Ця оцінка системи проводиться тоді, коли виникає необхідність підтримати бажаний рівень прибутковості та збільшення потенціалу розвитку.

У вітчизняному фінансовому та банківському секторі необхідно здійснити ряд рішучих кроків для підняття ефективності функціонування Нацбанку й повернення довіри громадян, що фактично повинно допомогти прийняттю законопроекту щодо прозорості НБУ та посилення його підзвітності суспільству, а також внесення змін до Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб".

Для початку реформи Національного банку у 2014 році був тимчасово створений Керівний комітет з реорганізації структури Національного банку. Він мав приймати рішення щодо ініціації та реалізації змін у Національному банку, стратегічних програм і планів розвитку фінансового сектора та банківської системи в цілому, зокрема Національного банку. Але у вересні 2015 р. цей колегіальний орган було перетворено на Комітет з управління змінами.

Основною метою внутрішньої перебудови Нацбанку є нарощення інституційної спроможності та створення сучасного європейського центробанку (Рис. 3.1)

Рис. 3.1 Поетапний шлях розвитку банківської системи України*

*Примітка: складено автором за джерелом [43]

Це ефективно регулюватиме банківський сектор з метою стимулювання його розвитку та забезпечення прозорого та безпечного використання фінансових послуг споживачами.

У 2014 році почалася перебудова НБУ (Додаток АА) та впроваджується поступово наступним чином [43]:

Етап підготовки - із залученням міжнародних експертів розроблення Стратегічної програми внутрішньої перебудови НБУ (закінчився у серпні 2014 року);

Етап 0 - перебудова внутрішньої структури (закінчився у грудні 2015 р.);

Етап I – поліпшення ефективності управлінських рішень та покращення внутрішніх методів роботи (нині продовжується)

Етап II - впровадження нових місій та візій центробанку (нині продовжується)

В межах реформи фінансового сектору інституційна перебудова Нацбанку, очищення та реформування банківської сфери та проведення

оновлення фінансового сектору, повинні здійснюватися паралельно, задля досягнення позитивного результату та об'єднання зусиль.

Трансформація проекту НБУ має напрямки (рис. 3.2):

- визначення визначальних функцій (мандатів) НБУ та виведення неосновних функцій поза межі центробанку;
- утворення оновленої організаційної структури;
- зменшення ієрархії в організації керування;
- централізація функцій;
- раціоналізація мережі територіальних управлінь;
- оптимізація персоналу;
- процеси реінжинірингу.

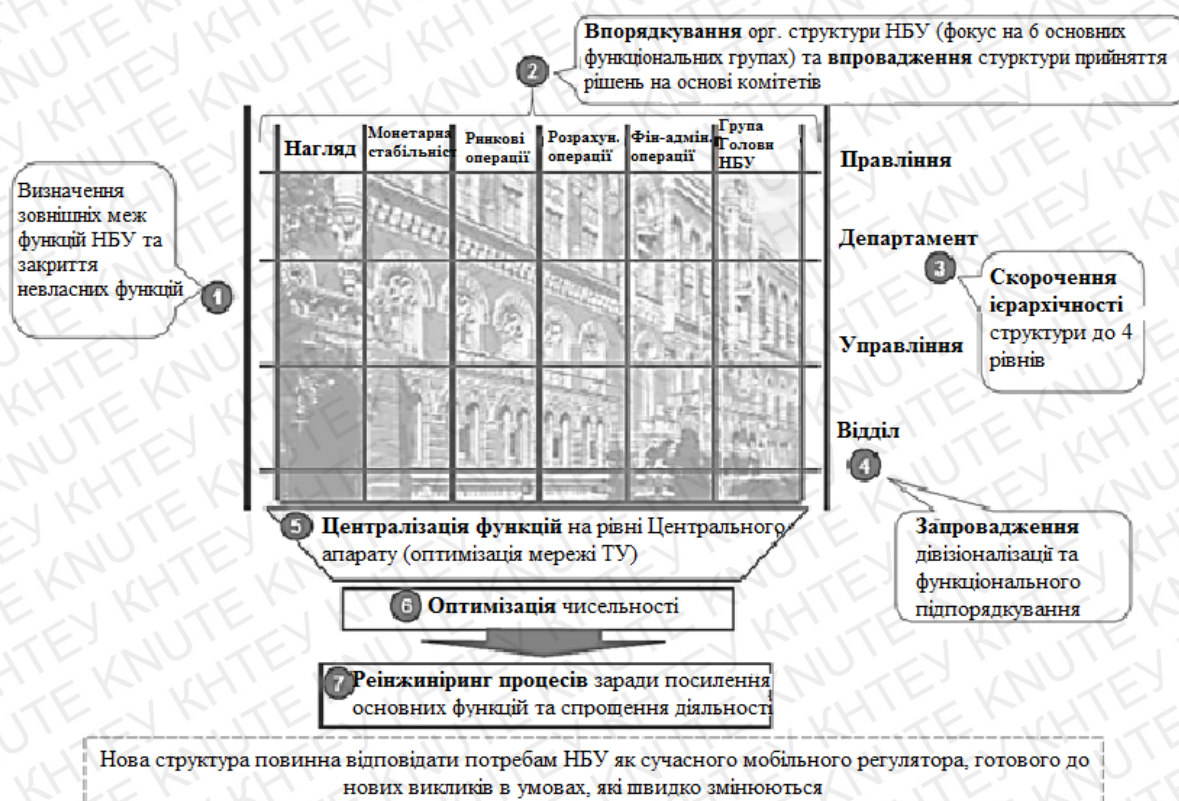

Рис. 3.2. Проектні етапи перебудови НБУ*

*Примітка: побудовано автором на основі джерела [43]

Впровадження внутрішніх перетворень допоможе центробанку країни повністю виконувати повноваження, затверджені правовими актами України відповідно до найкращих міжнародних практик [43].

До найближчих заходів, що сприятимуть нормалізації роботи системи національного центрального банку відносять прискорення повного функціонування Ради НБУ, яке відповідатиме найвищим зарубіжним стандартам корпоративного управління. Потрібно організувати комітети з ризику, аудиту та ін. Важливими пріоритетними завданнями є ефективна співпраця з Правлінням НБУ для прийняття стратегії основного фінансового регулятора країни на 3-5 років, розробка нового підходу до монетарної політики що зумовить економічне зростання, зумовить зайнятість та стабільність фінансової системи.

На законодавчому рівні уповноважити держорган, наприклад, Рахункову палату, проводити аудит адекватності дій самого НБУ та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Це слід зробити щодо застосування критеріїв виведення з ринку банків, а також щодо прийняття рішень про надання преференцій і неприйняття заходів впливу за порушення регулятивних вимог до окремих банків. Ця практика дозволить нам зробити крок до реальної економіки країни. Зважаючи на це, Україна повинна вивчити та впроваджувати антикризову програму довгострокового рефінансування банку, вдало протестованого в ЄС. Рефінансування можливе за допомогою кредитів, інвестицій та технічної допомоги від міжнародних фінансових установ. Потрібно визначити пріоритети регуляторних стимулів, але в цьому випадку - відновити кредитування реальної сфери національної економіки, залучаючи малі та середні підприємства. Поряд з цим потрібно надалі сприяти поступовому зниженню базових процентних ставок НБУ у порівнянні з очікуваним рівнем інфляції.

Серед невідкладних кроків нормалізації функціонування національного центрального банку повинно стати запровадження Єдиного реєстру великих позичальників згідно стандартів, запроваджених НБУ разом з центральними банками Європейського Союзу, державами-членами міждержавної асоціації.

Ці заходи мають здійснювати правління НБУ в щільній співпраці з українським урядом та комітетом ВР з питань фінансів та банківської політики. Законопроекти були розроблені в рамках реалізації Стратегії розвитку

банківської системи 2016-2020 "Синергія розвитку банків та індустріалізації економіки". Вона затверджена Комітетом Верховної ради з питань фінансової політики та банківської діяльності і рекомендована до роботи Кабміну й Нацбанку.

Законопроекти про підвищення прозорості та підконтрольності суспільству НБУ та ФГБВ в повній мірі опираються на закордонну практику і збільшують інституційну спроможність цих важливих органів.

3.2. Удосконалення нормативно-правової бази розвитку банківської системи

Основою регулювання діяльності банківської системи є насамперед Основний Закон, який встановлює основні правові засади регулювання національного банківського сектора.

Загальними кодифікованими акти, що встановлюють взаємовідносини у банківському секторі є Цивільний, Господарський та Кримінальний кодекси України.

Проте важливе місце у законодавчому регулюванні банківського сектора належить особливим документам. Зокрема, це Закони України "Про банки і банківську діяльність", "Про Національний банк України". Що стосується правил, які регулюють більш широкий спектр юридичних відносин, але меншою мірою відносяться до банківської діяльності, вважаються профільними[40].

Це такі як: Закони України "Про фінансові послуги і державне регулювання ринків фінансових послуг», "Про платіжні системи та переказ коштів в Україні", "Про електронний цифровий підпис", "Про іпотеку ", "Про забезпечення вимог кредиторів і реєстрацію обтяжень", та ін.[40].

Нормативні акти визначають правові рамки для сталого розвитку української банківської системи, де закладені основи регулювання відносин на ринку банківських послуг.

Але дослідження банківських правових норм свідчить про те, що він знаходиться на стадії створення, і позитивні досягнення в правотворенні ще не повністю задовольняють потреби ринкової економіки [17].

На сьогодні спостерігається ряд негативних моментів національного банківського законодавства: правове регулювання банківської діяльності виконується великою кількістю ієрархічно розташованих підзаконних юридичних норм; правова база постійно міняється і доповнюється, а це обтяжує процес регулювання; є багато протиріч між загальними та спеціальними правилами, що призводить до неправильного застосування цих стандартів; немає єдиного кодифікованого регулювання банківської діяльності; в умовах великої кількості правових актів спеціальних нормативних актів у банківському секторі недостатньо; доступ до оперативної інформації про законодавчу діяльність уповноважених органів дуже обмежений.

Ці вади можливо будуть ліквідовані з прийняттям Банківського кодексу України. Систематизація банківського законодавства повинна бути здійснена шляхом інкорпорації та кодифікації. Інкорпорація банківського законодавства передбачає приведення певної системи правових актів, що регулюють банківські відносини, відповідно до певних критеріїв [21].

Ряд вчених пропонують провести інкорпорацію банківського законодавства не один за одним критерієм, а декількома, до того ж, з вибором основних і допоміжних.

Як основний, варто вибрати суб'єктивний критерій і допоміжним обумовити хронологічний критерій.

Кодифікація банківського законодавства базується на об'єднанні правових актів з метою їх групування в кодифікований акт - банківський кодекс України. Зміст Банківського кодексу має містити загальну та спеціальну частини. Загальна частина на думку дослідників міститиме правила, що використовуються в регулюванні всіх банківських правовідносин, особлива частина повинна визначити загальні положення щодо проведення банківських

послуг, активних та пасивних операцій банків, а також послуги фінансового управління [24].

Між вченими існує дискусія щодо необхідності внесення до Банківського кодексу правових відносин, що впливають з участі НБУ. У першій загальній частині Банківського кодексу мають бути відображені особливості, які виникають між Національним банком і комерційними банками повинні бути зафіксовані в окремих документах, а зміст Банківського кодексу має обмежуватися правилами, що встановлюють взаємовідносини НБУ з другими банками або фінансовими установами, а також з їхніми клієнтами [24]. Вважаємо, необхідно включити в Банківський кодекс правила, що регулюють відносини між НБУ та другими учасниками ринку банківських послуг, особливо це стосується тих положень, що уповноважують НБУ виконувати прямий вплив на банківську систему.

Згідно змісту Банківського кодексу перша частина має окреслювати сутність правових відносин, що підлягають регулюванню з боку банківського законодавства, визначити коло об'єктів, суб'єктів і учасників банківських правовідносин, юридично встановити структуру банківської системи, функції та правовий статус, організаційно-правові структури та особливості функціонування НБУ, банків та банківських асоціацій, чітко визначити засади національної банківської діяльності та відносини суб'єктів і учасників банківських відносин.

У нормах основної частини Банківського кодексу мають міститися вимоги щодо провадження отримання банківських ліцензій, письмових дозволів та ліцензій на здійснення певних дій; послідовність організації та державної реєстрації банків, відкриття їх філій, представництв, офісів, заходи впливу щодо недотримання законодавства в банківській сфері.

Спеціальна частина Банківського кодексу України повинна розглядати два важливі напрями функціонування НБУ, тобто механізми реалізації інструментів прямого і опосередкованої дії на національний фінансовий ринок і механізми його впливу безпосередньо на банківську систему.

Норми спеціальної частини Банківського кодексу відносно функціонування НБУ повинні, на нашу думку, представити норми спеціалізованих і деяких профільних законів, а також діючих підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють діяльність НБУ щодо ліквідності банків України; порядок координування роботи українських банків; випадки застосування НБУ заходів впливу за порушення банківських законів. Вказане допоможе стабілізації банківського законодавства.

Вважаємо, що в особливій частині Банківський кодекс України, крім регулювання роботи НБУ мають міститися засади та порядок надання банківських послуг і здійснення банківських операцій (депозити, кредити, розрахунки і ін.).

Отже, аналіз нормативного регулювання банківської діяльності показує, що, не дивлячись на велике число юридичних норм і, на перший погляд, розвинене законодавство воно все таки потребує поліпшення.

3.3. Впровадження зарубіжного досвіду у розвитку банківської системи України

Сьогодні економічна система України функціонує в складних умовах, що характеризуються світовою фінансовою кризою, що суттєвіше вплинуло на економіку країни, ніж в інших країнах. Тому розгляд банківських систем деяких країн світу та можливого впровадження їхнього досвіду роботи у вітчизняну систему покращать стан економіки країни.

Процеси перебудови та зміни структури банків в останнє десятиліття стали широко поширені в багатьох країнах світу як інструменти змін і зрушень в банківському секторі. Це пов'язано з кількома причинами:

- ріст рівня капіталізації банківської сфери;
- зростання питомої ваги зарубіжного капіталу на ринку банківських послуг;
- доступ банків до нових ринків та розширення спектру їх діяльності;
- запровадження міжнародних стандартів та банківських стандартів;

- активізація процесів глобалізації у банківському секторі тощо.

Закордонний досвід реорганізація банків за останні десятиліття є провідним інструментом зміни банківського сектора. Це слугує інтенсифікації процесів консолідації банків, прогресу банківського сектору в напрямку найкращого зближення великих банків з розгалуженою мережею філій, універсальних та спеціалізованих банків; розвиток умов для поширення спектру банківських послуг та створення нових сегментів ринку банківських послуг. Вважаючи на це практика зарубіжних країн реорганізації банків має застосовуватися в нашій країні, з ціллю робити вітчизняну банківську систему більш дієвою та довести її до світового рівня ринку банківських послуг [54] .

Традиційно основна частина процесів реорганізації та реструктуризації в грошовій формі припадає на Сполучені Штати та Великобританію, тоді як в Західна Європа та Японії в 90-х роках спостерігалася незначна активність цих процесів. Враховуючи зарубіжну практику перебудови банків, зазначаємо, що цей досвід вказує, що в більшості випадків банківські установи самостійно вибирають метод реорганізації. Найпоширенішими з них є злиття та поглинання.

Вивчення процесів злиття та поглинань дозволяє нам стверджувати, що фінансовий та банківський сектори Сполучених Штатів були найактивнішими в цьому напрямку. Реорганізація та реструктуризація банків в США ведеться систематично. Нині в Сполучених Штатах функціонує незначна кількість великих банків, які виникли внаслідок злиття та поглинання між банками. Однак відмічаємо, що Сполучені Штати коректують нормативні акти, що здійснюють фінансове регулювання банків в країні. Завдяки цим змінам вони докладають зусиль, щоб зменшити розмір банків - гігантів. Американські дослідники вважають, що ці зміни усувають проблему, і банки є занадто великими для того, щоб держава дозволила їм банкрутувати. Загроза того, що великі банки втрачають свою фінансову систему у Сполучених Штатах та у всьому світі, є надто серйозною. У зв'язку з цим уряд Сполучених Штатів вважає, що найбільші банки країни повинні ділитися у відповідності до розміру

фінансового сектора, щоб у майбутньому не було негативних наслідків. Цей досвід свідчить що під час перебудови банківської системи в США зменшується кількість великих банків та створюється велику кількість невеликих, але спеціалізованих банків [34].

Реорганізація банків в Японії пов'язана з концентрацією капіталів банків і проводиться лише у випадках, необхідних для виживання банку. Японська модель перебудови базується на принципі унікальної добровільної та солідарної позиції акціонерів, працівників та профспілок. Структурні відмінності японської економіки (перехресне володіння) передбачають, що більшість цих операцій є доброзичливими та укладаються через закриті переговори між керівництвом банку.

Перебудова японських банків Японії включає:

- стратегічні відносини банків, спрямовані на створення банківських груп у банківському секторі;
- придбання "проблемного" банку;
- об'єднання банків для нарощення частки ринку;
- ворожі банківські об'єднання.

Злиття та поглинання також посилились у країнах з перехідною економікою (Центральна та Східна Європа). Головним чином це пов'язано з низькою капіталізацією цих банків. По-друге, наявність великої кількості малих банків з неефективними системами керування, що негативно впливає на стан всієї банківської системи. Тому злиття та поглинання створюють умови для використання передових технологій та методів управління.

Нами встановлено, що в країнах з перехідною економікою концентрація банківського капіталу відбувалася двома способами. Перший - визначався консолідацією місцевих комерційних банків через їх злиття. Другий - характерний для транскордонних злиттів та поглинань, тобто проникнення зарубіжного капіталу в банківський сектор країн Центральної та Східної Європи. Зразком може бути «Citi Bank», який був придбаний польським банком «BankHandlowy» [34].

Що стосується реорганізації в Європі, то варто відмітити, що законодавство ЄС визначає єдиний підхід та регулювання реорганізації та ліквідації банків у держав-членів. Директива 2001/24 / ЄС від 4 квітня 2001 р. щодо реорганізації та ліквідації кредитних установ, яка регулює такі заходи реорганізації, включає збереження або відновлення фінансового стану кредитної організації та може вплинути на права третіх осіб, що існували раніше, включаючи призупинення платежів, призупинення застосування заходів або зменшення позовних вимог. У Європейському Союзі – існують процедури добровільного та примусового закриття кредитних установ. Можливе добровільне закриття, коли кредитна установа є платоспроможною. Адміністративна чи судова влада ЄС за місцем походження може приймати рішення про процедуру реорганізації або закриття, навіть якщо це процедура добровільного закриття. Процедура закриття означає колективні дії, які були ініційовані та контролюються адміністративними чи судовими органами держав-членів з метою продажу та нагляду за активами, включаючи можливість припинення розгляду на підставі компромісу.

Отже, Європейський Союз має чітко визначені процедури перебудови фінансово-кредитних установ, їх закриття, вилучення ліцензій, надання кредиторам інформації, опублікування в офіційних публікаціях інших країн. Після закриття кредитної установи законодавство країни ЄС визначає: майно, що підлягає управлінню та стан активів, придбаних кредитною установою після процедур закриття; відповідні повноваження кредитної установи та ліквідатора; умови, що можуть бути виконані судові заборони, правові наслідки закриття існуючих договорів, за якими кредитна установа діє як одна сторона даної угоди; наслідки процедури закриття та порядку задоволення претензій кредиторів; позови, що повідомляють про витрати на ліквідацію установ та ін. [28].

Розглянемо різні методи реструктуризації банків у різних країнах (Додаток АБ).

Як ми бачимо, всі перераховані вище інструменти реструктуризації можуть застосовуватися в Україні. Зокрема, державні капітальні ін'єкції у формі капіталізації банків з боку уряду, придбання вітчизняних банків зарубіжними банками активно використовується в Україні. Використання послуг Компаній з управління активами (КУА) не популярний в Україні, а також злиття (поглинання), тобто реструктуризація державних банків.

Для вітчизняних банків важливо підвищити конкурентоспроможність на світових фінансових ринках, досягти взаєморозуміння з іноземними партнерами у створенні стратегічних партнерських відносин та створення умов для ефективного фінансування через ринки капіталу за принципами міжнародних банків.

Вивчення практики інших країн показує, що реорганізація українських банків має спільні характеристики з кожною з розглянутих моделей реорганізації банків. Нині вона відзначається відсутністю банків, що сплачуються з країн з розвинутою ринковою економікою, процедурами та механізмами перебудови.

Можливості майбутнього розвитку визначатимуться національною політикою України, її узгодженістю та методами регулювання.

Отже, використання іноземної практики реорганізації та реструктуризації українських банків є надзвичайно необхідною, але ці процеси необхідно пристосувати до економічних умов в Україні.

Адаптація міжнародної практики перебудови та реструктуризації українських банків можлива лише тоді, коли банківська система України буде готова докорінно зміниться для зростання її ефективності.

Ми вважаємо, що в нинішніх українських економічних умовах, слід почати адаптацію іноземного досвіду, практики країн з перехідною економікою в напрямку перебудови та реструктуризації банків, наприклад, такі як транскордонні злиття та поглинання для відновлення функціонування зарубіжного капіталу в національному банківському секторі.

Зміни в українській банківській системі реально здійснити наступними способами:

- 1) екстенсивний - відкриття нових банків;
- 2) інтенсивний - краще використання існуючих банків.

На практиці глобальне управління використовує обидва шляхи, але дає другому перевагу. Цей досвід також має враховувати Україна. Перш за все, саме реструктуризація банківської системи є одним з найбільш ефективних факторів для посилення процесів, що відбуваються в ньому.

В першу чергу, Україна повинна організувати умови, які дозволять ефективно працювати "бідж-банку", який повинен полегшити процедуру реорганізації та реструктуризації українських банків. У нашій країні необхідні зміни, оскільки на сьогоднішній день банківська система проходить активну оптимізацію українського банківського сектора. В Україні об'єднання банківського капіталу мусить враховувати напрям, що існує в зарубіжній практиці. Ми вважаємо, що консолідація вітчизняного банківського капіталу має здійснюватися між конкурентоспроможними установами в одному сегменті фінансового сектора, такими як злиття та поглинання більш сильними банками малих банків. Ці заходи в майбутньому приведуть до скорочення кількості банків у нашій країні, одночасно підвищуючи результативність банківської системи України в цілому. Тобто для посилення дієвості вітчизняної банківської системи слід вчитися на досвіді трансформації та йти по шляху консолідації банків та створення декількох банків системного значення, навколо якого буде відбуватися концентрація капіталу.

Вважаємо, що в умовах процесів глобалізації та європейської інтеграції передумовою для вступу України до Європейського Союзу є застосування основних принципів реструктуризації банків в країнах ЄС. Але потрібен час, якого, на жаль, не так багато в українській банківській системі. Однак, вітчизняна банківська система повинна застосовувати принаймні основні положення стосовно реструктуризації банків в країнах ЄС.

Якщо врахувати методи ефективної реорганізації банків в Україні, слід зазначити, що Україна переживає досвід Мексики. Під час кризи 1994 року уряд Мексики вирішив переорієнтувати діяльність державного Банківського фонду захисту заощаджень, створеного в 1990 році для страхування депозитів та відновлення мексиканських банків. Ці заходи включали надання фінансової підтримки, погашення "несприятливих" активів, створення тимчасової адміністрації тощо. З іншого боку, для збільшення притоку в державу коштів уряд країни допоміг іноземним банкам придбати контрольний пакет у капіталі банків Мексики (за винятком трьох найбільших банків) замінивши їх як свої філії.

В цілому Україна має всі передумови для використання іноземного досвіду в процесі реорганізації та реструктуризації банків, що допоможе банківській системі України ефективніше функціонувати та вийти на світовий банківський ринок.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Підводячи підсумок викладеного, ми можемо визначити банківську систему України як складову фінансово-кредитної системи держави, елементами якої є НБУ, інші банки, філії іноземних банків, банківські об'єднання, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, а також банківські спілки та асоціації, що створені і діють на території України відповідно до законодавства України та зв'язки і взаємовідносини між зазначеними елементами.

Аналіз нормативно – правового регулювання банківської діяльності в Україні виявив, що регулювання ринку банківських послуг через затвердження системи норм, яка визначає загальні принципи функціонування банків, порядок забезпечення контролю за їх діяльністю та відповідальність за порушення банківського законодавства здійснює НБУ.

Банківському законодавству України характерно: багаторівневий характер правового регулювання банківської діяльності та наявності значної кількості підзаконних нормативних актів; відсутність єдиного кодифікованого акту з банківської діяльності; динамічність норм банківського права, постійне внесення змін і доповнень до нормативних актів; суперечність та складність багатьох нормативних актів, їх неузгодженість з актами, що стосуються ринкового господарювання.

Аналіз макроекономічних аспектів банківської діяльності вказує на необхідність посилення як безпосередньої взаємодії банківського та реального секторів економіки, так і активної співпраці відповідних національних регуляторів, оскільки тільки через реалізацію такої політики можна розраховувати на становлення якісно більш ефективного рівня взаємин, зокрема кредитної й інвестиційної діяльності, зниження загального рівня ризиків діяльності банківських установ та, як наслідок, реалізації програмних документів НБУ щодо фактичного забезпечення фінансової стабільності як у коротко-, так і в довгостроковій перспективі. Важливо зауважити, що забезпечення реальної фінансової стабільності та відповідне позитивне

зрушення розвитку всієї економічної системи можливі за умови врегулювання політичної ситуації та подальшій співпраці із міжнародними донорами.

Ключовими чинниками високих фінансових та операційних ризиків для українських банків є: напружена ситуація на Сході, політична нестабільність, високий борговий тягар.

Станом на 01 січня 2018 року ліцензію Національного банку України мали 82 банківські установи. Фінансовий результат діяльності банківської системи України за підсумком 2017 року був негативним та становив - 24,36 млрд. грн. Найбільш збитковими за результатами 2017 р. стали державний ПАТ КБ «Приватбанк», а також 2 банки з російським капіталом: ПАТ «Промінвестбанк» та ПАТ «ВТБ банк». Серед найбільш прибуткових за підсумком 2017 року були: АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ «Укрсиббанк» та ПАТ «КредіАгроколь Банк».

Структура власності активів банківської системи України була представлена наступним чином: банки з приватним українським капіталом складають близько 13%, банки іноземних банківських груп – 32%, державні банки – 55%. Протягом 2017 року 50 банківських установ збільшили статутний капітал на загальну суму 191,46 млрд. грн. ПАТ «Ощадбанк» та ПАТ «Укрексімбанк», як і ПАТ КБ «Приватбанк», було докапіталізовано шляхом випуску ОВДП та обміну їх на акції нової емісії.

Депозитний ринок почав демонструвати ознаки відновлення, обсяг залучених депозитів в цьому році вперше за останні декілька років показує зростання. Кредитна активність банківських установ протягом 2017 року зросла, середня відсоткова ставка за кредитами в національній валюті відповідала 21,16%, в іноземній валюті - 7,32% (8,2% станом на 01.01.2017 р.). Зменшенню середньої відсоткової ставки по кредитах у 2017 році сприяло пом'якшення Національним банком монетарної політики. Таким чином, протягом 2015-2017 рр. банківський сектор України зіткнувся з комплексом проблем, основна частина яких носить загальноекономічний характер, а частина – породжена не виваженою політикою Національного банку України.

Протягом аналізованого періоду відбулося поліпшення діяльності в напрямку удосконалення нормативно – правової бази функціонування банківської системи України, шляхом прийняття нових законодавчих актів та внесення суттєвих змін у вже існуючі.

Також упродовж останніх двох років НБУ удосконалив підходи щодо: оцінки стійкості банків і банківської системи України; аналізу бізнес-моделей банків; оцінки якості внутрішнього контролю та корпоративного управління в банках та ефективності управління ризиками; оцінки ризиків ліквідності; моніторингу фінансового стану банків та показників діяльності.

На сьогодні основним документом, покладеним в основу стратегічних орієнтирів НБУ щодо реформування банківської системи є «Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року» в якій для реалізації даних цілей передбачено три етапи: очищення фінансового сектору, перезавантаження та створення передумов для довгострокового сталого розвитку.

У вітчизняному фінансовому та банківському секторі необхідно здійснити ряд рішучих кроків для підвищення ефективності діяльності НБУ та повернення до нього довіри громадян. У рамках реформи фінансового сектору інституційна перебудова НБУ, очищення та перезавантаження банківського сектору та реформа фінансового сектору, мають відбуватись одночасно, щоб забезпечити успіх та синергію зусиль.

Проектна трансформація Національного банку поділена на сім великих напрямків. Серед найближчих кроків щодо нормалізації функціонування системи національного центрального банку є прискорення повного функціонування Ради НБУ, яке відповідатиме найвищим міжнародним стандартам корпоративного управління. Серед першочергових кроків щодо нормалізації діяльності вітчизняного центробанку має бути і впровадження механізму Єдиного реєстру великих позичальників у відповідності зі стандартами, які впроваджені Центральним банком Євросоюзу разом з центробанками країн-учасниць цього міждержавного об'єднання.

Детальний аналіз банківських правових норм свідчить про те, що він знаходиться на стадії створення, і позитивні досягнення в правотворенні ще не повністю задовольняють потреби ринкової економіки. На сьогодні спостерігається ряд негативних моментів національного банківського законодавства. Ці недоліки можуть бути ліквідовані з прийняттям Банківського кодексу України. Систематизація банківського законодавства має бути здійснено шляхом інкорпорації та кодифікації. Інкорпорація банківського законодавства передбачає приведення певної системи правових актів, що регулюють банківські відносини, відповідно до певних критеріїв. Кодифікація банківського законодавства базується на об'єднанні правових актів з метою їх групування в кодифікований акт - банківський кодекс України.

Особливостями функціонування банків України, які необхідно враховувати при проведенні реструктуризації, є низький рівень корпоративного управління, відсутність у багатьох банків стратегії зростання та виходу на регіональні ринки, високий ступінь інтеграції вітчизняних банків у бізнес-процеси та структури як офіційної, так і тіньової економіки. Для вирішення цих проблем необхідно застосовувати закордонний досвід реорганізації та реструктуризації банків у банківську систему України.

В більшості випадків банківські установи самостійно вибирають метод реорганізації. Найпоширенішими з них є злиття та поглинання. Найактивнішим в угодах злиття і поглинання був фінансово-банківський сектор США. Реорганізація та реструктуризація банків в США проводиться постійно. Реорганізація банків в Японії здійснюється лише у випадках, необхідних для виживання банку. Банківська реорганізація в Японії передбачає концентрацію капіталу банків. Щодо європейського досвіду реорганізації, то варто відзначити, що у законодавстві країн ЄС йдеться про єдиний підхід та регламентацію реорганізації та закриття банків у державах членах. У ЄС чітко регламентовані процедури реорганізації кредитних установ, їх закриття, вилучення дозволів, надання інформації кредиторам, публікування у Бюро Офіційних Публікацій Європейських співтовариств тощо.

Аналіз зарубіжного досвіду свідчить, що реорганізація банків України має спільні риси із кожною з розглянутих моделей банківської реорганізації. На сучасному етапі вона характеризується відсутністю відпрацьованих банків країн з розвиненою ринковою економікою, процедур і механізмів реорганізації. Перспективи її подальшого розвитку будуть визначатися державною політикою, її послідовністю і методами регулювання.

Застосування зарубіжного досвіду реорганізації та реструктуризації банками України вкрай необхідне, але ці процеси слід адаптувати до економічних умов України. Адаптація зарубіжного досвіду реорганізації та реструктуризації банків в Україні можлива тільки за умов готовності банківської системи України до рішучих змін для підвищення ефективності її роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Банківська енциклопедія / С.Г. Арбузов, Ю.В. Колобов, В.І. Міщенко, С.В. Науменкова. – К. : Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 2011. – 504с
2. Банківське право України: Навч. посіб. /За заг. ред. проф. А.О. Селіванова. – К.: Ін Юре, 2000. – 384с
3. Васюренко О. В. Банківський нагляд / О. В. Васюренко, О. М. Сидоренко. – К. : Знання, 2011. – 502 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) /Уклад, і голов. ред. В.Т.Бусел.-К.Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. — 1728с.
5. Вовчак О. Д. Ефективність банківської діяльності в Україні // Вісн. Львів. комерційної академії. Сер. економічна. — Л.: Вид-во “ЛКА”, 2004. — Вип. 15. — С. 77–81.
6. Гетманцев Д. О. Банківське право України / Д. О. Гетманцев, Н. Г. Шукліна. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 344 с
7. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-VI) // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – Ст. 144.
8. Д'яконова І. І. Методологічні засади розвитку банківського нагляду на базі системної організації банківської діяльності : автореф. дис. ... докт. екон. наук – Суми, 2008. – 37 с, с. 9
9. Д'яконова І. І. Теоретико-методологічні основи функціонування банківської системи України : монографія / І. І. Д'яконова . – Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. – 400 с
10. Дзюблюк О. В. Банківська система України: становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів: монографія / О. В. Дзюблюк, Б. П. Адамик, Г. Р. Балянт [та ін.] – Тернопіль: Астон, 2012. – 358 с
11. Дзюблюк О.В. Сутність банківської системи та її роль в економіці ринкового типу / О. В. Дзюблюк // Фінанси України. — 2002. -№8. - С.79-85.
12. Доформування резервів Приватбанком обумовило ріст збитків банківської системи у 2016 році // НБУ. — [Електронний ресурс]. — Режим

доступу:

https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=44050759&cat_id=55838

13. Економічна енциклопедія: У трьох томах Т.3/Редкол.:С.В. Мочерний (відп.ред.) та ін.-К.:Видавничий центр «Академія»,2002.-952 с., с.361
14. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / За ред. Р. Дяківа. — Київ, Міжнародна економічна фундація, 2000. — 705 с., с.539
15. Живко З. Б. Словник сучасних економічних термінів / З. Б. Живко, М. О. Живко, І. Ю. Живко. – Львів : Край, 2007. – 384 с., с. 255
16. Заверуха І. Б. Банківське право: Посібник для студентів / І. Б. Заверуха. – Л.: Астролябія, 2002. – 222 с.
17. Затварська О.О. Банківська система України та основні напрями її розвитку:автореф.дис. на здобуття наук ступеня канд.екон.наук :—Київ2004.-19с
18. Зацеркляний М.М., Мельников О.Ф. Основи економічної кібернетики:Навч. посібник. - Чернівці: ТОВ «Видавництво «Наші книги», 2008. - 392 с., с.47
19. Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2017 // Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=60764561> (дата звернення: 20.02.2018).
20. Івченко К.А. Щодо визначення банківської системи України / К.А. Івченко // Актуальні проблеми права: теорія і практика. - №25. - 2012
21. Карманов Є. Банківський кодекс України – об’єктивна необхідність / Є. Карманов // Вісник НБУ. – 2005. – № 11. – С. 44-46.
22. Карпінський Б. Регіональна збалансованість фінансової системи держави / Б. Карпінський, О. Герасименко // Регіональна економіка. — 2003. - №1. - С. 128—137., с. 131
23. Кашка І. С. Реорганізація комерційних банків на сучасному етапі / І. С. Кашка // Інституційний репозитарій Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет ім.Вадима Гетьмана». — 2010. — №5. — С. 226–232.

24. Кирилюк Д. До питання про необхідність розробки та прийняття Банківського кодексу в Україні / Д. Кирилюк // Юридичний журнал. – 2016. – № 1 (46). – С. 80-82.
25. Колодій О. А. Державне регулювання банківської системи в умовах трансформації економіки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : Львів, 2008. – 20 с.
26. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року Затверджена постановою Правління НБУ від 18.06.2015 № 391
27. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. – К.: Преса України, 1997. – 80 с.
28. Кравчук В. В. Базельські угоди: новий етап розвитку міжнародної системи оцінки ризиків / В. В. Кравчук // Фінанси України. – 2004. – № 6. – С. 121
29. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III) // Відомості Верховної Ради України – 2001. – № 25. – Ст. 131.
30. Кураков Л. П., Тимирясов В. Г., Кураков В. Л. Современные банковские системы. — М.: Гелиос АРВ, 2000. — 320 с.].
31. Лобозинська С. М. Удосконалення правового регулювання банківської системи України [Електронний ресурс] / С. М. Лобозинська. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Vddfa/2009_1/3/5.%20Lobozinskaj.pdf
32. Любунь О. С. Національний банк України: основні функції, грошово-кредитна політика, регулювання банківської діяльності / О. С. Любунь, В. С. Любунь, І. В. Іванець. – К. : ЦНЛ, 2004. – 351 с.
33. Любунь О.С. Банки як стратегічні інвестори промисловості: Монографія. — К.: Університет економіки та права «КРОК», 2004.-359 с., с.7
34. Масленченков В. В. Національні банківські системи / В. В. Масленченков, Ю.А. Соколов // Банки та банківські системи. – 2006. – №3. – С.4-16.
35. Міщенко В.І. Банківський нагляд: навчальний посібник/В.І. Міщенко, А.П. Яценюк, В.В. Коваленко, О.Г. Коренєва. – К.: Знання, 2004. – 406 с.

36. Мороз А.М. Банківська енциклопедія/за ред. А.М. Мороза.–К.: Ельтон, 1993. – 328 с.
37. Національне рейтингове агентство «Рюрік»//[Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://rurik.com.ua/>
38. Онищенко В. О. Основи банківської справи: навч. посібник / В. О. Онищенко. – Полтава: ПДТУ, 1999. – 163 с
39. Орлюк О. П. Банківське право : навч. пос. / О. П. Орлюк. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 376 с.
40. Офіційний сайт Верховної ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws>
41. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
42. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/SOB_strategy_01-15_11022016.pdf
43. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua.
44. Платіжний баланс у 2017 році // Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=27033404> (дата звернення: 20.02.2018)
45. Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2017-2018 // — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya_ukrayiny_v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-2.
46. Положення про здійснення оцінки стійкості банків та банківської системи України, затверджене постановою Правління НБУ №141 від 22.12.2017р.
47. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 No 2121-III // Відомості Верховної Ради України від 09.02.2001. - 2001 р.- № 5..

48. Про затвердження деяких нормативно-правових актів Національного банку України Постанова Правління НБУ 08.09.2011 № 306 <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/z1203-11/page>
49. Про Національний банк України: Закон України від 20 травня 1999 року // Відомості Верховної Ради України.- 1999.- № 29
50. Савлук М. І. Гроші та кредит : підручник / за ред. М. І. Савлука. – К. : КНЕУ, 2001. – 599 с
51. Селезньова О.М. Проблеми систематизації банківського законодавства/О.М. Селезньова//Економіка.Фінанси.Право.–2016.–№12.–С.37.
52. Селезньова О. М. Теоретичні питання банківського законодавства / О. М. Селезньова // Економіка. Фінанси. Право. – 2017. – № 4. – С. 27-30.
53. Семотюк О. П. Сучасний словник іншомовних слів / О. П. Семотюк ; [2-ге вид., доп.]. – Х. : Веста : Видавництво “Ранок”, 2008. – 688 с., с. 532
54. Стрельбицька Л. М. Основи безпеки банківської системи України та банківської діяльності / М. П. Стрельбицького. – К.: Кондор, 2004. – 600 с.
55. Тарасенко О. А. Банковская система Российской Федерации и ее антикризисное регулирование: [учебное пособие] / О. А. Тарасенко, Е. Г. Хоменко. – М. : Норма, 2009. – 304 с, с. 67
56. Тиркала Р. І. Банківська справа : навч. посібн. / за ред. Р. І. Тиркала. – Тернопіль. : Карт-бланш, 2001. – 314с
57. Хаб'юк О. Банківське регулювання та нагляд через призму рекомендацій Базельського комітету : монографія / О. Хаб'юк. – Івано-Франківськ : ОПППО; Снятин : ПрутПринт, 2008. – 260 с.
58. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-VI
59. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV
60. Юридична енциклопедія: В 6-ти Т. /Голова редкол. Ю.С. Шемшученко. – К.: Укр. енцикл. – 1998. – Т.1, А-Г. – 672 с
61. Ясько П. С. Державне управління банківською діяльністю. — К., 2009.

62. Большой энциклопедический словарь / Под ред. А. Н. Азрилияна. – [7-е изд., доп.]. – М. : Институт новой экономики, 2007. – 1472 с, с. 1083
63. Гохан Патрик А. Слияния, поглощения и реструктуризация компаний /Патрик А. Гохан; Пер.С англ. – 4-е изд. – М.: Альпина Паблишерз, 2010. – 741с.
64. Демапфилис Д. Слияния, поглощения и другие способы реструктуризации компании/Д. Демапфилис [пер. с англ.] – М.:Олимп–Бизнес, 2007. – 960с.
65. Дроздовская Л. П. О банковской системе с точки зрения общей теории систем [Электронный ресурс] / Л. П. Дроздовская // Режим доступа : http://www.rusnauka.com/16_ADEN_2011/Economics/1_88338.doc.htm.
66. Дынников Е. А. Прогнозирование нестабильности и обеспечение устойчивости банковской системы России : автореф. дисс. на соискание уч. степ. канд. экон. наук : спец. 08.00.08 «Финансы, деньги и кредит» / Евгений Александрович Дынников. – Орел, 2011. – 23 с
67. Лубинда Х. Развитие российской банковской системы в условиях глобализации экономики : дисс. ... канд. экон. наук : 08.00.08 / Лубинда Хаабазок. – Ростов-на Дону, 2009. – 192 с.
68. Мароши М. Организация — стимулирование — эффективность: 11ср. с венгерского. — М.: Экономика, 1981., с.22
69. Масленников В.В.. Соколов Ю.Л. Национальная банковская система.—М.: ТД «Элит-2000», 2003. —256 с.
70. Шихахмедов Р. Г. Современные банковские системы и тенденции их развития: дисс. ... канд.экон.наук:08.00.10/Р.Г. Шихахмедов.— М.,2007.— 167с
71. Экономическая энциклопедия / Науч.-ред. совет изд-ва “Экономика” ; Ин-т экон. РАН ; [гл. ред. Л. И. Абалкин]. – М. : ОАО “Издательство “Экономика”, 1999. – 1055 с., с. 726.

ДОДАТКИ

Додаток А

Визначення сутності поняття «система»*

Автор, літературне джерело	Трактування
В.Т. Бусел [Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад, і голов. ред. В.Т. Бусел. - К. Ірпін: ВТФ «Перун», 2005. — 1728 с., с. 1320]	Порядок, зумовлений правильним, планомірним розташуванням і взаємним зв'язком частин чогонебудь
С.В. Мочерний [Економічна енциклопедія: У трьох томах Т.3 / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. - К.: Видавничий центр «Академія», 2002. - 952 с., с.361]	Комплекс елементів та їхніх властивостей, взаємодія між якими зумовлює появу якісно нової цілісності. Комплекс підсистем, елементів та компонентів і їм характерних властивостей, взаємодія між якими та середовищем зумовлює якісно нову цілісність
Р. Дяків [Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / За ред. Р. Дяківа. — Київ, Міжнародна економічна фундація, 2000. — 705 с]	Сукупність елементів, що перебувають у відношеннях і зв'язках між собою і утворюють певну цілісність, єдність
М.М. Зацеркляний, О.Ф. Мельников [Зацеркляний М.М., Мельников О.Ф. Основи економічної кібернетики: Навч. посібник. - Чернівці: ТОВ «Видавництво «Наші книги», 2008. - 392 с., с.47]	Комплекс взаємозалежних елементів разом із відношеннями між елементами і між їх атрибутами (властивостями)
Б. Карпінський, О. Герасименко [Карпінський Б. Регіональна збалансованість фінансової системи держави / Б. Карпінський, О. Герасименко // Регіональна економіка. — 2003. - №1.]	Достеменне, взаємопов'язане, складне впорядкування частин; сукупність принципів, об'єднаних у формі послідовної доктрини
О.С. Любунь [Любунь О.С. Банки як стратегічні інвестори промисловості: Монографія. — К.: Університет економіки та права «КРОК», 2004.- 359 с., с.7]	Сукупність вилічених реальних чи уявних об'єктів, що володіє наступними властивостями: а) елементи її неподільні; б) між елементами задані зв'язки; в) між елементами можна простежити однозначну відповідність; г) із зовнішнім середовищем вона взаємодіє як єдине ціле
Живко З., Живко М., Живко І. [Живко З. Б. Словник сучасних економічних термінів / З. Б. Живко, М. О. Живко, І. Ю. Живко. — Львів : Край, 2007. — 384 с., с. 255]	Поняття «система» має суб'єктивний характер, а групування елементів у підсистемі залежить від вивчення явища, процесу, властивостей системи, підходу до вивчення, характеру, поставленого завдання. Ті самі групи елементів можуть бути «системою, підсистемою або становити окремі елементи систем чи підсистем».

Автор, літературне джерело	Трактування
Азріліян А.Н. [Большой энциклопедический словарь / Под ред. А. Н. Азриляна. – [7-е изд., доп.]. – М. : Институт новой экономики, 2007. – 1472 с, с. 1083], Семотюк О. [Семотюк О. П. Сучасний словник іншомовних слів / О. П. Семотюк ; [2-ге вид., доп.]. – Х. : Веста : Видавництво “Ранок”, 2008. – 688 с., с. 532]	Система - це безліч взаємодіючих елементів, які перебувають у відношеннях і зв'язках одне з одним, і становлять цілісне утворення.
Д'яконова І. [Д'яконова І. І. Методологічні засади розвитку банківського нагляду на базі системної організації банківської діяльності: автореф. дис. ... докт. екон. наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / І. І. Д'яконова; Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми, 2008. – 37 с, с. 9]	Система - це комплекс взаємопов'язаних елементів, який утворюється та функціонує у межах певного середовища на підставі дії механізмів внутрішніх і зовнішніх зв'язків через вхідні та вихідні потоки та має чітко зазначену мету та функції.

*Примітка: розроблено автором за джерелами [4;13;14;18;22;33;15;62;9]

Визначення поняття «банківська система»*

Науковець та літературне джерело	Трактування	Коментарі
Арбузов С.Г. [Банківська енциклопедія / С.Г. Арбузов, Ю.В. Колобов, В.І. Міщенко, С.В. Науменкова. – К. : Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 2011. – 504с.].	Банківська система визначається як сукупність різноманітних видів банків та банківських інститутів у їх взаємозв'язку, які діють у тій чи іншій країні в певний історичний період; складова кредитної системи	Банківська система розглядається як сукупність банків і інших банківських установ, але яких не вказується.
О. В. Дзюблук [Дзюблук О. В. Банківська система України: становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів: монографія / О. В. Дзюблук, Б. П. Адамик, Г. Р. Балянт [та ін.] ; за ред. О. В. Дзюблука. – Тернопіль: Астон, 2012. – 358 с.]	Банківська система - сукупність усіх банків країни, які взаємодіють між собою, підпорядковуючись установленим нормам і правилам ведення банківської справи з метою забезпечення можливостей для ефективного грошово-кредитного регулювання економіки, кредитно-розрахункового обслуговування господарського обороту, а також стабільної діяльності банківських установ	Спірним є твердження автора, що «...сукупність усіх банків країни. ... взаємодіють між собою .. з метою забезпечення можливостей для ефективного грошово-кредитного регулювання». Вважаємо, що дана мета відповідає меті ДРБС, а не банківській системі як такій
І.І. Д'яконова [Д'яконова І. І. Теоретико-методологічні основи функціонування банківської системи України : монографія / І. І. Д'яконова . – Суми : ВТД «Університетська книга», 2007. – 400 с.]	Банківська система - складова економічної та кредитної систем, а за своєю сутністю як складну самоорганізаційну систему, яка складалась під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників протягом тривалого часового періоду і є цілісною сукупністю установ, що здійснюють банківську діяльність й виконують функцію внутрішнього управління ними	Вважаємо, що банківську систему, як об'єкт ДРБС, доцільно розглядати інтегровано, поєднавши мікрорівень та макрорівень
А. М. Мороз [Мороз А. М. Банківська енциклопедія / за ред. А. М. Мороза. – К.: Ельтон, 1993. – 328 с.]	Банківська система - сукупність різних видів банків та банківських установ у їх взаємозв'язку, складова частина кредитної системи	Перевагою даного визначення є акцентування уваги на тому, що банківська система є складовою кредитної системи держави, але визначення самих елементів банківської системи є неповним

Науковець та літературне джерело	Трактування	Коментарі
Ю. І. Онищенко [Онищенко В. О. Основи банківської справи: навч. посібник / В. О. Онищенко. – Полтава: ПДТУ, 1999. – 163 с.]	Під банківською системою розуміють сукупність банківських установ, специфіка взаємодії між якими створює самостійну економічну структуру (рівні) з метою забезпечення та регулювання процесів формування і використання фінансових ресурсів, необхідних для потреб розвитку економіки з максимально можливим ступенем раціональності, оптимальності та ефективності	Перевагою даного підходу є зосередження уваги на тому, що, залежно від специфіки взаємодії між елементами банківської системи, формуються відповідні рівні. Крім цього, науковець визначає мету функціонування банківської системи, що дає змогу більш повно розкрити сутність даного поняття
О.О. Затварська [Затварська О. О. Банківська система України та основні напрями її розвитку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / Затварська Олена Орестівна. – Київ, 2004. – 19 с.]	Банківська система - динамічна цілеспрямована сукупність взаємопов'язаних банківських інститутів, що постійно розвиваються	Автор не вказує за рахунок яких саме процесів відбувається формування та розвиток цієї сукупності
Л. М. Стрельбицька М. П. Стрельбицький [Стрельбицька Л. М. Основи безпеки банківської системи України та банківської діяльності / М. П. Стрельбицького. – К.: Кондор, 2004. – 600 с.]	Під банківською системою розуміють сукупність різних видів банків і банківських інститутів в їх взаємозв'язку, що існує в тій чи іншій країні в певний історичний період. Ця система є внутрішньо організованою, взаємопов'язаною, має загальну мету і завдання	Перевагою підходів цих науковців є підкреслення наявності внутрішньої організованості елементів банківської системи та цілеспрямованості її функціонування
А.О. Селіванов та ін. [Банківське право України: Навч. посіб. / За заг. ред. проф. А.О. Селіванова. – К.: Ін Юре, 2000. – 384с]..	Банківську систему визначають як внутрішньо організовану, взаємопов'язану, об'єднану загальною метою сукупність банківських та фінансово-кредитних установ, що утворені і діють на основі Конституції та законів України	Це визначення виходить з того, що в банківську систему входять власне не тільки банки, а інші фінансово-кредитні установи. Хоча це спірне питання, оскільки є самостійні поняття "банківська система" і "кредитно-фінансова система". Кредитно-фінансова система більш широке явище ніж банківська система. Вона включає, крім останньої, всі небанківські установи

Продовження дод. Б

Ю.С. Шемшученко [Юридична енциклопедія: В 6-ти Т. / Голова редкол. Ю.С. Шемшученко. – К.: Укр. енцикл. – 1998. – Т.1, А-Г. – 672 с.].	Банківська система визначається як "сукупність різних видів банків і банківських інститутів, з допомогою яких здійснюється мобілізація коштів, надаються клієнтурі кредити та різноманітні послуги щодо прийому вкладів і наданих кредитів. Ця система є внутрішньо організованою, має загальну мету і завдання"	В даному визначенні акцентується увага на елементах з яких складається банківська система, та операції які вони здійснюють
Х. Лубінда [Лубинда Х. Развитие российской банковской системы в условиях глобализации экономики : дисс. ... канд. экон. наук : 08.00.08 / Лубинда Хаабазок. – Ростов-на Дону, 2009. – 192 с.]	форма організації функціонування в країні сукупності банківських і небанківських кредитних установ (причому, тільки тих небанківських кредитних установ, які займаються банківськими операціями), що діють у взаємозв'язку і взаємозалежності один з одним. а також банківської інфраструктури. банківського законодавства та банківського ринку	Вважаємо, що дана точка зору є помилковою, оскільки банківську інфраструктуру, банківське законодавство та банківський ринок не можна вважати елементами саме банківської системи, вони є притаманними їй похідними характеристиками.
О. А. Костюченко [Костюченко О. А. Банківське право : навч. посібник / О. А. Костюченко. – К. : КНЕУ, 1999. – 168 с.]	розгалужена сукупність банків. банківських інститутів, фінансово-кредитних установ, що діють у межах єдиного фінансово-кредитного механізму на чолі з центральним банком і йому підпорядковуються	Автор стверджує, що до банківської системи належать також фінансово-кредитні установи, які не мають статуту банку. Вважаємо дану точку зору помилковою. оскільки лише виключно банкам надається право надавати комплекс послуг, які дозволяють реалізувати притаманні лише їм функції в економіці
Р. Г. Шихахмедов [Шихахмедов Р. Г. Современные банковские системы и тенденции их развития : дисс. ... канд. экон. наук : 08.00.10 / Р. Г. Шихахмедов. – М., 2007. – 167 с.]	Банківська система – це історично сформована сукупність елементів, що доповнюють один одного, - центрального банку, кредитних організацій, банківської інфраструктури, клієнтів банку, які знаходяться в тісних відносинах і зв'язках між собою і з зовнішнім середовищем, що склалася історично і спрямована на досягнення цілей сталого розвитку економічних процесів	На нашу думку не можна включати до банківської системи клієнтів банку, оскільки це спотворює розуміння її елементного складу
О. П. Орлюк [Орлюк О. П. Банківське право / О. П. Орлюк: [навч. посіб.] – К. : Юрінком Інтер, 2005.	Розглядає банківську систему як складову кредитної системи держави, яка і становить сукупність різних за організаційно-правовою формою	Якщо ж виходити з того, що банківська система є складовою кредитної системи, тоді необхідно відзначити, що кредитні відносини

Продовження дод. Б

– 376 с].	та спеціалізацією банківських установ, що функціонують у межах єдиної фінансової системи та єдиного грошово-кредитного механізму у певний проміжок часу	обслуговуються кредитними системами тієї чи іншої країни, складовими якої є інституційні ланки, кредитні механізми та кредитна політика.
О. М. Костянтинова [Константинова Е. М. Государственное регулирование экономических отношений в современной банковской системе : дисс. ... канд. эк. наук : 08.00.01 / Константинова Елена Михайловна. – Казань, 2008. – 146 с.]	Банківська система - оновлена особливостями сучасного стану кредитно-грошових відносин, сукупність елементів (центрального банку, комерційних банків тощо), об'єднаних спільними цілями функціонування, пов'язаних стійкими соціально-економічними відносинами, а також інститутів, що впливають на формування структури економічних відносин в банківській системі	Науковцем включено до банківської системи інститути, що впливають на формування структури економічних відносин у ній. але не конкретизовано їх склад та критерії, за якими вони включаються до банківської системи.
М. І. Савлук [Савлук М. І. Гроші та кредит : підручник / за ред. М. І. Савлука. – К. : КНЕУ, 2001. – 599 с]	Банківська система - законодавчо визначена. чітко структурована сукупність фінансових посередників грошового ринку, які займаються банківською діяльністю	Наведене визначення, в цілому, відповідає загальноприйнятому підходу до визначення елементів банківської системи, але при цьому зі складу банківської системи виключається центральний банк, що не дає змоги сформувати комплексне уявлення про банківську систему як об'єкт ДРБС
Д. О. Гетманцев [Гетманцев Д. О. Банківське право України / Д. О. Гетманцев, Н. Г. Шукліна. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 344 с].	Автори визначають банківську систему України, як складову кредитної системи держави, що включає в себе Національний банк України, інші банки (резиденти та нерезиденти, зареєстровані у встановленому порядку на території України) та небанківські фінансові установи, виключною діяльністю яких є прийняття вкладів, розміщення кредитів або ведення рахунків клієнтів, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, банківську інфраструктуру, а також зв'язки та взаємовідносини між ними	Це визначення виглядає досить повним, оскільки поряд у всіма елементами, що входять до банківської системи, включає і Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, який є юридичною особою публічного права, має відокремлене майно, яке є об'єктом права державної власності і перебуває у його господарському віданні та регулюється Законом України від 23 лютого 2012 р. "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб". Адже сьогодні система захисту банківських вкладів та наявність ефективного механізму їх гарантування є одним з

Продовження дод. Б

		показників стабільності банківської системи.
В.В. Масленников., Ю.Л. Соколов [Масленников В.В., Соколов Ю.Л. Национальная банковская система.— М.: ТД «Элит-2000», 2003. —256 с.].	«банківська система» тлумачиться як складна, що входить до більш високого рівня, система, яка самоорганізовується, та яка історично склалася під впливом зовнішніх і внутрішніх процесів, є цілісною сукупністю установ, що здійснюють банківську діяльність, й банківських інститутів, які виконують функцію внутрішнього управління.	Ця система характеризується реактивним законодавчим та адаптивним внутрішнім впорядкуванням в'язків між окремими елементами та із зовнішнім середовищем, а також здатністю активно впливати на нього та його регулюючу дію
Л.П. Дроздовська [Дроздовская Л. П. О банковской системе с точки зрения общей теории систем [Электронный ресурс] / Л. П. Дроздовская // Режим доступа : http://www.rusnauka.com/16_ADEN_2011/Economics/1_88338.doc.htm .]	Банківська система існує в просторі і в часі, динамічно змінюється, складається з безлічі елементів. Для банківської системи притаманні всі системні елементи: поняття (загальноекономічні, спеціальні, якісні), ресурси (фінансові, матеріальні, інформаційні, трудові), об'єкти і суб'єкти.	Науковець визначає банківську систему як безліч взаємопов'язаних об'єктів і ресурсів, організованих процесом системогенеза в єдине ціле, що протиставляються середовищу або суперсистемі
Р.І. Тиркало [Тиркалао Р. І. Банківська справа : навч. посібн. / за ред. Р. І. Тиркала. – Тернопіль. : Карт-бланш, 2001. – 314с]	Банківська система – це економічна структура, яка становить один із типів фінансових посередників у системі ринкової інфраструктури загалом	Вважаємо, що автор помилково зосереджується лише на ринковій інфраструктурі. На нашу думку, діяльність банківської системи виходить за її межі.
В.В. Масленченков [Масленченков В. В. Национальные банковские системы / В. В. Масленченков, Ю. А. Соколов // Банки та банківські системи. – 2006. – № 3. – С. 4-16.]	Банківська система – це складна система, що належить до систем вищого рівня, самоорганізується та історично складається під впливом зовнішніх і внутрішніх процесів, є цілісною сукупністю установ, що здійснюють банківську діяльність і виконують функцію внутрішнього управління банківськими інститутами	Вважаємо, що можна стверджувати, що елементний склад банківської системи України не обмежується лише центральним банком, іншими банками та філіями іноземних банків, до її складу можуть бути віднесені також: банківські об'єднання, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, а також структури (договірні банківські об'єднання), які не мають владних повноважень, однак мають безпосереднє відношення до діяльності цієї системи.

Продовження дод. Б

О.А. Колодій [Колодій О. А. Державне регулювання банківської системи в умовах трансформації економіки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Колодій Олена Анатоліївна. – Львів, 2008. – 20 с.]	Банківська система – це сукупність відносин, що пов'язують між собою діяльність у сфері акумуляції та розподілу тимчасово вільних коштів, руху позичкового капіталу, посередництва у платіжних та розрахункових операціях, що здійснюються через особливі інститути - банки.	На думку автора сутність банківської системи полягає у забезпеченні впорядкованого механізму грошово-кредитних відносин через жорстку фінансову дисципліну, якій повинні підпорядковуватись всі учасники процесу суспільного відтворення
Є.О. Динніков [Дынников Е. А. Прогнозирование нестабильности и обеспечение устойчивости банковской системы России : автореф. дисс. на соискание уч. степ. канд. экон. наук : спец. 08.00.08 «Финансы, деньги и кредит» / Евгений Александрович Дынников. – Орел, 2011. – 23 с.]	Банківська система – це вбудована в економічну систему країни єдину і цілісну (взаємопов'язану і взаємодіючу) систему кредитних організацій, що виконують певні функції, проводять певний набір банківських операцій, в ході виконання яких потреби суспільства в банківських продуктах повинні задовольнятися повною мірою	Погоджуємося з автором, щодо того, що банківська система є лише частиною економічної системи.

*Примітка: розроблено автором за джерелами [1; 10; 9; 36; 38; 17; 54; 2; 60; 67; 70;

39; 50; 6; 69; 65; 56; 25; 66]

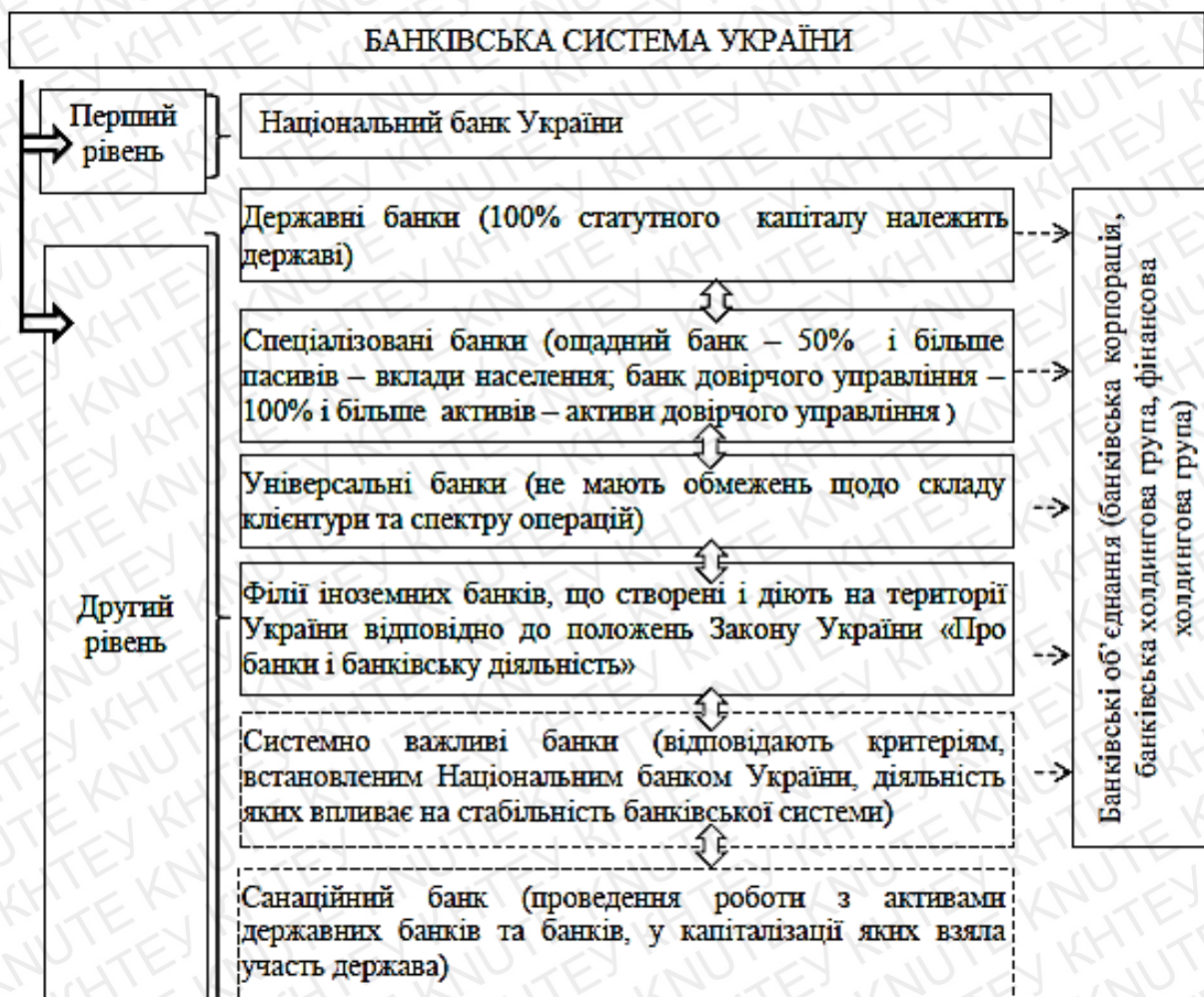

Рис. Структура банківської системи України*

*Примітка: складено автором за джерелом [43]

**Порівняння прогнозних (які розраховує НБУ) та фактичних
макроекономічних показників в Україні за 2015–2017 рр.***

Показник	2015 рік		2016 рік		2017 рік**	
	прогноз	факт	прогноз	факт	прогноз	факт
Реальний ВВП, зміна, порівняно з попереднім роком, відсотки	-9.0	-9.8	2.0	2.3	3.5	2.1
Дефлятор ВВП, порівняно з попереднім роком, відсотки	39.0	38.9	12.0	17.1	9.9	20.2
Номинальний ВВП, зміна, порівняно з попереднім роком, відсотки	26.4	18.6	14.2	19.8	13.7	14,8
Міжбанківський курс гривня/ долар США, кінець періоду	23.5	24.0	24.4	27.2	24.9	28.06
Міжбанківський курс гривня/ долар США, середній за період	22.0	21.8	24.1	25.6	24.7	26.59
Індекс споживчих цін, порівняно з попереднім роком, %	45.8	43.3	12.0	12.4	8.0	13.7
Базовий індекс споживчих цін, порівняно з попереднім роком, %	35.0	34.7	8.5	5.8	6.1	7.3
Інфляція цін виробників, порівняно з попереднім роком, %	31.8	25.4	12.5	35.7	10.9	26.4
Кредитна відсоткова ставка в гривні, %	21.1	21.8	15.8	18.5	13.7	16,9*
Депозитна відсоткова ставка в гривні, %	12.9	13.0	9.3	11.4	7.6	14,7
Кредитна відсоткова ставка у валюті, %	8.3	8.8	8.4	8.8	8.5	6,4*
Депозитна відсоткова ставка у валюті, %	6.5	6.7	5.8	4.7	5.5	4,1
Середньомісячна заробітна плата, гривні	4 256	4195	4 958	5183	5 628	6953
Реальна заробітна плата, зміна, порівняно з попереднім роком, %	-18.5	-20.2	2.0	9.0	3.3	2,4
Рівень безробіття (МОП)	11.5	9.1	11.0	9.7	9.4	8.9

Примітка: * - розраховано та побудовано автором на основі джерела [43]

** - станом на листопад 2017 року

Динаміка індикаторів доходів населення та рівня інфляції у 2015-2018 рр.*

Показник	Мінімальна заробітна плата (за місяць), три	Прожитковий мінімум, три	Рівень інфляції, %	
Період			прогноз	факт
2015 рік				
01.01.2015р.- 01.08.2015 р.	1218	949	17,2	43,3
01.09.2015р.- 01.12.2015 р.	1378 (+13%)	1074 (+13%)		
2016 рік				
01.01.2016р.- 30.04.2016 р.	1378	1378.	12	12,4
01.05.2016 р.- 30.11.2016 р.	1450 (+5%)	1450 (+5%)		
01.12.2016 р.- 31. 12.2016р.	1600 (+7%)	1600 (+7%)		
2017 рік				
01.01.2017 р. - 30.04.2017р.	3200 (+50%)	1600	12,2(від 26.10.2017)	13,7 [8]
01.05.2017 р. - 30.11.2017р.	3200	1684 (+5,25%)		
01.12.2017р.- 31.12.2017р.	3200	1762 (+6,9%)		
2018 рік				
з 01.01.2018.	3723	1762	8,2(від 25.01.2018)	

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерела [43]

Рис. Е.1. Прогноз зростання реального ВВП у 2018 році, %*

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерела [43]

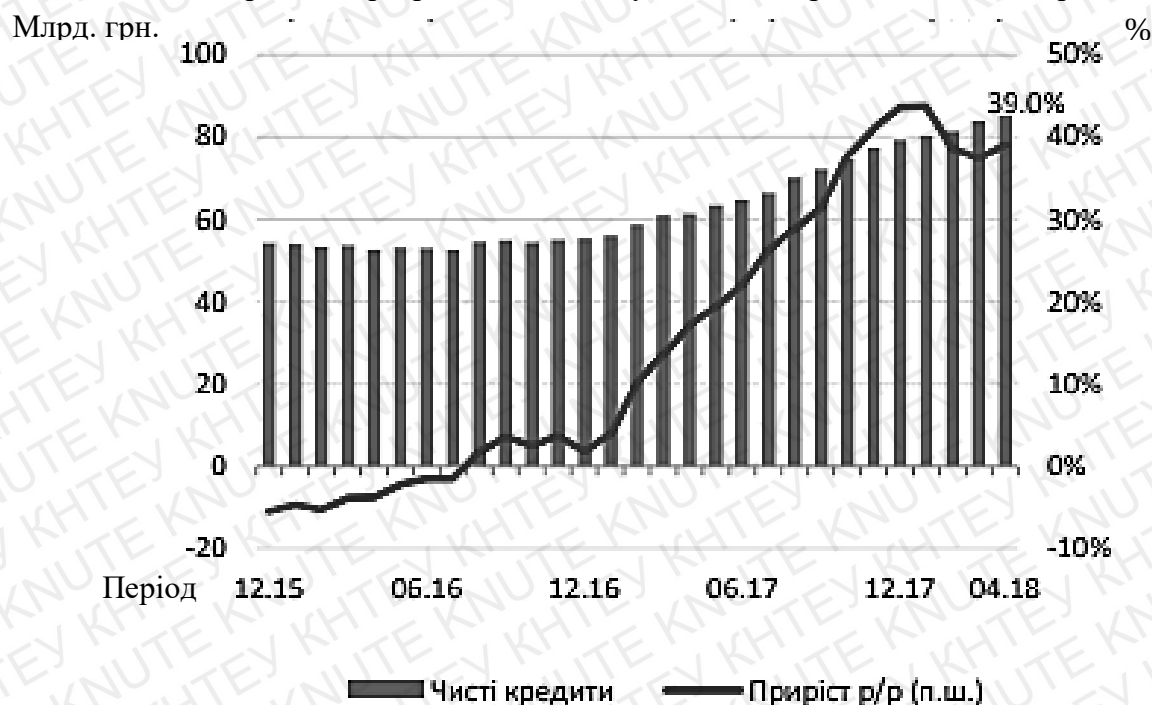

Рис. Е.2. Чисті кредити фізичним особам у гривні у 2015-2018рр.*, млрд. грн.**

Примітка:* - у банках, платоспроможних на 01.04.2018 року

** - розраховано та побудовано автором за джерелом [43]

Продовження дод. Е

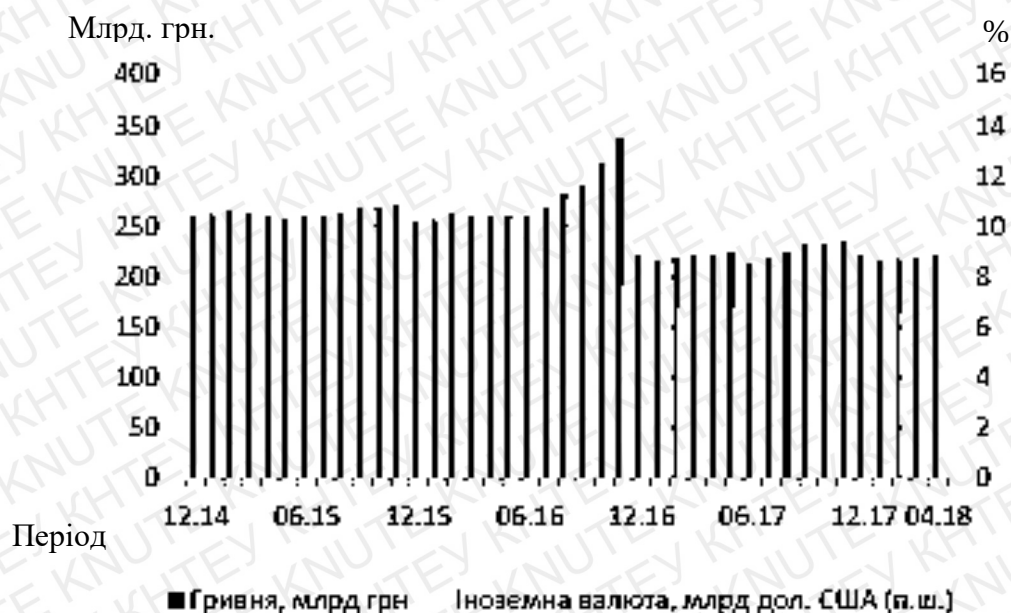

Рис. Е.3. Динаміка чистих кредитів* суб'єктам господарювання за період 2014-2018рр., **

Примітка:* - у банках, платоспроможних на 01.04.2018 року

** - розраховано та побудовано автором за джерелом [43]

**Обсяг залученої допомоги від основних міжнародних донорів з
квітня 2016 по травень 2017рр., млрд. дол. США ***

Надходження (міжнародний донор)	На підтримку бюджету	На поповнення міжнародних резервів	На фінансування проектів розвитку
МВФ(програма EFF, 11.03.2015)		2,0(III транш- 14.09.2016 р. IV транш -03.04.2017 р.)	
ЄС(III макрофінансова допомога, 22.05.2015)		0,75(II транш, 05.04.2017 р.)	
США (кредитні гарантії)	1,0(угода, 03.06.2016 р.)		
Світовий банк	0,03		0,01
СБРР			0,01
СІВ			0,04

*Примітка: розраховано та побудовано автором за джерелом [43]

Основні показники результатів діяльності банківської системи

України за період 01.01.2014-01.01.2018рр., млн. грн.*

Показник	01.01. 2014	01.01. 2015	01.01. 2016	01.01. 2017	01.04. 2017	01.07. 2017	01.10. 2017	01.01. 2018
Чистий процентний дохід	49 051	54 086	39 066	44 169	11 571	24 050	37 770	53 075
Чистий комісійний дохід	20 999	23 387	22 568	24 180	6 622	13 710	21 480	27 467
Результат від торговельних операцій	3 304	15 511	21 490	8 243	4 367	4 518	5 181	7 331
Чистий операційний дохід від основної діяльності	73 354	92 984	83 124	76 592	22 560	42 278	64 431	87 873
Чистий інший операційний дохід	-7 207	-5 486	-3 424	-1 315	-280	-1 550	-2 117	-4 093
Чистий операційний дохід	66 147	87 498	79 700	75 277	22 280	40 728	62 314	83 780
Інший дохід	5 566	5 064	4 577	5 674	580	1 091	1 674	2 418
Загальні адміністративні витрати	40 672	44 614	36 742	39 356	10 009	20 631	32 105	44 189
Відрахування в резерви	27 975	103 297	114 541	198 310	6 331	20 033	26 214	48 676
Податок на прибуток	1 630	-2 383	-406	-418	703	1 511	2 408	3 293
Фінансовий результат поточного року	1 436	-52 966	-66 600	-159 386	5 086	-1 653	1 405	-24 360
Коефіцієнт ефективності діяльності, %	138,43	154,48	167,14	152,34	193,50	171,04	167,09	158,01
Загальні адміністративні витрати/валовий дохід, %	24,08	21,22	18,45	20,64	22,11	23,71	24,49	24,79,
ROA, %	0,12	-4,07	-5,46	-12,60	1,64	-0,27	0,15	-1,94
ROE, %	0,81	-30,46	-51,91	-116,74	15,25	-2,33	1,28	-15,96

*Примітка: розраховано та побудовано автором за джерелом [37]

Динаміка кількості банків в Україні за 2014-2017рр., шт.*

	Рік			Станом на			
	2014	2015	2016	03.2017	06.2017	09.2017	12.2017
				р	р	р	р
Платоспроможні	147	117	96	92	90	88	82
- зміна	-33	-30	-21	-4	-2	-2	-6
Державні	7	7	6	6	6	6	5
- зміна	-	-0	-1	-	-	-	-1
Іноземні	25	25	25	25	25	25	23
- зміна	-		-	-	-	-	-2
Приватні	115	85	65	61	59	57	54
- зміна	-33	-30	-20	-4	-2	-2	-3
Неплатоспроможні	16	3	4	3	3	4	2
- зміна	16	-13	1	-1	0	1	-2
У стадії ліквідації	21	64	84	89	91	92	95
- зміна	19	43	20	5	2	1	3

*Примітка: розраховано та побудовано автором на основі джерела [43]

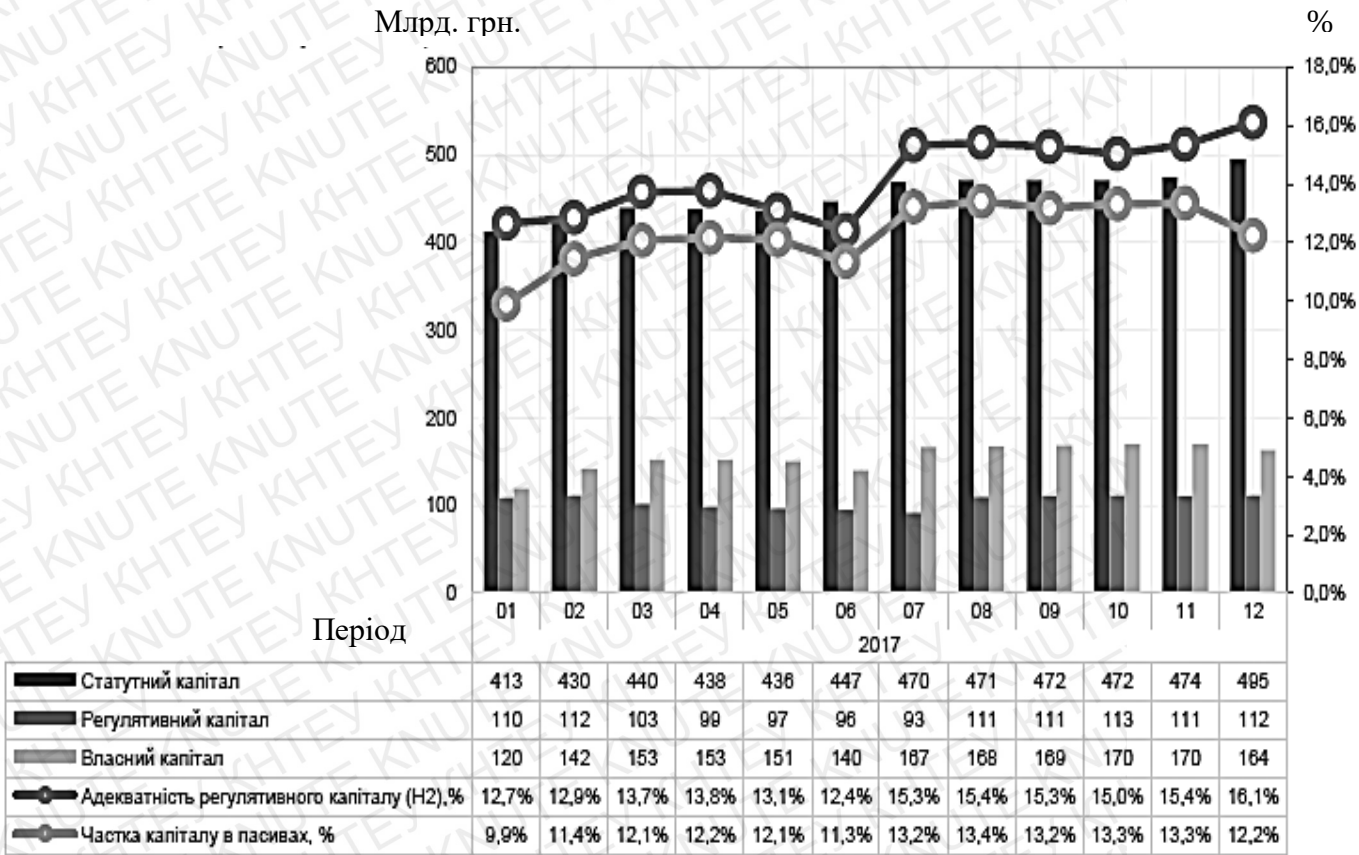

Рис. Динаміка основних показників власного капіталу банків України за 2017 р.*

Примітка*: розраховано та побудовано автором за джерелом [37]

Банки, які змінили обсяг статутного капіталу протягом 2017 року,

млн. грн.*

№	Назва банку	01.01.2017	01.01.2018	Зміни за 2017 рік
Банки з державною часткою				
1	АТ "Укрексімбанк"	31 008 041	38 730 042	7 722 001
2	АТ "ОЩАДБАНК"	34 856 840	43 722 720	8 865 880
3	ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК"	50 694 751	206 059 744	155 364 993
4	АБ "УКРГАЗБАНК"	13 837 000	13 318 561	-518 439
5	ПАТ "РОЗРАХУНКОВИЙЦЕНТР"	153 100	206 700	53 600
Банки іноземних банківських груп				
8	ПАТ "УКРСОЦБАНК"	16 673 140	16 545 990	-127 150
9	ПАТ "АЛЬФА-БАНК"	7515616	12 179 756	4 664 140
11	ПАТ "Промінвестбанк"	40 615 448	50 918 085	10 302 637
15	ПАТ "СІТІБАНК"	120 000	200 000	80 000
16	АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"	836 708	1 093 270	256 562
19	ПАТКБ "ПРАВЕКС-БАНК"	1 038 007	968 371	- 69 636
23	ПАТ "БАНК ФОРВАРД"	283 000	540 752	257 752
24	ПАТ "Дойче Банк ДБУ"	228 666	301 839	73 173
27	ПАТ "КРЕДИТВЕСТ БАНК"	136 470	204 933	68 463
Банки з приватним капіталом				
30	Акціонерний банк "Південний"	956 894	1 339 051	382 157
31	АТ "ТАСКОМБАНК"	308 000	608 000	300 000
34	ПАТ "МІБ"	161 626	202 100	40 474
35	ПАТ "БАНК ВОСТОК"	307 350	445 043	137 693
37	ПАТ "А-БАНК"	212 950	323 191	110 241
39	ПАТ "МАРФІН БАНК"	462 101	435 000	-27 101
43	ПАТ "КБ "ГЛОБУС"	160 000	300 000	140 000
44	АТ "Місто Банк"	494 980	702 100	207 120
45	ПАТ АКБ "АРКАДА"	220 445	320 445	100 000
46	ПАТ "Полтава-банк"	155 100	242 600	87 500
47	ПАТ АКБ "Львів"	272 870	305 405	32 535
49	ПАТ "КОМІНВЕСТБАНК"	125 000	250 000	125 000
50	ПАТ "БАНК АВАНГАРД"	162 382	208 498	46 116
51	ПАТ "МОТОР-БАНК"	80 759	200 000	119241
52	ПАТ "БАНК "ГРАНТ"	400 000	430 000	30 000
53	ПАТ "АБ "РАДАБАНК"	131 000	200 000	69 000
54	ПАТ "КРИСТАЛБАНК"	120 523	200 523	80 000
55	ПАТ "БАНК 3/4"	350 000	403 200	53 200
57	АТ "УКРБУДІНВЕСТБАНК"	120 005	200 011	80 006
59	ПАТ "БАНК СІЧ"	128 400	200 090	71 690
60	ПАТ "АЙБОКС БАНК"	122 455	200 004	77 549
61	ПАТ "ЄВРОПРОМБАНК"	145 000	200 000	55 000
62	ПАТ "БАНК АЛЪЯНС"	129 779	200 000	70 221
63	ПАГБАНК "УКРАЇН.КАПІТАЛ"	120 721	200 001	79 280
64	АТ "МетаБанк"	120 063	200 618	80 555

Закінчення дод. М

№	Назва банку	01.01.2017	01.01.2018	Зміни за 2017 рік
65	ПАТ "АКБ "КОНКОРД"	155 000	200 000	45 000
66	АТ "КІБ"	128 621	200 000	71 379
67	ПуАТ "КБ "АКОРДБАНК"	120 028	231 309	111 281
68	ПАТ "ОКСІ БАНК"	145 000	200 000	55 000
69	Полікомбанк	120 300	145 000	24 700
70	ПАТ "АП БАНК"	160 000	210 000	50 000
71	АТ "АЛЬТБАНК"	126 116	205 000	78 884
73	ПАТ "КБ "ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ"	120 000	200 000	80 000
74	ПАТ "ВЕРНУМ БАНК"	169 500	220 080	50 580
75	ПАТ "СКАЙ БАНК"	-	200 100	200 100
76	ПАТ "БАНК ФАМІЛЬНИЙ"	120 000	200 000	80 000
77	ПАТ "АКБ "Траст-капітал"	150 001	200 001	50 000
80	ПАТ "БАНК "ПОРТАЛ"	125 000	200 000	75 000
81	Укр.банк реконстр.та розв.	120 000	244 000	124 000
82	ПАТ "АЛЬПАРИ БАНК"	122 000	200 000	78 000
	Всього:	-	-	190 715 377

Примітка*: створено автором на основі джерела [37]

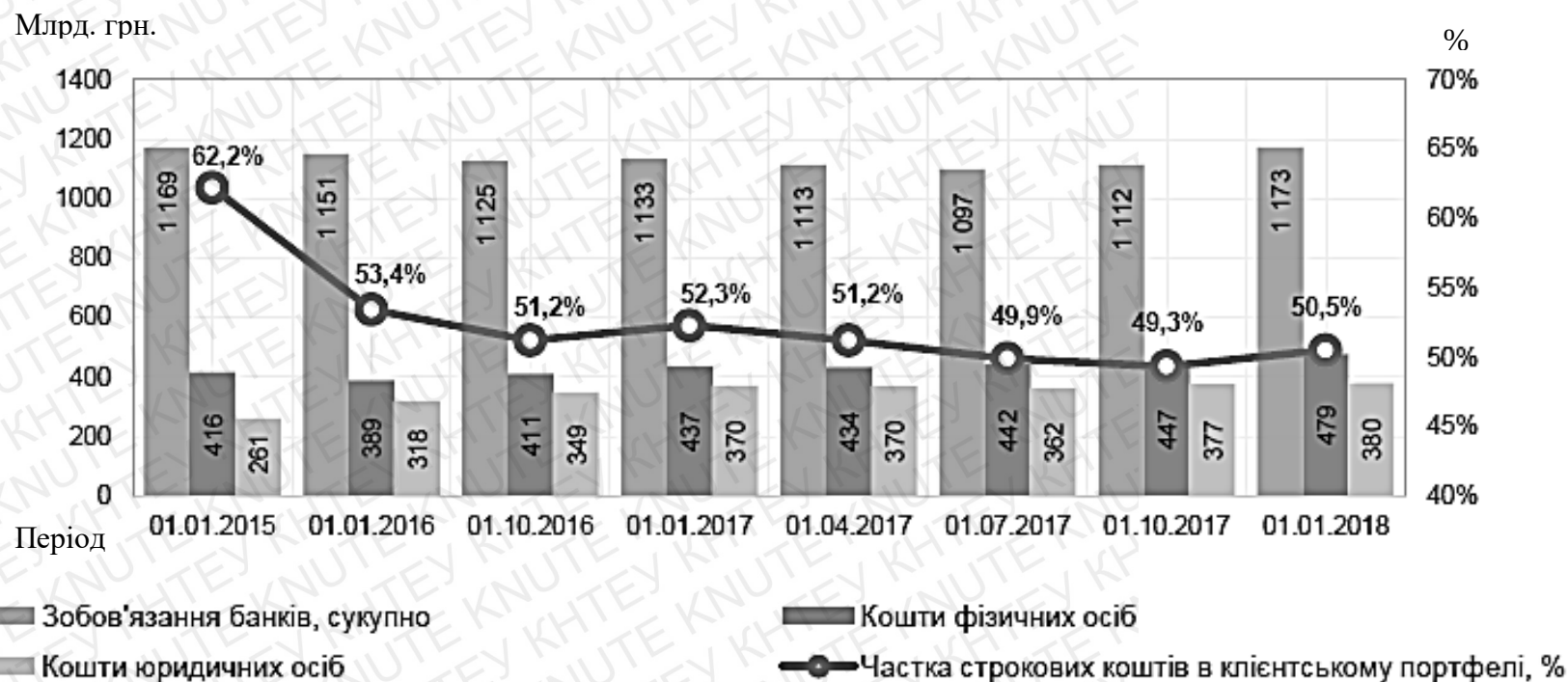

Рис. Динаміка та структура зобов'язань банківської системи України з 01.01.2015р. по 01.01.2018р. млрд. грн.*

Примітка*: розраховано та побудовано автором за джерелом [37]

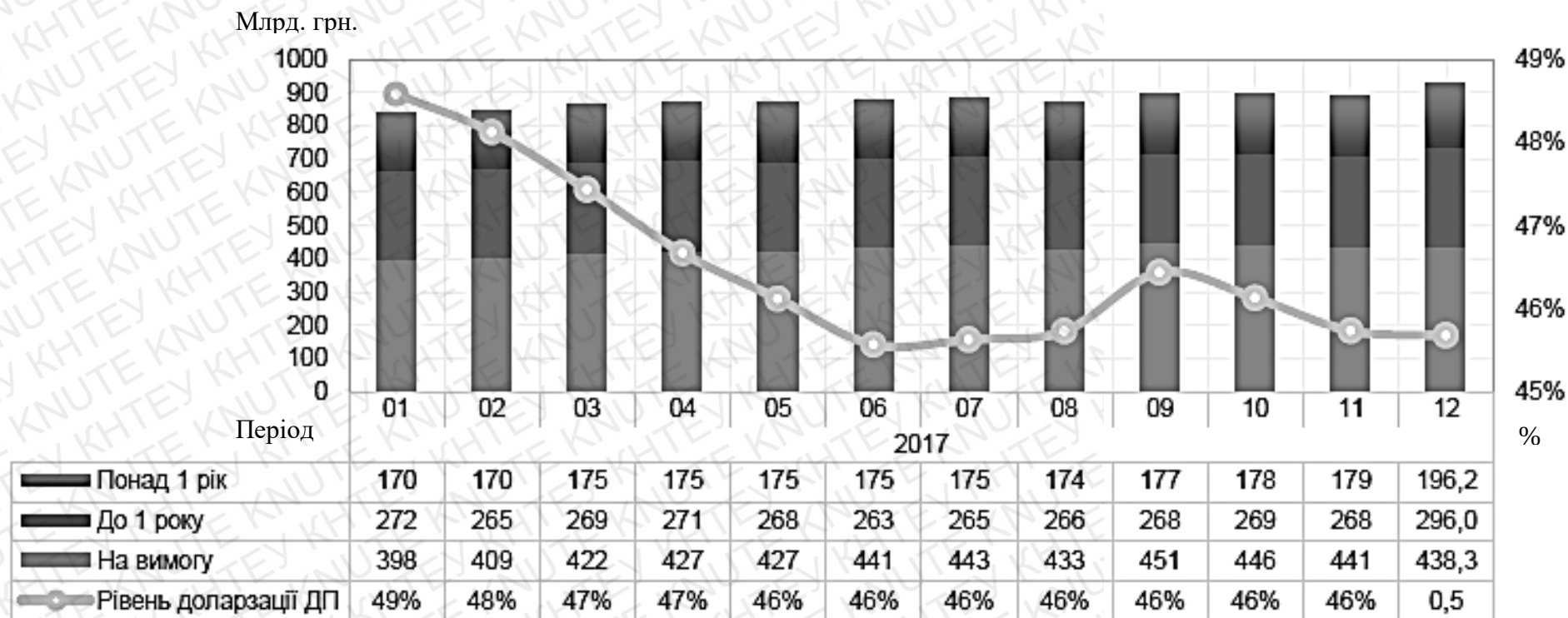

Рис. Динаміка зміни клієнтського портфелю за строковістю за 2017 рік, млрд. грн.*

Примітка*: розраховано та побудовано автором за джерелом [37]

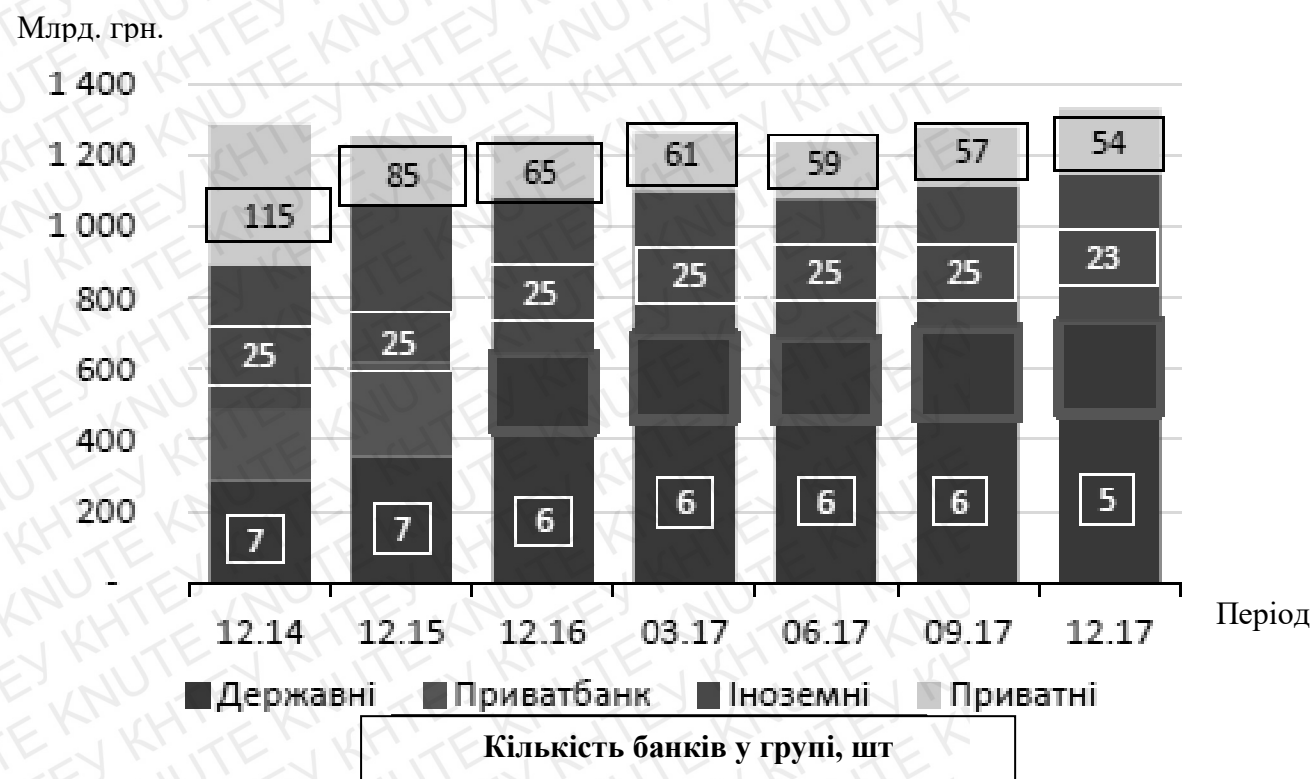

Рис. Чисті активи банків за період 2014-2017рр., млрд. грн.*

Примітка*: розраховано та побудовано автором за джерелом [37]

**Динаміка активів банківської системи України за період з 01.01.2015р. по
01.01.2018р., млрд. грн.***

Показник/ Дата	Станом на							У % за 2018- 2015pp
	01.01. 2015 р	01.01. 2016 р	01.01. 2017 р	01.04. 2017 р	01.07. 2017 р	01.10. 2017 р	01.01. 2018 р	
Чисті активи	1316,85	1254,39	1256,3	1266,03	1237,92	1280,71	1336,36	101,48
Кредитний портфель	1 006,36	965,09	1005,92	985,57	972,78	992,06	1 042,80	103,62
Вкладення в цінні папери	168,93	198,84	332,27	353,61	340,99	352,35	425,79	252,05
в т.ч. ОВДП	93,43	81,58	255,47	284,81	281,43	308,31	360,80	386,15
Високоліквідні активи	155,64	191,26	199,50	202,57	214,49	214,92	178,55	114,72
Офіційний валютний курс UAH/USD, грн.	15,77	24,00	27,19	26,98	26,10	26,52	28,07	177,99
Середня відсоткова ставка за кредитами в національній валюті, %	18,80	21,47	17,70	15,00	15,44	14,62	21,16	112,55
Середня відсоткова ставка за кредитами в іноземній валюті, %	8,30	6,88	8,20	7,50	9,60	6,49	7,32	88,19

Примітка*: створено автором на основі джерела [43]

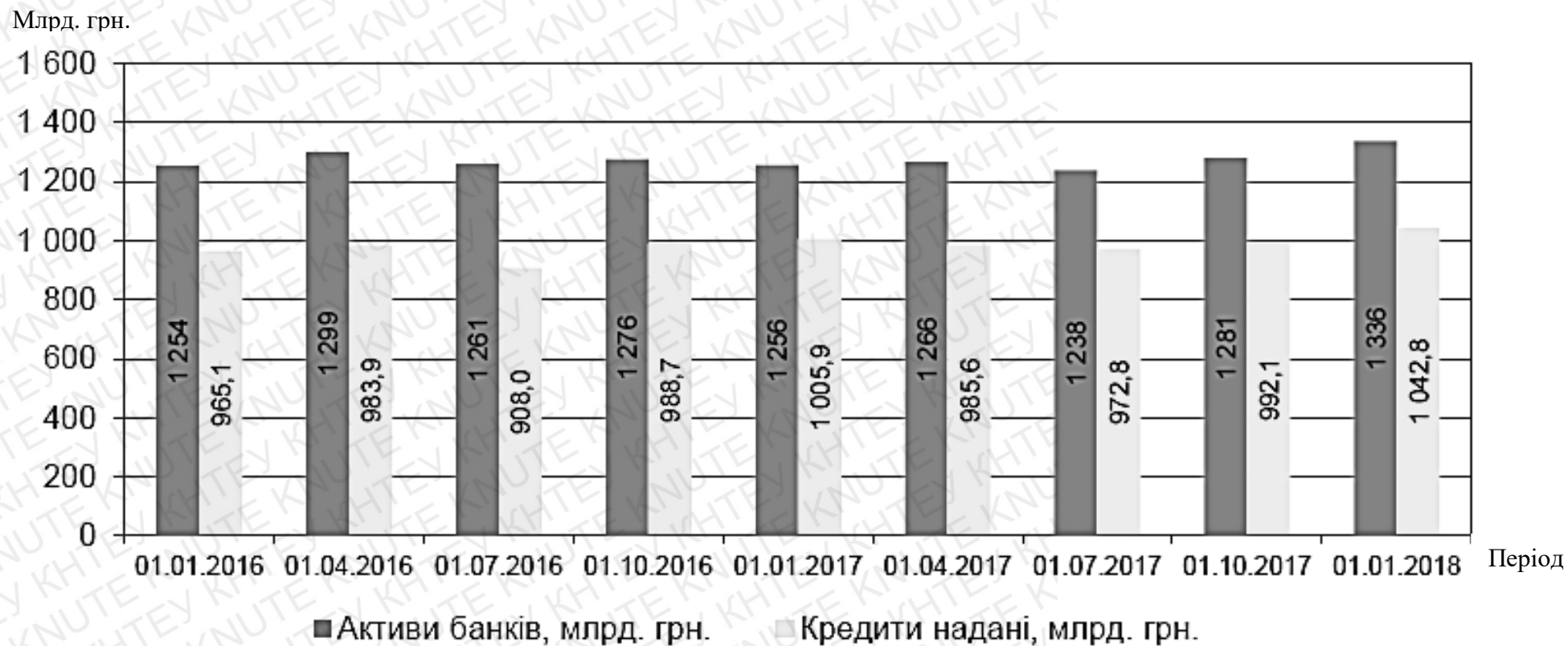

Рис. Активи банківської системи України за 2015-2017рр*

Примітка*: розраховано та побудовано автором за джерелом [37]

	2014	2015	2016	03.17	06.17	09.17	12.17	Період
Платоспроможні	147	117	96	92	90	88	82	Кількість, шт
- зміна	-33	-30	-21	-4	-2	-2	-6	
Державні	7	7	6	6	6	6	5	
- зміна	0	0	-1	0	0	0	-1	
Іноземні	25	25	25	25	25	25	23	
- зміна	0	0	0	0	0	0	-2	
Приватні	115	85	65	61	59	57	54	
- зміна	-33	-30	-20	-4	-2	-2	-3	
Неплатоспроможні	16	3	4	3	3	4	2	
- зміна	16	-13	1	-1	0	1	-2	
У стадії ліквідації	21	64	84	89	91	92	95	
- зміна	19	43	20	5	2	1	3	

Рис. Кількість банків за 2014-2017 рр.* **

Примітка: * - кількість наведена на кінець відповідного періоду

** - створено та розраховано автором за джерелом [37]

Рис. Загальні активи за групами банків з 2014р. по 2017р., млрд. грн.*

Примітка*: розраховано та побудовано автором за джерелом [37]

Рис. Чисті кредити підприємствам у гривні за період з 2015 р. по 2017 р., % * **

Примітка: * - 2015=100%

** - розраховано та побудовано автором за джерелом [37]

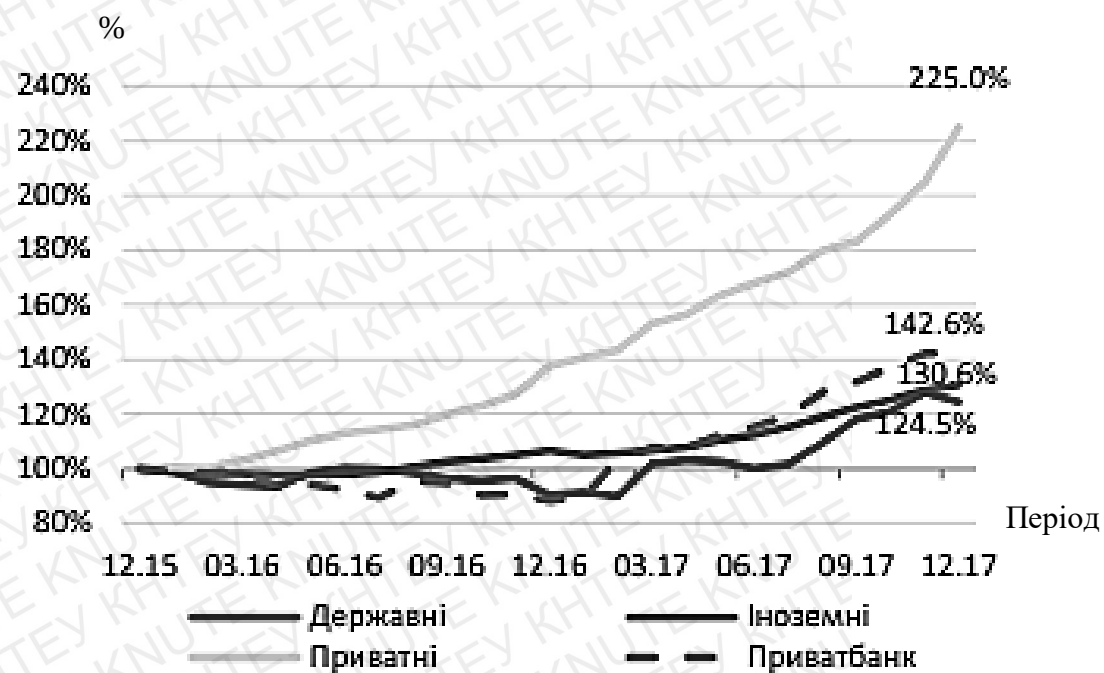

Рис. Чисті кредити фізичним особам у гривні з 2015р. по 2017р., % * **

Примітка: * - 2015=100%

** - розраховано та побудовано автором за джерелом [37]

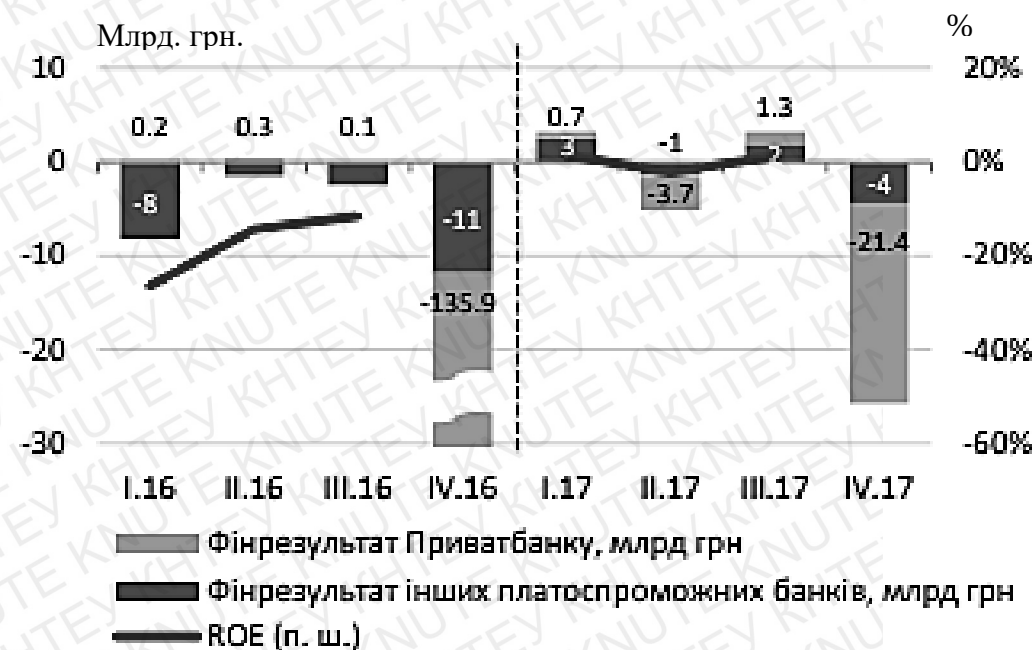

Рис. Фінансовий результат та рентабельність капіталу банків за 2016-2017 рр.*

Примітка*: розраховано та побудовано автором за джерелом [37]

Економічні нормативи регулювання діяльності банків, їх нормативне значення та формула розрахунку*

	Економічний норматив	Формула розрахунку	Нормативне значення, %
Н1	Мінімального розміру регулятивного капіталу	$PK(H1) = OK + ДК-В$	500 млн. грн.
Н2	Достатності (адекватності) регулятивного капіталу	$H2 = PK / (A_p + C_{вп} - НКР) * 100\%$	не менше 10%
Н3	Достатності основного капіталу		не менше 7%
Н4	Миттєвої ліквідності	$H4 = (K_{кр} + K_a + D_c) / (P_{п} + C_{к}) * 100\%$	не менше 20%
Н5	Поточної ліквідності	$H5 = A / 3п * 100\%$	не менше 40%
Н6	Короткострокової ліквідності	$H6 = A_{л} / 31 * 100\%$	не менше 60%
Н7	Максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента	$H7 = 3c / PK * 100\%$	не більше 25%
Н8	Великих кредитних ризиків	$H8 = 3в / PK * 100\%$	не менше 8-ми кратного розміру регулятивного капіталу
Н9	Максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами	$H9 = 3ін / PK * 100\%$	не більше 25%
Н1 1	Інвестування в цінні папери окремо за кожною установою	$H11 = K_{ін} / CT * 100\%$	не більше 15%
Н1 2	Загальної суми інвестування	$H12 = C_{кін} / CT * 100\%$	не більше 60%

Примітка*: створено автором за джерелом [46]

Значення економічних нормативів по системі банків України за 2018 р.*

№ з/п	Норматив		Станом на				
			01.01.18	01.02.18	01.03.18	01.04.18	01.05.18
1	H1	Регулятивний капітал (млн. грн.)	115817,6	118944,0	122023,3	118991,8	122918,0
2	H2	Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (не менше 10 %)	16,10	16,25	16,91	16,49	17,06
3	H4	Норматив миттєвої ліквідності (не менше 20 %)	55,55	56,35	58,99	56,95	59,53
4	H5	Норматив поточної ліквідності (не менше 40 %)	108,08	103,99	105,60	103,11	102,46
5	H6	Норматив короткострокової ліквідності (не менше 60 %)	98,37	94,80	95,83	92,87	93,02
6	H7	Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (не більше 25 %)	20,29	20,92	21,04	20,19	20,01
7	H8	Норматив великих кредитних ризиків (не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу)	208,31	203,50	180,53	184,23	175,12
8	H9	Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (не більше 25 %)	17,89	17,56	16,90	15,14	14,52
9	H11	Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (не більше 15 %)	0,00001	0,00010	0,00010	0,00010	0,00010
10	H12	Норматив загальної суми інвестування (не більше 60 %)	0,22	0,22	0,22	0,14	0,16

Примітка*: створено та розраховано автором за джерелом [43;46]

Додаток Я

Часові рамки комплексної стратегії з 2018-2022 роки*

2018				2019				2020				2021				2022			
I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Затвердження стратегії для Приватбанку, перегляд стратегії Ощадбанку																			
Деталізація стратегії Укресімбанку з фокусом на експортну діяльність																			
Ратифікація стратегії Укресімбанку																			
Імплементация стратегій держбанків																			
Розробка регуляторного механізму для управління проблемними кредитами																			
Впровадження механізму для управління проблемними кредитами																			
Імплементация механізму управління проблемними кредитами																			
Залучення професійних радників для підготовки виходу держави з банків																			
Продаж 20% Укргазбанку																			
Підготовка до повного виходу держави з Укргазбанку																			
Продаж міnorитарного пакета акцій Ощадбанку																			
Підготовка Ощадбанку до виходу на IPO																			
Перегляд політики держави щодо її участі в Укресімбанку та Ощадбанку																			
Представлення корпоративного управління в Ощадбанку та Укресімбанку																			

Додаток Я

Часові рамки комплексної стратегії з 2018-2022 роки*

2018				2019				2020				2021				2022			
I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Затвердження стратегії для Приватбанку, перегляд стратегії Ощадбанку																			
Деталізація стратегії Укресімбанку з фокусом на експортну діяльність																			
Ратифікація стратегії Укресімбанку																			
Імплементация стратегій держбанків																			
Розробка регуляторного механізму для управління проблемними кредитами																			
Впровадження механізму для управління проблемними кредитами																			
Імплементация механізму управління проблемними кредитами																			
Залучення професійних радників для підготовки виходу держави з банків																			
Продаж 20% Укргазбанку																			
Підготовка до повного виходу держави з Укргазбанку																			
Продаж міnorитарного пакета акцій Ощадбанку																			
Підготовка Ощадбанку до виходу на IPO																			
Перегляд політики держави щодо її участі в Укресімбанку та Ощадбанку																			
Представлення корпоративного управління в Ощадбанку та Укресімбанку																			
Підписання контрактів з менеджментом Ощадбанку та Приватбанку																			

2018				2019				2020				2021				2022			
I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Підписання контрактів з менеджментом Укресімбанку на основі уточненої стратегії																			
Затвердження структури спецпідрозділу з управління держбанками під керівництвом Мінфіну																			
Визначення функціоналу та формату операційної діяльності спецпідрозділу																			

Примітка*: розроблено автором на основі джерела [23]

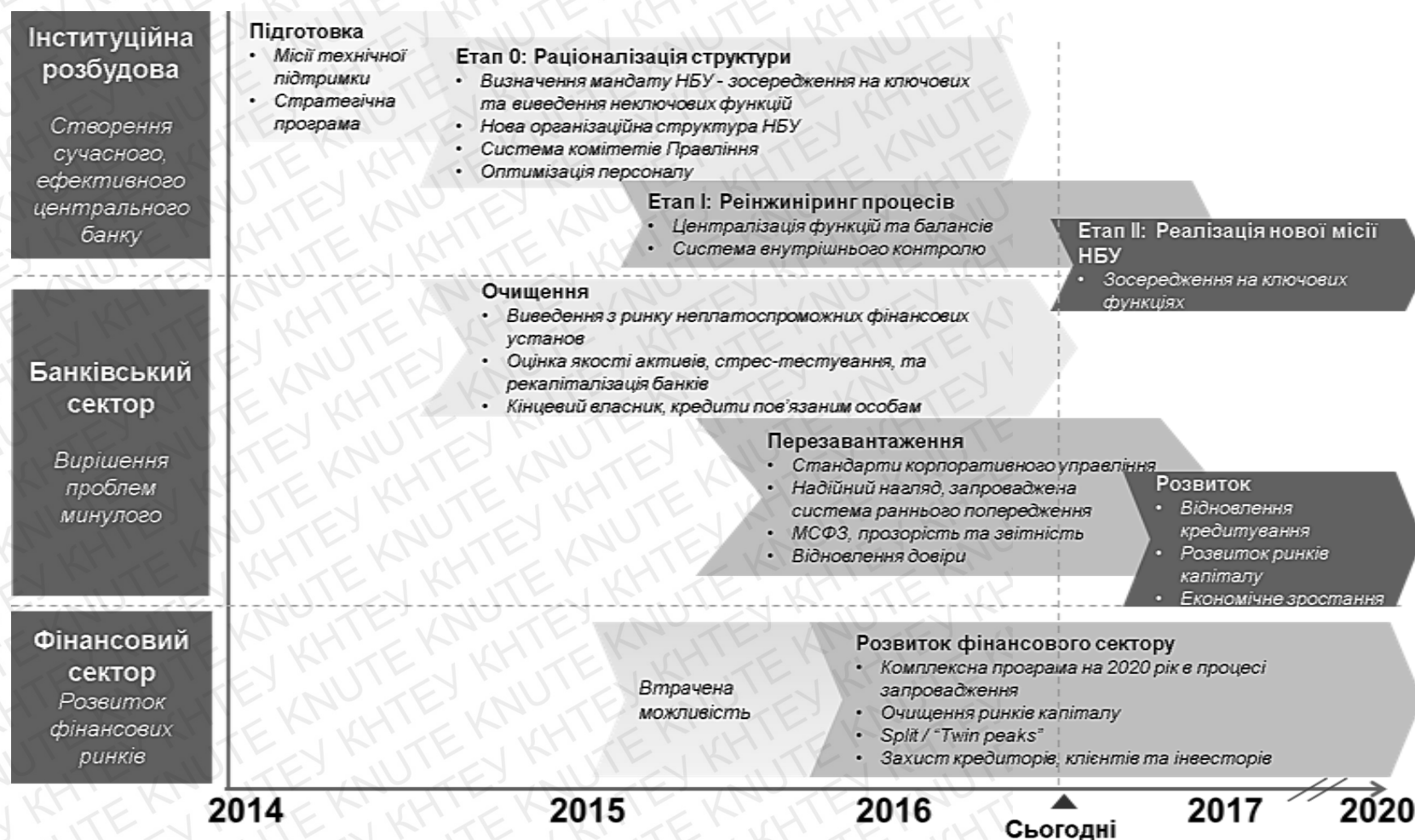

Рис. Трансформація Національного банку*

Примітка*: створено автором за джерелом [43]

Методи реструктуризації банків у деяких країнах світу*

Країна	Ін'єкції урядового капіталу	Компанії з управління активами	Влиття (приєднання) державних банків	Дозвіл на придбання іноземними банками
Китай	+	+	+	н/д
Індія	+	Вивчається	+	Дозволено
Гонконг (у 80-х)	+	н/д	+	н/д
Індонезія	+	+	+	Дозволено
Корея	+	+	+	Дозволено
Малайзія	+	+	+	н/д
Філіппіни (у 80-х)	н/д	+	+	+
Таїланд	+	+	+	+
Аргентина	н/д	н/д	+	+
Бразилія	н/д	н/д	+	+
Чилі (у 80-х)	+	+	+	н/д
Колумбія	+	+	+	Дозволено
Мексика	+	+	+	+
Венесуела	+	+	н/д	н/д
Чехія		+	+	Дозволено
Угорщина	+	+	+	н/д
Україна	+	+	Не застосовується	Не заборонено
Польща	+	н/д	+	Дозволено
Росія	+	н/д	+	н/д
Саудівська Аравія (у 70-80-хрр.)	+	н/д	+	н/д
Фінляндія	+	+	+	н/д
Норвегія	+	н/д	+	н/д
Швеція	+	+	н/д	н/д
Японія	+	+	н/д	н/д

Примітка*: створено автором на основі джерела [28]